

rodna gruda slovenija

vina slovin

SLOVIN – SOZD

za kmetijsko in prehrambeno proizvodnjo, predelavo, trgovino ter izvoz-uvoz, n. sol. o., 61001 Ljubljana, Frankopanska 18, tel. centrala (061) 323-442, telex 31374 YU Slovin

z delovnimi organizacijami:

DO »**SLOVENIJAVINO**«, alkoholna in brezalkoholna dejavnost ter blagovni promet, Ljubljana

DO »**LJUTOMERČAN**«, kmetijstvo in predelava, Ljutomer

DO Kmetijski kombinat »**JERUZALEM**«, kmetijstvo, predelava in storitve, Ormož

DO **BIZELJSKO – BREŽICE**«, vinogradništvo-vinarstvo, Brežice

DO »**PALIČ**«, sadjarstvo, alkoholna in brezalkoholna proizvodnja, Palič

DO »**VINAG – VINARSTVO**«, proizvodnja in predelava vina, izvoz-uvoz in blagovni promet, Maribor

DO »**VINARSKA VIZBA**«, vinogradništvo, alkoholna in brezalkoholna dejavnost, Ohrid

DO »**TOVARNA SLADKORJA**«, proizvodnja sladkorne pese in sladkorja, Ormož

rodna gruda slovenija

Vaša pisma	2
Dogodki	4
Jugoslavija in svet – Nevarnosti nacionalizma	6
Celje – staro, oplemeniteno z novim	8
Ohranjanje kulturne dediščine	11
Izbor iz slovenskega tiska	12
Prisrčno srečanje v Škofji Loki	14
Srečanje '81	16
Po Sloveniji, Osebnosti	18
Turistični vodnik	20
Slovenija v mojem objektivu – foto: Danilo Škofič	22
Zakladi slovenskih muzejev – Plečnik in njegov dom	24
Korenine – Slovenska ljudska harmonika	26
Naši po svetu	28
Vaše zgodbe – Za kruhom v svet	32
Umetniška beseda – Orel in korenine	34
Za mlade po svetu	36
Skozi ameriško džunglo	38
Materinščina, Nove knjige	41

Slika na naslovni strani:
Motiv iz središča Celja –
Titov trg
Foto: Danilo Škofič

Revija za Slovence po svetu
Magazine for Slovenes abroad
Revista para los Eslovenos
por el mundo

Izdaja

Slovenska izseljenska matica
Ljubljana, telefon 061/20-657

Naslov

61000 Ljubljana Cankarjeva 1/II, p. p. 169
Slovenija, Jugoslavija
Telefon uredništva 061/23-102
Telefon uprave 061/21-234

Glavni in odgovorni urednik

Jože Prešeren

Urednica

Jagoda Vigele

Tehnični urednik

Bruno Feher

Uredniški odbor

Janez Kajzer, Marko Kern, Marko Pogačnik,
Jože Prešeren, Ina Slokan, Mila Šenk, Jagoda
Vigele, Matjaž Vizjak, Janez Zrnec

Izdajateljski svet

Mitja Vošnjak (predsednik), dr. Vladimir
Klemenčič, Anna Krasna, Mira Mihelič,
Ernest Petrin, Milan Pogačnik, Drago Seliger,
Lenart Šetinc, Ciril Šter, Ciril Zlobec

Prevajalci

Alberto Gregorič (španščina),
Milena Milojevič-Sheppard (angleščina)
Revija izhaja vsak mesec,
8. in 9. številka izideta skupno.

Letna naročnina

Jugoslavija 150 din, Avstralija 7 aus. \$,
Avstrija 120 Asch, Anglija 3,50 Lstg., Belgija
260 Bfr, Danska 45 Dkr, Finska 35 FM,
Francija 33 FF, Holandija 18 Hfl, Italija
7.000 Lit, Kanada 10 can \$, ZR Nemčija
16 DM, Norveška 45 Nkr, Švedska 40 Skr,
Švica 15 Sfr, ZDA – U. S. A. 8 US \$,
Južnoameriške države 8 US \$.

Avionska naročnina

Severna Amerika 20 US \$ ali 24 can \$, Južna
Amerika 22 US \$, Avstralija 20 aus \$

Plačilo naročnine

Dinarski tekoči račun: 50100-678-45356
Devizni račun: 50100-620-107-257300-
2818/5

pri Ljubljanski banki – Plačilo je možno
tudi po mednarodni poštni nakaznici ali
s čekom, naslovljenim na »Slovenska
izseljenska matica« v priporočenem pismu.
Poštšina plačana pri pošti 61102 Ljubljana

Tisk

ČGP Delo, Ljubljana

Oproščeno prometnega davka po pristojnem
sklepu št. 421-1/173 z dne 24. VII. 1973

»Bilo je lepo, bilo je nepozabno, bilo je čudovito, še bomo prišli! Tokrat je bilo prekratko, čas tako hitro mine, toliko je bilo vsega, kar smo si želeli ogledati, toliko sorodnikov smo morali obiskati...« Take in podobne izjave smo na matici pogosto poslušali ob izteku glavne sezone letošnjih izseljenskih obiskov v domovini. Obiskovalcev v naših prostorih ni nikoli zmanjkalo. To so bili številni posamezniki, naročniki Rodne grude pa predstavniki društev in organizacij. To niso bili zgolj dolžnostni obiski, saj se številni rojaki oglašajo pri nas, kakor da bi bili prišli k domačim. Mnogi prihajajo kar vsako leto, mnogi tudi vsakih nekaj let in vendar redno.

Potovalni stroški nezadržno rastejo povsod po svetu, vendar na tem področju kakor da ni varčevanja. Zdi se, kakor da se tudi na ta način kaže trdoživost slovenskih izseljencev – za pot v domovino pač mora biti denar, bomo že nekako... In kljub vsem gospodarskim težavam, ki tarejo skoraj ves svet, se nam zdi, da je bilo letos izseljenskih obiskov Slovenije in Jugoslavije več kot lani. Zmenjave morajo pač biti dvostranske in tako tudi vse več naših ljudi potuje na obisk k svojim sorodnikom, ki so se izselili na tuje. To, kar je bilo še pred nekaj leti nemogoče, je zdaj možno izvesti skoraj neopazno, mimogrede. Ni še dolgo tega, ko smo zavidali tistemu, ki se je hvalil, da je bil v npr. v Ameriki ali Afriki. Zdaj se svet vse bolj meša, potovanja so draga in vendar laže dostopna kot nekdaj. Tudi taki potniki se oglašajo pri nas. Številni nam pridejo samo povedat, kako lepo so se imeli na obisku pri sorodnikih v Avstraliji, Ameriki ali kje drugje, nekateri pa nam tudi po najkrajši poti prinašajo sporočila društvenih delavcev ali proušnje za pomoč pri njihovem delu.

Potovanja so privlačna, zanimiva, potrebna in še kaj in k sreči jih s poletjem ni konec.

Jože Prešeren

Želja Kraševca

Prilagam naročnino za Rodno grudo. Zelo smo zadovoljni z njo in radi jo preberemo ter si ogledujemo domače kraje. Doma sem s Krasa, iz vasice Veliki Dol, žena pa je iz Dornberka pri Novi Gorici. Moja želja je, če se boste kdaj napolili na kozarček terana, da se spomnite na mojo željo in objavite kako sliko moje vasice. Lep pozdrav vsem in veliko uspehov!

Romano in Roza Volk, Caracas, Venezuela

Spomini na lanski obisk

Prilagam vam ček za poravnavo naročnine za Rodno grudo. Lepo se vam zahvaljujemo, da ste nas opomnili, da je čas za poravnavo naročnine. Ne bi hoteli ostati brez Rodne grude, ki nam v Avstralijo prinaša novice z rodne grude.

Mesec maj je bil pri nas zelo moker, pa tudi junija dež še ni ponehal. Vse je bilo zelo mokro in hladno.

Lani aprila in maja smo obiskali našo prelepo Slovenijo – Tirosek pri Gornjem gradu, od koder je doma moj mož, jaz pa sem doma iz Medjimurja na Hrvaškem. Tam živijo moji starši in bratje in seveda smo bili tudi tam. Zelo lepo je biti doma med svojimi. Imamo dva otroka, hčerka je rojena v Ljubljani, sin pa v Avstraliji. Zelo jima je bilo všeč tako v Sloveniji kot na Hrvaškem. Upamo, da se bomo kmalu spet videli. Lepe pozdrave vsem pri Rodni grudi in še naprej tako delajte, kakor ste doslej.

Silvo in Vera Podpečnik, Chidlow, W. Avstralija

Vas na koncu Vipavske doline

Moja velika želja je, da bi sodelavec Rodne grude ob priložnosti obiskal mojo rojstno vas Lozice, ki leži prav

na koncu Vipavske doline, pod prelepim Nanosom. Razgled z njega ti razprostira pogled na vso Vipavsko dolino in na kraško planoto. Ponosen sem na rojstno vas, kjer sem preživel svoja mlada leta. Ko sem bil star sedem let, me je oče dal za pastirja in že takrat sem prehodil vse te lepe livade.

Lozice so precej raztresena vas in na dolgo raztegnjena, sredi vasi pa je lepa cerkev, posvečena mojemu patronu Frančišku Asiškemu. Ob njej sta dajali senco dve veliki lipi, vendar se je ena posušila pred nekaj leti. Pravijo, da sta bili stari prek 300 let.

Lozičarji smo bili vsi ponosni, ker smo imeli pevski zbor, ki mu ga ni bilo enakega daleč naokrog. Imeli smo tudi tamburaški orkester in dve gostilni sta bili v vasi, da je bilo dovolj veselja. Vedno se spominjam, da smo bili pogosto lačni. Ko mi je bilo 12 let, leta 1916, sem moral vsak dan na vrh Nanosa, kjer smo morali kopati strelske jarke in plesti žico za obrambo. Delati so morala tudi vsa dekleta, celo učiteljice.

Na Lozicah je bilo nekdanj enajst mlinov, ki so uporabljali vodo Močilnika. To je bilo ropotanja, saj so mlinci mlieli žito noč in dan. Celo s Pivke na Krasu so nosili v naše mline. Tudi moj stari oče je imel stope in čreslo za strojenje kože, zato se pravi po domače »pri Stoparju«, čeravno danes ni več stop. Ko sem prišel pred nekaj leti na obisk v rojstno vas, nisem našel niti enega mlina več. Pravijo, da je premallo vode. Avstrijska vlada je namreč leta 1916 napeljala vodovod na Kras in nam vzela najmočnejši izvir vode. Vsi Kraševci so nam lahko hvaležni, saj pijejo loziško vodo.

Na Lozicah je še vedno lušno, saj pridelajo precej belega vina. Pravijo, da ni močno, a ima dober okus. Ob nedeljah je mogoče videti precej avtomobilov iz Ljubljane, ki pridejo sem poskušat vino. Tam rastejo tudi vse vrste sadja, saj je zanj ugodno podnebje. Včasih ponagaja le burja, zato morajo strehe obložiti s težkimi kamni. Stari ljudje so nam tudi pripovedovali, da so se tam pri Krivem potoku zbirale čarovnice in letele prek Vipavske doline na Kras in da jih je gotovo videl kak pijanec.

Ko sem bil star 20 let, sem moral k vojakom. Seveda je bila takrat pri nas Italija in moral sem k alpincem. Postal sem že pravi alpinist.

Ko sem lani spet obiskal rojstno vas, sem se udeležil pohoda stotih družin do Vojkove koč, star 76 let. Neka novinarka mi je takrat rekla, da sem najstarejši udeleženec pohoda. Ko sem ji pokazal argentinsko legitimacijo, me je začudeno pogledala. Bila je presenečena, da je nekdo prišel tako od daleč. Bil sem vesel, da sem videl toliko ljudi dobre volje, seveda pa sem

zraven obudil tudi veliko lepih spominov. Bil je poletni čas, številni domačini so kosili. Sami smo si tudi kuhali hrano, ko pa je prišla nevihta, smo se umaknili v cerkev sv. Jerumena v bližini. Vseh teh spominov ne bo mogoče zlepa pozabiti.

Po svetu sem moral, ko mi je bilo 24 let. Upal sem, da grem le za nekaj let, potem pa je leta 1930 prišla velika kriza in tako sem izgubil vsako upanje na vrnitev. Tako je minilo že 53 let od mojega odhoda od doma, iz Lozic in Podnanosa. V Argentino in Urugvaj nas je takrat odpotovalo 85 mladih fantov in deklet. Več kot polovica od teh jih ni več med živimi, med njimi tudi moj brat in sestra.

Ponosem sem, da sva z ženo vzgojila sina in hčerko, oba zavedna Slovenca. To mi je zdaj na starost velika tolažba.

Še nekaj vam moram omeniti. Zakaj so Lozičarji tako ponosni na tri ceste, ki se vzpenjajo proti Razdrtem? Prva je »rimska cesta«, ki je speljana bolj visoko. Ko sem bil še mlad, se spominjam, da ni bila tako zaraščena z drevjem. Drugi, ki je speljana skozi vas, so rekli »stara cesta«; po tej se je s svojo vojsko vračal Napoleon Bonaparte in eno noč počival v Lozicah v hiši št. 33. Tretja je nova cesta, po kateri se pripelje večina ljudi. Zgrajena je bila leta 1865. Moj oče, ki je bil rojen leta 1859, se je še spominjal, kako so jo gradili. Mogoče je že vse to znano, vendar naj povem še, od kod ime Lozice. Ime je prišlo od tega, ker je bila tam sama »loza«, večinoma bukovje, od tam je doma tudi črni kos.

Prvi naš prednik Mislej je živel v vasi Poreče pod Starim gradom pred 400 leti. Tudi on je bil mlinar.

Ob koncu vam prilagam še pesmico, ki sem si jo sam izmislil.

Ni lepše je vasi
kot so Lozice.
Korajžni tam ljudje so
in luštne deklice.

Če bom še zdrav
in dobre volje,
ga še bomo kdaj pili
v Vipavski dolini.

**Franc Mislej, Florida, P. B. A.,
Argentina**

Lepo je doma

Minulo leto smo bili na obisku doma. Bilo je lepo, najbolj pa je bilo vseč našemu petletnemu sinku na kmetiji pri naših starših. Vse ga je zelo zanimalo in najraje se je sukalo okoli krav in zajcev. Tam pri stari mami in atu je bil res srečen in spet si želi obiskat našo domovino.

Res je lepo doma, lepše kot v tujini. Ljudje so vse bolj prijazni. Tu se vsakdo drži zase.

Življenjski standard se tudi precej razlikuje. Tu v Kanadi je cenejši bencin za avtomobile, nejevoljni smo bili tudi glede postrežbe v nekaterih hotelih.

Zahvaljujemo se za redno pošiljanje Rodne grude in Slovenskega kolektarja, saj nam prinaša številne zanimivosti in novice iz domovine.

**Karolina, Richard in Robert Šinko
Statford, Kanada**

Domotožje

Doma smo s Štajerske in naša domača občina je Videm ob Ščavnici. To so zelo lepi kraji, toda kaj ko so tako daleč. Moj mož je doma iz Dragotince, jaz pa iz vasi Mali Moravščak, to je že tja proti Gomili, sicer pa naše domače hiše zdaj ni več, ker so jo zažgali. Moji starši živijo tudi z nami, vendar pa me še vedno muči domotožje.

**Franc in Terezija Fekonja,
Greensborough, Vic., Avstralija**

Bila sem v skrbeh

Želim, da mi oprostite zamudo pri plačilu naročnine za Rodno grudo. Vzrok za to je bil v tem, ker se je v marcu na smučanju v Sun Valley, Idaho, težko ponesrečil moj sin Mirko. Z letalom so ga prepeljali v univerzitetno kliniko v Utah. Ves čas sem bila ob njem in mu pomagala v težkih urah njegove nesreče. Zdaj se zdravi doma z zdravniško pomočjo. Bila sem v skrbeh, da mi boste prenehali pošiljati ta dragoceni list, ki ga vsak mesec z možem težko pričakujemo. Prinaša nam košček domovine ter novice o napredku naše lepe Slovenije, hkrati pa nas povezuje s Slovenci po vsem svetu. Sem ponosna Slovenka, doma s Štajerske, od tam, kjer raste v okolici pristno ljutomersko grozdje, iz katerega pridelujejo tako dobro vino. Preko Rodne grude pozdravljam tudi mojo 81 let staro mamo in vse sorodnike.

**Gabriela Pressler, Torrance, Calif.,
ZDA**

Tujina me še ni osvojila

Na prvem mestu se vam moram zahvaliti za redno pošiljanje Rodne grude, čeravno mi je že potekla naročnina. Rada jo imam. Ko prebiram te vrstice, se najdem v svoji domovini, kjer sem preživela najlepša leta, v Jelšanah pri Ilirski Bistrici.

V tujini bom kmalu že 52 let in me še vedno ni osvojila, da bi pozabila na svoj rojstni kraj. Kar je pri naročnini več, naj bo v tiskovni sklad revije.

Danica Hrvatini, Euclid, Ohio, ZDA

Bliža se osem križev

Ob prebiranju Rodne grude sem se spomnila, da mi je potekla naročnina. Ne vem, koliko vam dolgujem, zato vam pošiljam dvajset dolarjev, če je kaj več, pa naj bo v tiskovni sklad. Hvaležna sem vam, da mi revije še ni ste prenehali pošiljati. Težko jo čakam, da mi jo poštar prinese. Obenem pozdravljam vse v uredništvu in tudi vse domače v Sloveniji, še posebno v Domžalah, kjer živijo moji sorodniki. Oprostite pisavi, ker se mi roka tresse, saj se mi že bliža osem križev.

**Marija Skušek, Milwaukee, Wis.,
ZDA**

Žalostna obletnica

Kmalu bo minilo leto dni, odkar nam je kruta usoda iztrgala edinega sina (od mojih 5 otrok), ki so že vsi umrli, Williama Pachaka, Vsi žalujemo za njim, saj smo ga vsi cenili kot dobrega očeta in moža. Podlegel je srčnemu napadu 5. oktobra 1980. V njegov spomin prilagam skromen prispevek v tiskovni sklad revije, ki jo vso preberem.

Naša Prosveta zanimivo poroča o spominih na življenje in smrt velikega sina slovenskega naroda Louisa Adamiča. Bodi mu nepozaben spomin, saj živi v tujini vsaj pol milijona ljudi slovenskega porekla.

Stará naročnika Rodne grude Louis in Rose Ursich sta 6. junija obhajala 50-letnico skupnega življenja. Rose Ursich je doma iz Celja na Štajerskem in oba z možem rada poletita na obisk v nepozabno domovino. Vsi jima želimo še mnogo skupnih, srečnih let.

Pozdravljam tudi vse moje sorodnike v Ljubljani in Novem mestu, obenem pa tudi Jacoba Strekala in Clevelanda in Roberta Robleka v mestu Colorado Springs. Prosim, pismo malo popravite, ker se mi že roka tresse, stara sem 86 let.

Anna Pachak, Pueblo, Colo., ZDA

Spomenik Edvardu Kardelju

Osrednja slovenska proslava 40-letnice vstaje proti okupatorju je bila na predvečer praznika vstaje na Trgu revolucije v Ljubljani. Na proslavi se je zbralo prek 80.000 ljudi z vseh koncev Slovenije. Med proslavo so odkrili spomenik Edvardu Kardelju.

Član predsedstva SR Slovenije dr. Marjan Breclj je v pozdravnih besedah med drugim dejal:

»Ta spomenik odkrivamo enemu največjih sinov slovenskega naroda in vseh jugoslovanskih narodov in narodnosti. Bil je buditelj narodne in revolucionarne zavesti najširših ljudskih množic, bil je človek-vizionar, ki se je jasno zavedal, katere poti vodijo človeka in družbo k napredku, bil je na vsej poti najtesnejši Titov soborec, bil je neutrujen izvrševalec najodgovornejših nalog v razvoju naše socialistične skupnosti, človek, ki se je ves čas gibal med širokimi horizonti jugoslovanskega in mednarodnega boja de-

Spomenik Edvardu Kardelju na Trgu revolucije v Ljubljani. Spomenik je izdelal akademski kipar Drago Tršar (Foto: Janez Zrnec)

lavskega razreda, boja za mir in svobodo vseh narodov sveta in za uresničenje ideje neuvrščenosti, boja za dostojanstvo človeka.

Slavnostni govornik na proslavi je bil predsednik predsedstva SFR Jugoslavije Sergej Kraigher, ki je med drugim poudaril:

»Ob 40-letnici vstaje lahko s ponosom ugotovimo, da vsak del naše domovine dokazuje, kako se je izboljšalo življenje delovnih ljudi, kako se je

spremenila njihova izobrazbena in kulturna raven, kako se razmeroma hitro premošča nekdanji prepad in presegajo razlike med mestom in vasjo, kako smo tudi v razvoju materialnih osnov naše družbe držali korak z napredkom v svetu.

Sergej Kraigher je del govora posvetil tudi aktualnim problemom v našem gospodarskem življenju, politiki neuvrščenosti in odnosom s sosednimi državami.

Umrl je Stevan Doronjski

V Beogradu je 13. avgusta po dolgi bolezni umrl član predsedstva SFR Jugoslavije in Zveze komunistov Jugoslavije Stevan Doronjski, ki je bil dolga leta eden od tesnih sodelavcev Josipa Broza Tita. Rojen je bil v Vojvodini, kjer je že v mladih letih sodeloval v naprednem mladinskem gibanju, pozneje pa je kot revolucionar prehodil dolgo pot od mladinskega funkcionarja do političnega voditelja. Stevan Doronjski je bil tudi eden izmed organizatorjev narodnoosvobodilnega gibanja v Vojvodini.

V spomin Stevana Doronjskega je bilo v Jugoslaviji razglašeno enodnevno splošno ljudsko žalovanje. Z naj-

višjimi državnimi častmi so ga pokopali v Novem Sadu.

Umrl je dr. Aleš Bebler

V Ljubljani je 12. avgusta umrl ugledni družbenopolitični delavec, revolucionar, narodni heroj, nosilec partizanske spomenice 1941 in številnih drugih visokih odlikovanj dr. Aleš Bebler. Rojen je bil leta 1907 v Idriji, pravno fakulteto z doktoratom je končal v Parizu, član Komunistične partije Jugoslavije je bil od leta 1929. Sodeloval je v španski republikanski vojski, po vrnitvi v domovino pa je bil tudi na

ustanovnem sestanku Osvobodilne fronte slovenskega naroda ter med organizatorji slovenske partizanske vojske. V prvi slovenski vladi, ki je bila ustanovljena v Ajdovščini 5. maja 1945, je bil Aleš Bebler finančni minister. Pozneje je bil pomočnik jugoslovanskega zunanjega ministra, stalni predstavnik Jugoslavije pri Organizaciji združenih narodov, veleposlanik v Franciji in Indoneziji, sodnik ustavnega sodišča, član sveta federacije idr. Veliko svojega časa je posvetil publicistični dejavnosti in objavil številne knjige, med njimi tudi Potovanje po sončnih deželah, Otroci zemlje in morja, pred nekaj tedni pa je izšla njegova knjiga spominov z naslovom Čez drn in strn.

Dr. Aleša Beblerja so pokopali v Ljubljani z državnimi častmi.

Delegacija Matice obiskala rojake v ZDA in Kanadi

V juniju sta slovenske izseljence v Kanadi in Združenih državah Amerike obiskala predsednik slovenske izseljenske matice Stane Kolman in tajnik Marko Pogačnik. V razgovorih s številnimi društvenimi delavci, predstavniki naših diplomatsko-konzularnih predstavništev in drugimi sogovorniki sta izmenjala mnenja o nadaljnjem sodelovanju na kulturnem, prosvetnem, organizacijskem in drugih področjih. V Kanadi sta se sestala s predstavniki Kanadsko-slovenske skupine za kulturne izmenjave, z voditelji slovenskih radijskih ur, s člani prekmurskega društva Večerni zvon, slovenskega društva Triglav v Londonu, Ont., s predstavniki Vzajemne podpore zveze Bled, društva Lipa Park v St. Catharinesu in nekaterimi drugimi, obiskala pa sta tudi nekatere društvene domove oziroma farme. V provinci Ontario skupno deluje 22 slovenskih društev, po približnih podatkih pa tam živi okrog 15.000 Slovencev. V Torontu sta predstavnika matice obiskala tudi dr. Georgea W. Bancrofta, izvršnega direktorja oddelka za multikulturo ministristva za kulturo in rekreacijo.

V ZDA sta se predstavnika matice ustavila v Clevelandu, Pittsburghu, Chicagu, New Yorku in Washingtonu. Obiskala sta vrsto slovenskih društev in organizacij, zaslužnejših starejših izseljencev, v Washingtonu pa sta se sestala z člani ameriškega kongresa, ki so slovenskega porekla.

Na sedežu Slovenske narodne podporne jednote sta se Stane Kolman in Marko Pogačnik pogovarjala o nadaljnjem sodelovanju s to največjo slovensko izseljensko organizacijo, o zbiranju zgodovinskega gradiva o naših izseljencih, o sodelovanju SNPJ pri bodoči angleški izdaji Rodne grude ter o gostovanjih slovenskih kulturnih skupin med našimi rojaki v ZDA. V Clevelandu sta se med drugim srečala s predstavniki večine najaktivnejših tamkajšnjih društev, pevskih zborov in organizacij. Udeležila sta se tudi nekaterih spominskih slovesnosti, ki so jih naši rojaki pripravili v počastitev spomina ameriško-slovenskega pisatelja Louisa Adamiča ter obiskala njegov grob v Bloomsburyju, N. J.

Dva občna zbora podružnic SIM

V juniju sta bila občna zbora podružnic Slovenske izseljenske matice v Kamniku in v Kočevju. V Kamniku so pregledali štiriletno delo z izseljenci z

območja občin Kamnik in Domžale. Ugotovili so, da je bilo njihovo delo uspešno in da so bili deležni razumevanja in pomoči tako družbenih organizacij na svojem območju kakor tudi delovnih organizacij. V preteklem letu je podružnica SIM prejela tudi Kersnikovo plaketo, ki jim jo je podelila kulturna skupnost Domžale za ohranjanje kulturnih tradicij med izseljenci in delavci na začasnem delu v tujini. Za predsednika podružnice so izvolili Janeza Maleša.

V Kočevju pa je bil v tem mesecu ustanovni občni zbor podružnice SIM, ki pravzaprav pomeni oživetev dela podružnice. K delu so pritegnili številna druga društva in družbene organizacije iz občine ter sprejeli osnutek delovnega načrta za prihodnje obdobje. Sklenili so, da bodo tudi v Kočevju vsako leto organizirali izseljensko srečanje, prva njihova naloga, ki so jo uspešno izvedeli, pa je bila organizacija koncerta pihalnega orkestra iz Clevelanda v Kočevju. Častni predsednik podružnice SIM v Kočevju je izseljenec – povratnik Ludvik Troha.

Cenejši nakupi za devize

Zvezni izvršni svet je v začetku avgusta sprejel sklep, da bodo tuji turisti pri nakupu jugoslovanskega blaga v naših trgovinah oproščeni plačila zveznega prometnega davka, kar pomeni, da bodo izdelki cenejši za okrog 16 odstotkov. Ta sklep velja tudi za jugoslovanske delavce, ki so začasno zaposleni v tujini, prav tako pa tudi za naše državljane, ki imajo devizne račune. Ta sklep velja za nakup blaga tako imenovane široke porabe razen za prehrabeno blago.

George Voinovich v Ljubljani

Konec junija se je mudil v Jugoslaviji župan mesta Cleveland, O., ZDA, ki je spremljal na turneji pihalni orkester Združenja slovenskih društev iz tega mesta. V Ljubljani se je George Voinovich pogovarjal z delegacijo mesta, ki jo je vodil predsednik skupščine mesta Ljubljane dr. Marjan Rožič, obiskal je nekatere večje ljubljanske delovne organizacije in kulturne ustanove, za tem pa je obiskal tudi avstrijsko Koroško, kjer se je srečal s predstavniki tamkajšnjih Slovencev.

Delegaciji Ljubljane in Clevelanda sta ocenili, da sodelovanje med mestoma poteka v duhu medsebojnega razumevanja, obe strani pa sta izrazili tudi pripravljenost za razširitev sode-

lovanja na kulturnem, turističnem, izobraževalnem, znanstvenem in še posebej na gospodarskem področju.

Glede gospodarskega sodelovanja so bile še posebej omenjene možnosti postavitve montažne tovarne Lesnine v bližini Clevelanda, prodaja Litostrojevih turbin v ZDA, poglobitev sodelovanja med potovalnima agencijama Kompas in Kollander z možnostjo sovlaganja v skupen hotel v Ljubljani idr. Dogovorili so se tudi za večjo kulturno izmenjavo in med drugim omenili tudi prizadevanja za obnovo jugoslovanskega kulturnega vrta v Clevelandu kot kulturne dediščine vseh jugoslovanskih izseljencev v tem mestu.

Devize v jugoslovanskih bankah

Jugoslovanske banke so imele ob koncu lanskega leta na deviznih računih občanov 8430 milijonov dolarjev. Četrtnina zbranih deviz je odpadla na slovenske banke. Banke si še prizadevajo pospešiti devizno varčevanje doma in v tujini, zato ima samo Ljubljanska banka na tujem trideset informativnih birojev v devetih zahodnoevropskih državah in v dveh vzhodnoevropskih državah.

Lani so banke odkupile od občanov za 30 milijonov dolarjev deviz na osnovi kreditiranja stanovanjske zidave in zasebne gospodarske dejavnosti.

Zavrnen zakon o taksah

V odboru za finance zbora republik in pokrajin zvezne skupščine so ugotovili, da dve republikli – SR Slovenija in SR Hrvaška – nista dali soglasja k osnutku zakona o taksah za prehod meje, ki naj bi znašale 1.500 dinarjev. Na odboru so sprejeli tudi poročilo o razlogih, ki govorijo zoper ta zakon kakor tudi o predlogih za drugačno reševanje nastalih problemov. Redna procedura okoli tega zakona je s tem v zboru republik in pokrajin končana. Zakon ni odložen, pač pa je zavrnen.

Novi jugoslovanski kovanci

Konec letošnjega leta bo Narodna banka Jugoslavije dala v obtok prve iz serije novih kovancev in sicer v vrednosti 25 par. To bodo kovanci iz železa in kroma, ki bodo lažji in manjši od doslej veljavnih kovancev za 10 in 20 par. Umik sedanjih kovancev iz obtoka bo potekal postopoma 4 do 5 let.

Nevarnosti nacionalizma

Pred dobrimi štirimi leti, 8. junija 1977, se je Edvard Kardelj pogovarjal s političnim aktivom Kosova. Iz govora, ki je bil objavljen šele pred nekaj tedni, objavljamo kratek odlomek:

»Dobro vam je znano, kako je bilo to v sedemdesetih letih. Ko nekoga, da tako rečem, zajame vodni tok, se je težko zaustaviti. Kadar se začno vsi problemi, ki obstajajo, razlagati samo kot problemi mednacionalnih odnosov, potem sprejmejo ljudje to kot naravno reakcijo na vse mogoče družbene probleme, ki so bili, so tudi danes in bodo še dolgo obstajali v naši družbi. Navsezadnje moramo ljudem povedati, kaj je kaj. Zdaj ni mogoče s plaščem ali s firmo nacionalnih sporov pokrivati tistega, kar nikakor ni spor med nacionalnimi interesi, ampak so težave in problemi razvoja države, kakršna je Jugoslavija, ki je kot celota še vedno nerazvita. Zato toliko težje rešuje notranja protislovja, ki izhajajo iz nerazvitosti. Prepričan sem, pa tudi vi ste danes tako govorili, da bo do razvoja proizvodnih sil v Jugoslaviji, ki že stopa v novo obdobje, ker so nastale razmere za veliko hitrejši razvoj kakor v preteklosti, in pa razvoj našega samoupravnega sistema, samoupravnih družbenoekonomskih odnosov, samoupravne demokracije – da bo vse to postopoma, morda celo tudi relativno hitro, zmanjševalo in ukinjalo ta protislovja in konflikte, v katerih sem govoril. Toda ne smemo si delati utvar, da je mogoče to storiti čez noč, zato moramo imeti jasen koncept politike in boja na tem področju. Tu je bil govor tudi o albanski emigraciji. Moramo se tolči proti njej in jo razbijati. Še naprej je treba pospeševati njeno diferenciacijo in razkroj. Vendar včasih kaže, da zdaj mislimo, kakor da je za nas glavna nevarnost emigracija. Pa ni. Res da je bučna, da dela svoje, toda to dela že trideset let, ne šele od zdaj. Za nas je nevarna toliko, kolikor vpliva na notranja gibanja. Zato so naši glavni sovražniki na tem področju

tisti, ki so v državi, ne pa oni zunaj nje. Prosim, da me dobro razumete. Nikakor ne želim podcenjevati one druge strani, sami smo včasih obrnjeni proti emigraciji in mislimo, da je tam glavni izvor vsega, toda glavni izvor je znotraj, ne zunaj. Zato se moramo bojevati predvsem tu.

Na koncu še nekaj besed o vprašanju, ki je povezano s problemom nacionalizma, vendar ni samo to. Mislim na vprašanje izobraževanja in zaposlovanja mlade inteligence. Zdi se mi, da smo glede tega prav tako še sužnji neke stihije.

Danes se mi zdi, da smo še vedno ostali v okvirih nekakšnih zelo splošnih formulacij in da se še nismo bistveno približali konceptu našega sistema izobraževanja. Posledice pa so takšne, da se nam, recimo, povečuje število študentov na univerzah, tudi tistih, ki študij končajo, in to raste nesorazmerno s številom tistih, ki se pripravljajo za kvalifikacijo delavca v tovarnah. Nadalje, srednje izobraževanje ne neposredno usmerjeno v prakso. Dogaja se, da te mlade inteligence ne moremo zaposliti ali pa jo zaposlujemo na mestih, kjer bi dober kvalificirani delavec opravljal to delo bolje kakor inženir. Tu po mojem hudo grešimo. Morali bi uskladiti te proporce, četudi ne vem, kako in s čim.

Nekako bi morali tudi tu načrtovati, ne birokratsko, ne centralistično, vendar moramo vedeti, kaj hočemo tudi na tem področju. Kajti posebej naj poudarim, da je to važen problem za Kosovo, če boste šli še naprej neomejeno, brez sleherne usmeritve, v izobraževanje visokih kadrov, jih ne boste mogli zaposliti, ne bodo se mogli zaposliti niti v Jugoslaviji, tedaj ne morete pričakovati od teh ljudi, da bodo reagirali drugače kakor nacionalistično. Po drugi strani pa imate zelo veliko potrebo po visokokvalificiranih delavcih in srednjestrokovnih kadrih. Vse to pripovedujem, četudi ne poznam dovolj vaših razmer, vendar sem vas hotel kratkomalo opozoriti na to,« je poudaril takrat Edvard Kardelj.

Zmanjšan uvoz nafte

Po nekaterih ocenah in predlogih bo Jugoslavija letos zmanjšala uvoz surove nafte za okrog 875.000 ton, kar je nujno potrebno zaradi plačilno-bilančnih težav. Devize za uvoz nafte morajo zagotavljati posamezne jugoslovanske republike in pokrajine, svoje obveznosti pa so doslej poravnavele Slovenija, Hrvaška in Srbija. Očitno je, da bo v prihodnjih mesecih prišlo do pomanjkanja mazuta in kurilnega olja, dovolj pa bo motornega bencina, katerega poraba je zaradi visokih cen precej padla.

Boljše priprave na jesensko setev

Letošnji pridelek pšenice je bil slabši od lanskega, zato bo morala Jugoslavija v prihodnjih mesecih uvoziti okrog milijon ton pšenice. Gospodarske zbornica Jugoslavije oziroma njen odbor za kmetijstvo je zato dovolj zgodaj začel z akcijo za pravočasno in obsežnejšo jesensko setev. V Jugoslaviji naj bi letos zasejali s pšenico 1.700.000 hektarjev zemljišč, prihodnje leto pa naj bi pridelali 5,5 milijonov ton pšenice. Tako bi bila zagotovljena boljša preskrba, hkrati pa naj bi se zmanjšal uvoz. Za setev je pripravljenega dovolj kakovostnega sortnega semena, na voljo pa je tudi dovolj kmetijske mehanizacije.

Jezero nafte pod Jadranom?

Jugoslavija bo začela s komercialnim izkoriščanjem plina v severnem delu Jadrana, hkrati pa je v sodelovanju s tujimi družbami začela z obsežnimi raziskavami morskega dna srednjega in južnega Jadrana in obalnih področij.

Na osnovi zakonov o sovlaganju tujih sredstev v domače delovne organizacije so pri INA-Naftalinu sklenili

ponuditi raziskovalna dela in sovlaganja tujim partnerjem na področju otokov Jabuke, Palagruže in Mljeta. Vsako od predvidenih področij obsega po 4.000 kvadratnih kilometrov, raziskovanja pa bi opravljali v globini 90 do 500 metrov. Tuje družbe kažejo veliko zanimanje za vlaganja in raziskovanja. Doslej so bili navezani stiki s 25 znanimi naftnimi družabmi iz Evrope, ZDA in Kanade.

Če bodo raziskovanja dala pozitivne rezultate, bodo začeli tujcem vračati vložena sredstva v petih letih od začet-

Brazilskega partnerju je Lek prodal licenco za izdelavo redergina, zdravila iz rženih rožičkov. Brazilci ga bodo izdelovali iz Lekovih surovin in z Lekovo tehnologijo, posel pa teče prek Brasilinvesta, finančne korporacije, v kateri sodeluje tudi Ljubljanska banka.

Močno povečanje menjave načrtujejo pri Leku tudi z Nigerijo, kjer je v zaključni fazi priprava projekta za tovarno zdravil, v vzhodnoevropskih državah pa je največji partner Sovjetska zveza. Sovjetska vlada je ponudila Le-

prva te vrste v naši državi. Tovarno sta skupaj zgradili delovni organizaciji Medjimurje plast iz Čakovca in Jugoton iz Zagreba. Načrtujejo, da bodo že prihodnje leto v tovarni naredili 5 milijonov kaset in okrog 400 tisoč koles kasetnega traku. Celotna proizvodnja bo temeljila na uporabi domačih surovin, uvoziti bodo morali le trak in letno okrog 5 ton plastike za jedra kaset.

Podravkina tovarna v ZR Nemčiji

Živilska industrija Podravka iz Koprivnice je pred kratkim kupila v Gerrestriedu v ZR Nemčiji tovarno za predelavo gob, gozdnih sadežev, sadja in zelenjave. Tovarna je že začela obratovati.

Priprave za obratovanje tovarne so tekle le kake tri mesece in v tem času so ustanovili novo podjetje, prevzeli vse finančne obveznosti, zaposlili novo delovno silo, obnovili obrate in kupili surovine ter embalažo.

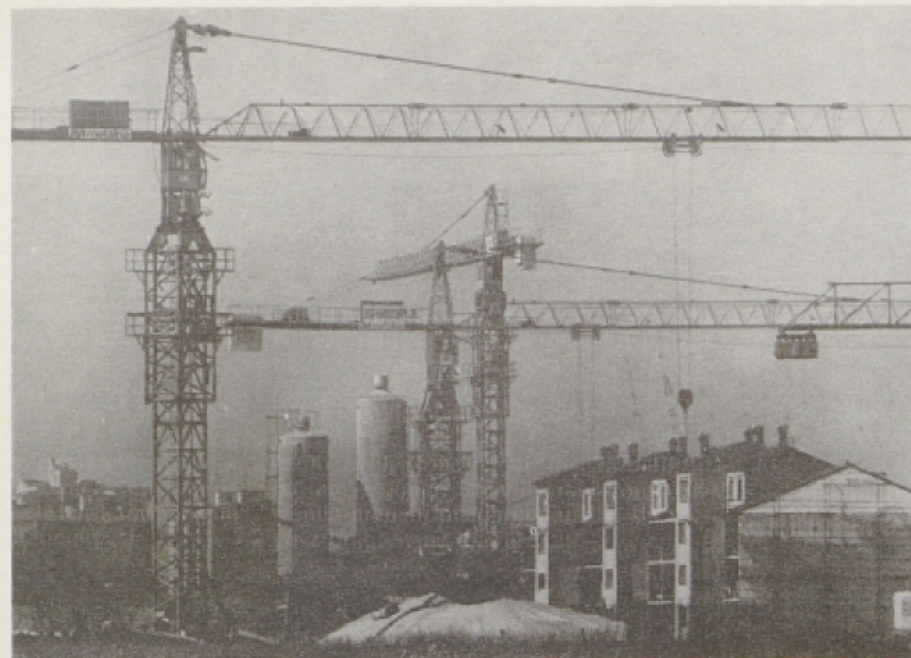
Program za letošnje leto predvideva, da bodo znova poslali na trg prejšnji, precej bogat asortiment te tovarne. Gre za konzervirane gobe, borovnice in drugo sadje. Surovine si bodo v glavnem preskrbeli v Jugoslaviji.

Več turističnih ležišč

Naš turizem naj bi do leta 1985 postal bogatejši za 205 tisoč postelj. Število postelj v hotelih in turističnih naseljih naj bi se po predvidevanjih povečalo za 95 tisoč, v drugih objektih, kampih, bungalovih, apartmajih in majhnih penzionih pa za 110 tisoč.

V naslednjem obdobju bodo gradili tako ob morju kot na drugih območjih države. Upoštevali bodo velike možnosti z boljšim izkoriščanjem zdraviliškega, lovskega, zimskega, kongresnega, tranzitnega, navtičnega in drugih oblik turizma.

S povečanjem zmogljivosti, širjenjem in bogatitvijo ponudbe ter z izboljšanjem kakovosti in storitev naj bi se število nočitev tujih gostov sredi desetletja povečalo s sedanjih 37 milijonov na 52 milijonov, domačih pa z 51 na 64 milijonov.

Gradbišče – stanovanj ni nikoli dovolj (foto: Janez Zrnec)

ka izkoriščanja. K temu bodo seveda prištele obresti in dobiček, vendar brez kakršnihkoli koncesij. Domača delovna organizacija je namreč izključni nosilec vseh del.

INA-Naftaplin je na Norveškem kupila prvo plavajočo ploščad »Zagreb«, s katero lahko vrtajo do globine 400 metrov. Trenutno z njo vrtajo v Libiji za italijansko družbo Agip.

Ljubljanski »Lek« v tujini

Ljubljanska tovarna zdravil »Lek« je lani izvozila za skoraj milijardo 120 milijonov dinarjev zdravil, veterinarskih preparatov in kozmetičnih izdelkov, kar pomeni, da so skoraj 40 odstotkov dohodka ustvarili na tujem trgu. Največji Lekov zunanjetrgovinski partner so države sveta za vzajemno gospodarsko pomoč – 66 odstotkov, 14 odstotkov izvozijo v razvite države in 20 odstotkov v države v razvoju.

ku izgradnjo tovarne v Čeljabinsku za Uralom. To bo eden največjih farmacevtskih kompleksov na svetu.

Televizijski sprejemniki za Veliko Britanijo

Iskrina tovarna televizijskih sprejemnikov iz Pržanja v Ljubljani je leta 1979 začela izvažati črno bele televizijske sprejemnike v Veliko Britanijo. Sprva so prodajali le 12 colske prenosne sprejemnike »clasic«, lani pa so začeli prodajati tudi 17 colske televizorje »galaxy«. Prvo leto so prodali v Veliko Britanijo 7245 televizorjev, lani je izvoz narasel na 16.435, letos pa bodo predvidoma prodali že 54.000 televizijskih sprejemnikov.

Domača tovarna kaset

V Prelogu v Medjimurju je začela obratovati nova tovarna kaset in magnetofonskega traku »Phonoplast«,

Predstavljamo vam slovenske občine

Celje – staro, oplemeniteno z novim

Panorama Celja z gradu

Celje je po številu prebivalstva, gospodarski moči in razviti dejavnosti družbenih služb tretje največje in najpomembnejše urbano središče v SR Sloveniji. Mesto ima zelo ugodno zemljepisno lego in že dolgo opravlja pomembne mestne funkcije tudi za širše območje regije. Celje leži ob velikem sotočju voda, kjer se Savinja v ostrem loku preusmeri iz slikovite in gospodarsko močno razvite celjske kotline skozi Zasavsko hribovje proti jugu.

Tu je tudi veliko križišče pomembnejših prometnih poti iz vseh smeri. Zato ni čudno, da se je prav tu, na območju današnjega mesta, že zelo zgodaj pojavilo prvo naselje. Postavili so ga namreč že Kelti nekaj stoletij pred našim štetjem. V svoji dolgi in bogati zgodovini, na katero opozarjajo tudi številne arheološke najdbe ter arhitektonski in kulturni spomeniki, je doživelo več obdobij velikega razcveta pa tudi vmesnih stagnacij in hudih razdejanj. Prvi veliki vzpon je doseglo že

za časa Rimljanov, ki so mu podelili mestne pravice. V dobi preseljevanja narodov je bilo močno prizadeto. Dvignilo se je šele v srednjem veku, ko so mu zagospodarili celjski grofje. Ker pa je ta mogočna fevdalna rodovina kmalu izumrla, je Celje prišlo v posest Habsburžanov, ki so mu vladali vse do razpada avstroogrške monarhije. V tem obdobju se je mesto le počasi otresalo fevdalnih spon in se širilo čez srednjeveško obzidje. Šele izgradnja železnice in začetki industrializaci-

je so mu vlili novih moči in nekoliko pospešili razvoj. Pa vendar pravega napredka ni bilo, ker ga je dušilo tuje gospodarstvo, politična brezpravnost, surovo narodnostno zatiranje in brezobzirno izkoriščanje. Razmere se niso bistveno izboljšale niti v obdobju stare Jugoslavije, ko so se v mestu močno zaostriili politični in socialni boji.

Proti reakcionarnemu režimu in brezpravju se je najbolj odločno boril

povsod, na vseh področjih ustvarjalnosti in na vseh območjih naše domovine.

Tudi Celje je v tem obdobju po osvoboditvi izredno hitro in vsestransko napredovalo ter menjalo svoje mestno, gospodarsko, socialno in kulturno podobo. Predvsem se je močno razširilo, preuredilo in polepšalo. Zrasla so nova stanovanjska naselja in soseske z lepo urejenimi zelenicami, ulicami, igrišči in vsemi drugimi ko-

Narodni dohodek pa je leta 1980 presegel 6.000 dolarjev na prebivalca.

Najpomembnejši gospodarski dejavnosti sta industrija in trgovina. V občini je razvita zlasti črna metalurgija, kemična, papirna, grafična, tekstilna in lesna industrija. Največje delovne organizacije so Železarna Štore, Cinkarna, Emo, Aero, Lik Savinja, Toper. V zadnjih letih je bilo veliko storjenega tudi na področju varovanja okolja, saj je Celje znano kot eno

Del središča Celja s spomenikom narodnoosvobodilni vojski

delavski razred, zlasti potem, ko so ga k temu začeli spodbujati, voditi in usmerjati celjski komunisti. Boj za nacionalno osvoboditev pa je dosegel svoj vrhunec šele v obdobju mračne nacistične okupacije, ko so naši narodi vzeli usodo v lastne roke in si v štiriletnem težkem in brezkompromisnem boju priborili svobodo, mir in neodvisnost ter odločno stopili na pot obnove in izgradnje samoupravne socialistične družbe. Rezultati te povojne družbenopolitične preobrazbe so vidni vse-

munalnimi napravami. Tudi število prebivalstva se je močno povečalo. V občini jih živi že več kot 64.000.

Veliki uspehi so bili doseženi tudi na področju gospodarstva. S postavitvijo novih tovarn, z razširitvijo in modernizacijo stare industrije, z razvojem kmetijstva, obrti, trgovine, prometa, gostinstva in turizma se je gospodarska moč občine v primerjavi s prvimi leti po osvoboditvi kar šestkrat povečala. V Celju je zaposlenih že preko 39.000 delavcev.

najbolj onesnaženih mest v Sloveniji. Do leta 1985 smo si zadali nalogo, da bomo onesnaževanje občutno zmanjšali.

Kot ena najpomembnejših nalog na področju gospodarstva je tudi v občini Celje povečanje izvoza. Dosedanji izvoz, katerega vrednost znaša okoli 80 milijonov \$, je namreč še prenizek, da bi zadovoljil vse potrebe po uvozu, pa tudi možnosti za še večji izvoz so precejšnje. Da bi uresničili te cilje, teče v občini široka akcija za moderni-

Ostanki mogočnega celjskega gradu

zacija industrije, kajti le z moderno avtomatizirano industrijo bo moč dohitevati razvoj. V teku so projekti, ki bodo bistveno modernizirali proizvodnjo v črni metalurgiji, v kemiji, v tekstilni tehniki in v grafični proizvodnji, kar daje trdne temelje za še hitrejši razvoj v prihodnje.

Na področju trgovine je prišlo v letu 1980 do velikega procesa združevanja ne le trgovske dejavnosti temveč tudi kmetijstva, gostinstva in turizma. To gibanje ni zajelo le delovnih organizacij v občini, ampak je seglo v širši prostor celjske regije, pa tudi preko njenih meja. V okviru sestavljene or-

ganizacije združenega dela MERX so te, doslej razdrobljene dejavnosti, našle več možnosti za kvalitetnejši razvoj.

Hkrati z rastjo gospodarstva se je močno razširila in izboljšala tudi vzgojno-izobraževalna, socialna, zdravstvena, kulturna, raziskovalna, telesno-vzgojna, športna in druga dejavnost. Večina šol, vzgojno-varstvenih, socialnih, zdravstvenih in športnih objektov v občini je novih ali popolnoma prenovljenih, razširjenih in prirejenih sodobnim zahtevam dela in vsakdanjim potrebam delovnih ljudi. V njih uspešno delajo nove generacije

strokovno sposobnih kadrov. Zelo delavne so prav tako tudi številne organizacije in društva, ki razvijajo izredno široko, vsebinsko zelo bogato, živo in močno razgibano družbenopolitično, kulturno in športno dejavnost. Z vsem tem pa so se seveda močno spremenile in izboljšale tudi življenjske razmere delovnih ljudi. Vsem je zagotovljena socialna varnost in zaposlitev, saj družbeno delo v občini zaposli vsako leto precej več delavcev, kakor znaša naravni prirastek. Na vsakega občana odpade v povprečju skoraj 17 m² stanovanjske površine. Vsak šesti občan ima svoj osebni avtomobil, vsak peti televizijski in vsak četrti radijski sprejemnik.

Ohranjanje kulturne dediščine

Nekaj vročih letošnjih julijskih dni je potekal v hrvaškem Zagrebu jubilejni in že XV. po vrsti tamburaški festival hrvaških izseljenskih društev in posameznih glasbeno-plesnih skupin; Zagrebčanom so nastopajoči ansambli priredili kar najbolj bogat in pester spored, ki ga je prenašala tudi TV Zagreb, tako da je festival odmeval ne le po hrvaški republik, temveč tudi po vsej državi.

Festivala se je udeležilo trinajst skupin iz posameznih društev hrvaških izseljencev: prišli so iz Seattla v Washingtonu, Cokeburga, Pittsburga, Sharona in Farrella v Pennsylvaniji, Puebla v Coloradu, Akrona in Clevelanda v Ohiu, Milwaukeeja v Wisconsinu in Ontaria v Canadi.

V nekaj dneh bivanja v Zagrebu so se skupine udeležile nekaj strokovnih seminarjev (za dirigente in koreografe pa plesalce in glasbenike), si ogledale Zagreb in njegovo bližnjo okolico, prisostvovala predstavam v Hrvatskem Narodnem Kazališču v Zagrebu (Ero z onega sveta), se udeležile sprejemov pri Matici izseljenika Hrvatske, sodelovale v slavnostni povorki po zagrebških ulicah, predvsem pa koncertirale.

Člani mladinskega tamburaškega ansambla *NOVO KOLO* iz Puebla v Coloradu

Poglavitni nastopi so bili v novi in izredno lepi glasbeni dvorani Vatroslav Lisinski v Zagrebu, izseljenski tamburaški ansambli pa so v tem času nastopili tudi drugje, tako v Varaždinu, kjer so obhajali 800-letnico tega starega mesta, v Prepuštovcu pa še v nekaterih večjih hrvaških mestih; pov-

sod so želi burno priznanje in občinstvo je prosilo, da bi se čim prej vrnili in ponovno uprizorili podoben koncert.

Vsi ti ansambli (Seattle, St. George, Mladi Hrvati, Continental, Novo kolo, Akron, Cleveland, Sloga, Zagreb, Hamilton, Veseli Hrvati, Golden Triangle, Silver Strings) so s svojimi nastopi dokazali visoko umetniško raven in zato je povsem razumljivo, da so jih pozdravili ob prihodu v Zagreb najvišji republiški predstavniki oblasti in kulturnih ustanov. Župan mesta Zagreba je med drugim v pozdravni besedi dejal, da njihov prihod v domovino dedov »priča o plemeniti skrbi, ki so jo izseljenci že neštetikrat dokazali, skrbi za ohranjanje hrvaške narodnostne zavesti in kulture v novi domovini«. Predsednik Maticice izseljenika Hrvatske Vanja Vranjičan je v svojem govoru ob prihodu tamburaških skupin tudi dejal, da so hrvaški izseljenci »čuvarji narodnostne zavesti, kulture in jezika,« predsednik predsedstva SR Hrvatske Jakov Blažević pa je poudaril, da je poglavitni smisel dela izseljencev v njihovih kulturnih društvih »ohranjanje kulturne dediščine«.

Mladinska tamburaška skupina *ST. GEORGE* iz Cokeburga v Pennsylvaniji s svojimi umetniškimi in glasbenimi vodji

izbor iz slovenskega tiska

Kakšno bo ljubljansko železniško križišče?

Znano je, da bomo v Ljubljani gradili nov železniški terminal, ki bo v neposredni zvezi z avtobusnim terminalom. Promet skozi Ljubljano je namreč že zelo gost in še narašča, kar terja določene rešitve, da bo promet tudi v bodoče potekal nemoteno.

Ljubljanski železniški obroč

Železniška obvoznica, ki jo načrtujejo okrog Ljubljane, bo prevzela ves tranzitni tovorni promet, ki sedaj poteka skozi ljubljansko središče. Zgrajena bo v več časovnih obdobjih, najprej pa bo zgrajen njen severni del. Od obstoječe proge Ljubljana–Zidani most bo odcep na obvoznico pri železniški postaji Laze. Obvoznica bo potekala mimo Šentjakoba ob Savi in Črnuč. Na Ježici bo premostila Savo, se nato v širokem loku obrnila proti jugu ter se v Vižmarjih priključila na gorenjsko progo. Nadaljevala se bo skozi Koseze in bo potekala za Rožnikom do Dolgega mostu, kjer se bo navezala na že obstoječo notranjsko progo. Z izgradnjo tega dela železniške obvoznice bo pretežni del tranzitnega tovornega prometa prenešen iz ljubljanskega središča na obvoznico.

Gradnja ljubljanske železniške obvoznice pomeni precejšnjo pridobitev za samo mesto, ker bo možno urediti železniški promet. Upoštevati je treba zlasti porast železniškega prometa iz luke Koper, ki poteka v glavnem prek ljubljanskega železniškega križišča in tudi težnjo, da se obstoječi cestni tovorni promet preusmeri na železnico. Vsi vemo in občutimo, da so se cene goriva za cestna vozila povečale, železniška elektrovleka pa je in ostane najcenejši način prevoza blaga.

Ostane še vprašanje, kdaj bomo pričeli graditi železniško obvoznico? Glede na potrebe lahko trdimo, da bo severni del železniške obvoznice od celotnega sistema zgrajen najhitreje. Obvoznica bo zgrajena do leta 2000,

tako cestna kakor tudi železniška v celoti.

Začrtana je trasa hitre proge

Hitra proga skozi Ljubljano bo povsem nova železniška proga in bo povezovala Srednjo Evropo z Bližnjim vzhodom. Trasa je že začrtana in tudi odobrena pri Mednarodni železniški uniji v Parizu. Ta proga je del bodočega evropskega sistema hitrih prog, kjer naj bi potniški vlaki vozili s hitrostjo nad 200 km na uro. Ta proga bo namenjena hitremu tranzitnemu in potniškemu in tovornemu prometu.

V Ljubljani bo hitra proga iz severne smeri pri Mednem skoraj pravokotno sekala traso gorenjske proge pri Mednem in tam vstopila tudi v predor. V blagem zavoju bo potekala do Kosez, kjer bo priključek na železniško obvoznico. Pod Rožnikom bo potekala v predoru do Tivolija in bo usmerjena od sedanjega Muzeja revolucije v ravni smeri preko železniške postaje do Žaloga. Od tu bo v blagem zavoju in preko predora potekala do doline Mirne ter mimo Novega mesta proti Zagrebu.

Po hitri progi bodo vozile železniške kompozicije, ki bodo posebej konstruirane za te hitrosti. Na zunaj se bodo potniške kompozicije razlikovale od sedanjih po aerodinamični obliki.

(Naša komuna)

Stol ni Kobariški stol

Slovenci imamo dva gorska vrhova z enakim imenom – Stol. Stoletja je bilo tako – do nedavnega.

V tem sestavku bo govor o drugem istoimenskem vrhu, ki se bolj skromno dviga in najzahodnejšem predelu naše republike. Ta Stol (1674 m) je na jugoslovanski strani najvišji vrh podolžnega grebena, ki se sicer dviga iz Staroselskega podolja v smeri jugovzhod–severozahod–zahod in se zaključuje v Beneški Sloveniji v Italiji, ob reki Ter. Greben je na naši strani hkrati razvodnica med Sočo in Nadižo.

Ta vrh so okolišni prebivalci, stari zemljepisci in zgodovinarji stoletja imenovali – Stol. O tem nam govorijo stari vojaški zemljevidi – bodisi italijanski ali avstrijski. O Stolu piše tudi tolminski zgodovinar Simon Rutar. No, edino Rezijani so bili izjema; grebenu Stola so pravili in najbrž še pravijo »gora ta Bargynawa« (Breginjska gora).

Prišli so novi časi in drugi zemljepisci ter, tebi nič – meni nič, preimenovali Stol v Kobariški Stol. Da je to tako, lahko ugotovimo na vseh novejših zemljevidih, ki prikazujejo območje zahodnega dela Slovenije. »Novost« se v vsakdanjem življenju že kar pridno uporablja. Zanimivo je, da so novo ime med prvimi povzela območna planinska društva, ime Kobariški Stol pa se vztrajno ponavlja v vseh novih planinskih kartah. Uporabljajo ga planinci, novinarji in celo upravni organi.

V uvodu je namenoma navedeno, da poznamo v Sloveniji dve gori z imenom Stol. Ta ugotovitev je namreč lahko edini razlog, ki nas navede na misel, da je »dopolnitev« imena upravičena. S tem naj bi se izognili neljubim pomotam. Res je, da je v pogovornem jeziku dovoljeno, da si v takih primerih pomagamo opisno in rečemo npr. Stol na Tolminskem, Stol na Kobariškem, Stol ob Soči in podobno, vendar pa ni dopustno tako grobo spreminjati ime. Če že iščemo neki kraj ali hrib na zemljevidu, najbrž ni nevarnosti, da bi zamenjali – na primer Gorenjsko s Primorsko.

Vsako tako nasilno spremembo krajevnega imena prebivalci ožjega območja odklanjajo. Razumljivo. S takim posegom se naenkrat zanika avtentičnost kraja in ljudi. Domačini iz vasi na vznožju obeh strani Stola novo ime odklanjajo. Tem krajem je že potres preveč spremenil podobo.

Planinci radi govorimo o varstvu narave in okolja. Prav je tako. Prav pa bi bilo, da bi se zavedali, da je skrb za ohranitev pristnih krajevnih imen osnova pri zaščiti krajine.

(Primorske novice)

Tudi za Estonca je slovenščina zanimiva

Med najmlajšimi in že zaradi oddaljenosti zelo zanimivimi lektorati slovenskega jezika, ki so v zadnjih letih razpredeni po tujih deležah, je gotovo tisti v Srednji Ameriki. Sprva je bil načrtovan le za eno leto – vodil ga je slavist Velemir Gjurin – vendar je bilo zanimanje tolikšno, da prvotna zamisel že prerašča v tradicijo, kot pripoveduje sedanja lektorica Dragica Bešlin:

»Lektorat je v univerzitetnem mestu Lawrence, na eni najstarejših državni univerz 'University of Kansas', ki je za slavistiko izredno pomembna. Po prvem letu slovenskega lektorata sta nas v Ljubljani obiskala tamkajšnja profesorja Conrad in znameniti slavist Herbert Galton in v imenu univerze sama izrazila potrebo in željo, naj bi se študij slovenščine nadaljeval tudi v prihodnje.

Na univerzi imamo deset študentov slovenščine, ki obiskujejo začetni ali

se je začel zanimati za Jugoslavijo šele po zetovem uspehu. Njegov zet je namreč znan Don Lipovac, vodja enega najbolj uspešnih ansamblov narodnozabavne glasbe, ki nastopajo v ZDA.«

Na naših lektoratih v tujini so glede ažurnosti vedno težave s časniki in publikacijami, ki prihajajo z izredno zamudo ali pa sploh ne. Problem je še toliko bolj pereč v Ameriki: letalska pot je predraga, običajna pa nesprijetno dolga... Precej lažje je s knjigami.

Rotunda v »prvotni podobi«

Če vas pot vodi iz Murske Sobote proti severovzhodu, se pri Fokovcih gričevnat svet prevesi v dolino Kobiljskega potoka. Zaman boste v teh krajih iskali strnjena naselja, saj so po okoliških gričih raztresene le redke skupine hiš. Tudi popotnik, ki je namenjen v Selo, da bi obiskal znano romansko rotundo, bo zaman iskal središče vasi s cerkvijo. Cerkve z visokim zvonikom, ki je tako značilna za ravninska naselja, tukaj ne boste našli. Skromna stavbica, ki na zunaj ne daje nobenega veličastnega videza, je skrita na manjši vzpetini v dolini vaškega potoka in prav odmaknjenost od pomembnejših prometnih poti je verjetno prispevala k temu, da se je stavba ohranila vse do današnjih dni. Kolikor skromnejša pa je na videz ta srednjeveška arhitektura, toliko večja je njena kulturno-umetnostna in zgodovinska vrednost.

Rotunda v Selu sodi med največje zaklade Prekmurja in Slovenije. Zaradi izredne muzejske vrednosti je pod zaščito Zavoda za spomeniško varstvo. Cerkev je v pisanih zgodovinskih virih prvič omenjena v letih 1365–66 kot kapela posvečena svetemu Nikolaju. Spomeniška vrednost Sela je dvojna: prvič je to njegova arhitektura, ki pomeni med ostalimi spomeniki romanskega stavbarstva pravo posebnost, potem pa so tu še stenske slikarije, ki so celo v širšem geografskem prostoru povsem osamljene.

V Sloveniji bi utegnili biti najstarejša **koprška** rotunda »S. Elio«, katere prave starosti še niso ugotovili, vendar je le-ta bila zgrajena v istrskem slogu iz kamnja, medtem ko je selska rotunda zgrajena iz opeke, ker kamen ni značilen za to pokrajino. Rotunda se s posebnostmi svoje gradnje ne vključuje niti med alpske niti med mediteranske primere naših srednjeveških osrednjih stavb, ampak sodi med tiste stavbe, ki so nastajale še v pozni romanski dobi.

Spomeniška vrednost celotne rotunde bi bila še večja, če bi v skladu s spomeniški načeli ostal na svojem mestu poznogotski krilni oltar severnega tipa, ki bi bil sedaj pri nas eden redkih ohranjenih.

Letos bo rotunda končno obnovljena in (upajmo) še zanimivejša za turiste. Poskrbeti je treba še za tla, zvonik, ki bo sedaj 50 metrov vstran od rotunde, izolacijo ter reflektorje.

(Pomurski vestnik)

Jesen na Žirovskem vrhu (foto: Ančka Tomšič)

nadaljevalni tečaj. Morda se zdi to število nizko, a podatek je dovolj zgovoren, če dodam, da srbohrvaščino študirajo le štirje.«

Študentje se za študij slovenščine odločajo na podlagi najrazličnejših spodbud; največkrat je za pridobivanje novih potrebnih predvsem veliko iznajdljivosti in pogosto tudi denarja, predvsem za različne kulturne in zabavne večere, ki izseljence še posebej pritegnejo.

»Ob razmišljanju, zakaj se nekdo odloča za študij slovenščine, lahko povem,« pravi lektorica Bešlinova »da so nekateri primeri prav zanimivi. Eden mojih študentov je, na primer, Estonec, ki se je poročil s Slovenko, vendar

»University of Kansas ima veliko knjižnico, ki je bogato založena s slovanskimi in tudi slovenskimi knjigami,« pravi lektorica Dragica Bešlin. »To ni naključje, vodja knjižnice je namreč George Jerkovich, po rodu s Hvara, ki je šele po letu 1950 prišel v Lawrence. Poskrbel ni samo za naše knjige, ob prihodu sem našla tudi precej slovenske znanstvene periodike.

Rada bi še izpopolnila vrzel v sodobni književnosti; iz sklada, ki ga dobiva vsak lektorat za nakup knjig, bi naj prihajala tovrstna knjižna dela. Žal pa bodo tudi pri tem potrebne nekatere omejitve, saj v knjižnici, ki ni dovolj velika, že nastajajo prostorske težave.«

Prisrčno srečanje v Škofji Loki

V prelepem parku starega gradu nad Škofjo Loko je bilo tudi letošnji 4. julij tradicionalno srečanje izseljencev z njihovo staro, lahko bi tudi rekli prvo domovino in njenimi ljudmi. To je bil že 26. veliki izseljenski piknik, ki ga že vrsto let v tem slikovitem in zgodovinsko dragocenem gorenjskem mestecu organizira skupščina občine Škofja Loka v sodelovanju s Slovensko izseljensko matico v Ljubljani.

Že od devete jutranje ure, ko se je po deževnem in nekam mračnem jutru le pričelo vztrajno jasni, so brhke škofjeloške žene, praznje napravljene v dragocene narodne noše, sprejemale rojake in druge goste, jim pripenjale za dobrodošlico rdeče nageljne in jih spremljale na osrednje prizorišče. Navkreber se je proti staremu gradu z mestnega trga vila kolona prihajajočih gostov, tiste pa, ki so se jih že lotila neusmiljena leta, pa so vrli Škofjeločani na slavnostno okrašenih vozeh odpeljali na grajsko dvorišče. Tu je za dobrodošlico in prijazno voljo igral Pihalni orkester Škofja Loka pod vodstvom Janeza Ravnikarja.

Po uvodnih fanfarah je številne zbrane rojake in goste pozdravil škofjeloški župan Viktor ŽAKELJ.

»Vedno znova, iz leta v leto prihajate pod te mogočne kostanje,« je pričel, »da bi našli sočloveka, znanca, prijatelja... A ko se boste vrnili na svoje domove, povejte vsem, da je vaša stara domovina dom ponosnih, svobodoljubnih in srečnih ljudi!« In potem je vsem zbranim zaželel, da se v pesmi, plesu in tovariškem klepetu sprosté, da daju »duška svojim čustvom – pa da naj bo ta loški piknik za vsakega dogodkov poln in srečen dan...«

Osrednji govornik je bil pisatelj Tone PAVČEK, sicer predsednik društva slovenskih pisateljev. Po uvodni dobrodošlici je z izbranimi besedami govoril o povezavi izseljenca s staro domovino, o njegovem hrepenenju po njej pa o iskanju korenin svojega porekla.

»To poreklo je pristno in neizbrisno,« je dejal. »Oglaš se nam kot Dom, kot Domačija, kot Domovina,

oglaš se kot osvobajajoča moč naroda, ki ga ni mogel nihče pokoriti, ki ni maral biti ne suženj in ne hlapec... Nekaj in ne malo upravičenega ponosa je lahko v nas zaradi pripadnosti tem koreninam, temu poreklu, temu svobodoljubnemu narodu,« je nadaljeval. »Za vse nas. Tudi za vas, ki ste šli za kruhom, za soncem, za srečo v širnem svetu, da bi se kot ptice z juga, kot s fronte vojak vračali v stari kraj: med mogočno bahaštvo gorate Gorenjske, na štajerske gorice, med kraške kamnite gmajne, valovite dolenske griče, belokranjsko otožno veselost... Zato vam, dragi rojaki, toliko prisrčneje kličem: Dobrodošli doma!...«

Zbrane je pozdravil tudi predsednik Slovenske izseljenske matice Stane KOLMAN, ki je med drugim spomnil zbrane, da je ta piknik tudi v sklopu proslav ob 30-letnici Slovenske izseljenske matice, ki je v teh treh desetletjih utrdila vezi s prek tisoč slovenskimi izseljenskimi društvi po svetu.

Tone Pavček je v svojem govoru omenil tudi pisatelja Louisa Adamiča, velikega Slovenca in hkrati tudi velikega Američana.

»Naredil je več kot je bila njegova dolžnost in svoje delo je potrdil s smrtjo,« je dejal. »Iz te nepojasnjene, bridke smrti pred tridesetimi leti sije prek samote moč njegove besede, njegova pokončna upornost in resnicoljubnost ter nepremagana ljubezen do obeh svojih dežel. Zato tudi pripada kulturi obeh dežel: slovenski in ameriški.«

Svojevrstna posebnost vsakokratnih izseljenskih piknikov so tudi pozdravi

Od leve proti desni: predsednik SIM Stane Kolman s soprogo, tajnik SIM Marko Pogačnik, članica predsedstva SR Slovenije Vida Tomšič, predstavnik SZDL Jože Hartman in do nedavnega jugoslovanski generalni konzul v Clevelandu Stane Lenardič.

Ludvik Stegu, predsednik Kanadsko-slovenske skupine za kulturne izmenjave v Torontu, je izročil Slovenski izseljenski matici darilo s čestitkami ob njeni 30-letnici. Darilo, umetno izdelan javorov list s posvetilom, je sprejel predsednik SIM Stane Kolman.

Osrednji govornik pisatelj Tone Pavček je med drugim dejal: »Hvala vam za zvestobo in naj vam ne bo žal, da premorete to redko dragotino...«

Zbrane je pozdravil tudi predsednik Slovenske izseljenske matice Stane Kolman in jim zaželel prijeten dan pa da bi jim po vrnitvi na domove v sedanjji domovini ostala rodna Slovenija v najlepšem spominu.

Korl Dolenc, povratnik in predstavnik slovenskega kluba Triglav v Sydneyu, je zbranim zagotovil, da bo »Slovenec ostal Slovenec, kjerkoli na svetu živi.«

predstavnikov slovenskih izseljenskih društev z vsega sveta. Deset se jih je tokrat oglasilo k besedi: iz Kanade, Avstralije, Evrope, slovenske Koroške – pa povratniki, ki po štiridesetih in več letih trdega življenja onstran oceanov preživljajo jesen svojega življenja na prijaznih in mirnih domačih tleh.

ske, potem pa je do poznih nočnih ur igral za ples in razvedrilo znani ansambel Lojzeta Slaka in na plesišču je bilo ves čas prav živahno.

V imenu avstralskih Slovencev sta na pikniku pozdravili zbrane tudi Marija Surina iz slovenskega kluba v Perthu in Stanka Gregorič, ena od urednic slovenskih oddaj na radiu v Melbournu.

»Dobrodošli danes in vedno in še na mnoga snidenja,« je dejal v svoji pozdravni besedi zbranim izseljencem škofjeloški župan Viktor Žakelj, »pa ohranite nas in naše mesto v prijetnem spominjanju!«

je bilo na letošnjem 26. izseljenskem pikniku v Škofji Loki prijetno vsem, ki so prišli nanj.

Kulturni spored letošnjega piknika je bil zanimiv in bogat kot je že v navadi: Gornjevaški oktet je prepeval lepe slovenske narodne pesmi, Slovenci iz Sel na avstrijskem Koroškem so plesali ramo ob rami s plesno skupino iz Stare Loke; v popoldanskem času je nastopil ansambel VIKIS s Šved-

Sodeč po vedrih in razgretih obrazih, po dodobra zasedenih mizah, živahnih pogovorih, petju in rajanju je

Potemtakem lahko sklepamo, da se bodo radi vračali, torej – ob letu spet na veselo snidenje!

J. Vi.
Foto: Janez Zrnec

V dopoldanskem kulturnem sporedu je nastopila tudi folklorna skupina iz Stare Loke in žela pri gledalcih mnogo odobravanja.

Z gradu je bil tisto škofjeloško pikniško soboto čist in lep razgled na stari in novi del mesta, na dolgih lesenih mizah pa ni zmanjkalo dobrot in ne hvaležnih jedcev... Janez Zrnec.

Srečanja '81

Pevci iz Aumetza ponovno med svojimi

Želja, da bi zapeli z množico pevcev na tradicionalnem srečanju slovenskih pevskih zborov v Šentvidu pri Stični, je ponovno pripeljala v domovino staršev moški pevski zbor slovenskega delavskega društva v Aumetzu, Francija. Nastop na tem veličastnem srečanju je bil tudi najpomembnejši dogodek te njihove druge turneje po Sloveniji, ki je bila v dneh od 20. do 26. junija. Razen v Šentvidu pri Stični so pevci iz Aumetza nastopili tudi v Kostanjevici na Krki, kjer je njihov nastop organizirala kulturna skupnost iz Krškega, v Ilirski Bistrici, Idriji in v Kamniku, kjer so bili gostje delavskega pevskega zbora Solidarnost. Skupni gostitelj aumeških pevcev je bila Slovenska izseljenska matica, turneja pa

bi bila prav gotovo nemogoča brez velikega razumevanja in pomoči organizatorjev koncertov v posameznih krajih. Prav gotovo je treba izreči priznanje vsem organizatorjem in predvsem tudi pevcem, saj je bila kratka turneja zanje še posebno naporna. Program turneje so poleg večernih koncertov dopolnjevali še številni razgovori, ogledi kulturno-umetniških znamenitosti posameznih krajev idr.

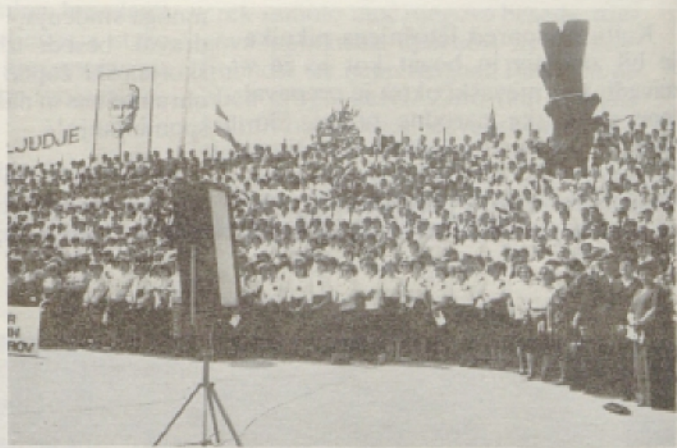
Koliko nepozabnih vtisov so odnesli aumeški pevci s te turneje s seboj v Francijo! »Povsod je bilo lepo. Največje doživetje pa je bilo, če že moram izbirati, prav gotovo sodelovanje na veličastnem srečanju pevskih zborov v Šentvidu pri Stični,« je ob koncu tur-

neje pripovedoval predsednik zbora Tone Pišlar. »Solze so nam prišle v oči, ko smo videli, kako so pevci kar sami začeli pesem, s katero so se zaklinjali Titu. To je bilo za nas nekaj neverjetnega. Vsi smo si bili enaki...«

V času turneje so imeli pevci in predstavniki Slovenskega delavskega društva v Idriji tudi razgovore o navezavi prijateljskih stikov in morda celo o pobratenju med tem mestom in Aumetzom. Razgovorom o tem sodelovanju se je pridružil tudi župan mesta Aumetz Tullio Carraro. Razgovori so se iztekli v obojestransko zadovoljstvo in dogovorili so se že za naslednje srečanje letošnjo jesen v Franciji.

Moški pevski zbor iz Aumetza na zadnjem koncertu letošnje turneje v Kamniku

V množici 7000 pevcev so bili v Šentvidu pri Stični tudi pevci, člani slovenskega delavskega društva iz Aumetza v Franciji

Na »ljubljski ohceti« tudi ameriški Slovenci

»Ohcet v Ljubljani«, tradicionalna turistično-folklorna prireditev, ki je ena izmed najprivlačnejših tovrstnih prireditev v Sloveniji, je imela letos še posebne goste – godbo Združenja slovenskih društev (United Slovenian Society) iz Clevelanda, ZDA. Godbeniki, ki povečini izhajajo iz drugega in

tretjega slovenskega rodu v tem mestu, so sodelovali na vseh prireditvah v sklopu »Ohceti« – najatraktivnejše je bilo nedvomno sodelovanje v svatovski povorki po ljubljanskih ulicah – za tem pa so odšli na enotedensko turnejo po Sloveniji. Nastopili so v Postojni, Cerknici, Kočevju, Trbovljah in v Slovenj Gradcu. To so bili – od 19. do 25. junija – naporni dnevi vsakodnevnih koncertov, ogledov krajevnih znamenitosti, razgovorov in tudi dnevi ve-

selja. Povsod, kamorkoli so namreč prišli, je bilo tudi veselo, saj je taka tudi glasba, ki jo igrajo: polke, valčki pa številne ameriške jazzovske in druge zabavne melodije. Orkester večše vodi Norman Novak, sam aktiven glasbenik in glasbeni učitelj, ki izhaja iz družine znamenitega clevelandskega harmonikarja Franka Novaka. Dirigent je bil tokrat prvokrat v domovini svojih daljnih prednikov – že njegov oče je bil rojen v Ameriki – in ni

mogel skriti navdušenja nad lepotami, ki jih je spoznaval. Podobno navdušenje so delili z njim tudi godbeniki, med katerimi je večina mladih.

Skupino je spremljal tudi predsednik Združenja slovenskih društev v Clevelandu John Pestotnik, vodja godbe Tony Petkovšek, prva podpredsednica združenja Jennie Gorjanc, tajnica Alice Kuhar in drugi.

V času turneje clevelandske godbe po Sloveniji se je v Sloveniji in Jugoslaviji mudil tudi župan mesta Cleveland George Voinovich, po materi slovenskega porekla. V Sloveniji je srečal svoje sorodnike, si ogledal številne znamenitosti naše domovine, s predsednikom skupščine mesta Ljubljane dr. Marjanom Rožičem pa se je pogovarjal o nadaljnjem sodelovanju med obema mestoma na turističnem, gospodarskem in kulturnem področju.

Godba Združenja slovenskih društev v svatovski povorki »Ohceti v Ljubljani«

Posnetek z nastopa slovenske godbe na pihala iz Clevelanda v Kočevju

Pred vhodom v Postojnsko jamo so se clevelandski godbeniki fotografirali skupaj s postojnskim pihalnim orkestrom

Slovenski športniki iz Kanade na obisku

Konec junija in v začetku julija je v Sloveniji ponovno gostovala večja skupina članov slovenskega športnega kluba iz Toronta, Kanada. Tokrat sta se za turnejo odločili ženska odbojkarica in nogometna ekipa. Njihovo turnejo je pripravila mednarodna komisija Zveze telesnokulturnih organizacij Slovenije v sodelovanju s Slovensko izseljensko matico. Pokrovitelj letošnje turneje je bila delovna organizacija Slovin iz Ljubljane, posamezni pokrovitelji iz vrst naših delovnih organizacij pa so bili tudi v nekate-

rih krajih, kjer so gostovali izseljenski športniki.

Mlade kanadsko-slovenske odbojkarice in tudi nogometaši so se pomerili z vrsto podobnih slovenskih ekip. Zlasti odbojkarice so zabeležile lepe uspehe. Seveda pa tekmovanja niso bila glavni razlog njihove turneje. Na prvem mestu je bilo utrjevanje prijateljskih stikov s slovenskimi športniki in športnimi organizatorji, ogledi športnih objektov in drugih znamenitosti Slovenije in sploh okrepitev tesnejših stikov z domovino oziroma do-

movino staršev. Kanadski športniki so turnejo zaključili na tradicionalnem izseljenskem pikniku v Škofji Loki, kjer so v dopoldanskem času odigrali še zadnje tekme.

po sloveniji

na, nekaj predavanj pa je bilo tudi na temo slovenskega izseljenstva v Ameriki.

Lesnina, slovensko podjetje s sedežem v **LJUBLJANI**, se je na nekaterih tujih trgih kot na primer v ZDA, na Bližnjem vzhodu in v ZR Nemčiji uveljavila kot največji jugoslovanski izvoznik končnih lesnih izdelkov, zdaj pa se pripravlja na večji prodor v Sovjetsko zvezo. Lesnina namerava še povečati izvoz stavbnega pohištva, tako da bi poleg vrat in podbojev izvažala še stilna vrata, nove podboje, lesena okna, vhodna vrata in druge izdelke.

V Gosposki ulici 19 v **LJUBLJANI** so odkrili doprsni kip znanstvenika Friderika Pregla, velikega kemika in prvega Slovenca, ki je za svoje znanstveno delo dobil najvišje priznanje – Nobelovo nagrado. Pregl se je bil rodil leta 1869 prav v tej hiši, končal v Ljubljani gimnazijo, diplomiral pa je na medicinski fakulteti v Gradcu. Ni se posvetil zdravniškemu delu, marveč raziskovanju, ki ga je privedlo na področje kemije. Prototip svojega najpomembnejšega odkritja – mikroanalizatorja – je zapustil ljubljanski univerzi, kjer je še danes.

Cankarjeva založba v **LJUBLJANI** je ob 35-letnici svojega delovanja prejela red dela z zlatim vencem, s katerim jo je odlikovalo predsedstvo SFRJ »za posebne zasluge na področju založniške dejavnosti ter za pomemben prispevek k širjenju prosvete in kulture.« Odlikovanje je prejelo tudi trinajst delavcev te ugledne založbe.

Konec septembra bodo v Moderni galeriji v **LJUBLJANI** zaprli 14. mednarodni grafični bienale, ki si ga je od prvega dne – 12. junija – ogledalo na tisoče obiskovalcev. Na njem je razstavljenih 1500 grafičnih listov iz več kot 60 držav – od Kitajske do Skandinavije, od Južne Amerike do Indije in Avstralije. Ljubljanski grafični bienale ni le najstarejša likovna prireditev te vrste, temveč je tudi edina, ki široko odpira vrata ustvarjalnosti vsega sveta.

Nekdanje židovsko svetišče v **MARIBORU** je postalo umetnostno razstavišče. Mariborčani so prenovili to izjemno zanimivo poslopje na jugovzhodnem oglu srednjeveškega dela mesta. V novi galeriji je že bila prva razstava z naslovom »Maribor v likovni podobi«, v starem stolpu, ki ga še obnavljajo, pa bo urejena fotogalerija.

Po trinajstih letih je ponovno začel voziti potniški vlak med **NOVO GORICO** skozi Prvačino do Ajdovščine. Potniški vlak vozi trikrat dnevno. Na-

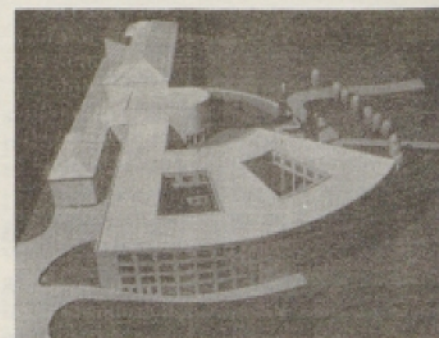
črtujejo tudi, da bodo po prenovljeni progi letno prepeljati tudi več kot 180 tisoč ton tovora in tako občutno razbremenili prenatrpano cesto od Nove Gorice do Ajdovščine.

Minilo je petnajst let, odkar je v jedrskem reaktorju TRIGA inštituta »Jožef Stefan« v **PODGORICI** pri Ljubljani stekla nadzorovana jedrska verižna reakcija. S tem jubilejem mineva tudi poldrugo desetletje aktivnih prizadevanj, da tudi Slovenija osvoji najsodobnejšo »atomska« tehnologijo. Ker pa kapacitete reaktorja po 15 letih ne zadoščajo več spričo naraščajočih potreb, si jedrski strokovnjaki prizadevajo, da bi povečali njegovo moč od sedanjih 250 kW na 500 kW.

Hortikulturno društvo v **POLZELI** je razvilo svoj prapor, prvi te vrste v Sloveniji, ob 10-letnici njihovega društva. Ob tej priložnosti so tudi odprli razstavo cvetja, ročnih del in domačih pogrinjkov.

V občini **PTUJ** so precej storili v minulem obdobju 1976–1980 za razvoj drobnega gospodarstva. Število obratovalnic zasebnega sektorja obrti se je v lanskem letu povečalo z 214 na 261. Več je avtomehanikov, kovinostrujarjev in strugarjev ter izdelovalcev drobnih kovinskih predmetov. Zvišalo se je tudi število elektroinstalaterjev, manj je mizarjev, sodarji pa so pridobili novega stanovskega tovariša. Porast je viden tudi v usnjarski, gumarski in živilski stroki, precej pa je tudi novih soboslikarjev in pleskarjev.

V občinskem poslopju v **SEŽANI** razstavljajo že nekaj časa maketo novega zdravstvenega doma, ki naj bi ga zgradili ob bolnišnici Ivana Regenta v Sežani. V 6200 kv. metrov pokritih površin naj bi v novem zdravstvenem domu uredili 10 ambulant za splošno medicino, osem dispanzerjev, 12 zobozdravstvenih ambulant in reševalno službo. Razen tega sta predvideni tudi dve lekarni – odprtega in zaprtega tipa. Nova ambulanta, ki naj bi jo začeli graditi konec prihodnjega leta, je zasnovana za 30 tisoč prebivalcev sežanske občine.

Maketa novega zdravstvenega doma v Sežani

V novem stanovanjskem naselju v **CERKNEM** so odprli nov otroški vrtec, v katerem bo v 14 oddelkih našlo varstvo 240 otrok, že lansko leto pa so v Cerknem in njegovi okolici zgradili tudi nekaj osnovnošolskih poslopij.

V **FERNETIČIH** so odprli posodobljen mejni prehod, ki poslej ne bo več ozko prometno grlo med Italijo in Jugoslavijo. Lani je prek tega mejnega prehoda potovalo več kakor 6 milijonov potnikov, prepeljali pa so tudi 800.000 ton raznega blaga.

Steklarna iz **HRASTNIKA** vse več izvažata. Lani so prodali na tuje, večinoma na konvertibilno področje, za 8,5 milijona dolarjev, kar je za 16,7 odstotka več kot leto poprej. Letos so največ prodali v Zvezno republiko Nemčijo in v ZDA ter nekaj v dežele Bližnjega vzhoda in iztržili za 4 milijone dolarjev.

V okviru praznovanj ob 35-letnici obstoja tovarne Lesonit v **ILIRSKI BISTRICI** so v tem tisoččlanskem delovnem kolektivu odprli razvojni inštitut in elektronsko računski center. Oboje je pomembna pridobitev pri nadaljnjem razvoju tehnologije in vzpostavljanju celovitega informacijskega sistema.

Slovensko letalstvo je dobilo novo letalo, ki lahko sprejme 167 potnikov. Gre za DC-9 super 80, ki ga je kupila Inex Adria v **LJUBLJANI**. Letošnje poletje so vsa Inexova letala vključno z novim v glavnem prevažala dopustnike iz Zahodne Evrope (ZR Nemčije, Skandinavije, Norveške, Anglije, Francije in tudi Češkoslovaške), najčešče proti jadranski obali.

Na filozofski fakulteti v **LJUBLJANI** je bil XVII. seminar slovenskega jezika, literature in kulture za tuje slaviste. Poglavitni poudarki letošnjega seminarja so bili na konstituiranju slovenske narodne skupnosti, na obletnicah Levstikovega in Adamičevega rojstva in smrti, Jurčičeve smrti in na začetkih izhajanja Ljubljanskega Zvo-

73-letni slovenski pisatelj **MIŠKO KRANJEC** je po soglasni odločitvi žirije izbran za letošnjega dobitnika književne nagrade »Skender Kulenović«, ki je bila ustanovljena v okviru književnih srečanj na Kozari. V obrazložitvi je zapisano, da se Kranjcu dodeljuje nagrada »za obsežno in raznovrstno književno delo, inspirirano z bojem slovenskega naroda.

Miško Kranjec je ob podelitvi nagrade dejal: »Še vedno pišem. Pišem o ljudeh – za ljudi...«

SVETLANA MAKAROVIČ se je s svojo knjigo »Pravljice iz mačje preje« uvrstila v častni seznam Janusza Korezaka. Poljska sekcija organizacije IBBY je namreč razpisala natečaj za najboljše mladinske knjige. Natečaja se je udeležilo 19 držav s skupno 107 knjigami. Mednarodna žirija je nagradila ali odklovala osem mladinskih knjig, po eno delo iz ZR Nemčije, Češkoslovaške, ZDA, Kanade, Poljske, Danske, Avstrije in Jugoslavije. Uvrstitev v častni seznam Janusza Korezaka pomeni, da bo poljska sekcija IBBY knjigo Slovenke Svetlane Makarovič ponudila poljskim založbam. Zajetna knjiga 49 živalskih pravljic pod skupnim naslovom »Pravljice iz mačje preje« je izšla lansko pomlad pri založbi Borec v nakladi 15.000 izvodov in je že nekaj časa razprodana.

MILAN STIBILJ, skladatelj iz Ljubljane, je v Karlsruhe-Durlachu v ZR Nemčiji prisostvoval prvi izvedbi svoje najnovejše skladbe za violino in orgle z naslovom Melanholija. Navdih za skladbo je Stibilj dobil pri znanem Dürerjevem bakrorezu Melanholija iz leta 1514, ki je že skozi stoletja navdihoval vrsto razmišljujočih umetnikov, med njimi španskega slikarja Goyo.

Umrla sta:

V 67-letu starosti je umrl znani zdravnik **dr. MIRKO DERGANČ**. Je ustanovitelj nekdanjega oddelka za plastično kirurgijo v Ljubljani, ki je kasneje prerastel v kliniko, znano po državi in svetu. Za posebne zasluge pri razvoju slovenskega in jugoslovanskega zdravstva je bil odlikovan z več visokimi državnimi odlikovanji.

V 79-letu starosti je umrl pomembni slovenski skladatelj in dirigent **dr. DANILO ŠVARA**. Njegov bogati ustvarjalni opus vsebuje številne skladbe in opere, med katerimi so najbolj znane Slovo od mladosti, Kleopatra, Veronika Deseniška in Ocean. Pisal je tudi orkestralna, komorna, klavirska in vokalna dela. Za svoje ustvarjalno delo na glasbenem področju je prejel več priznanj, med katerimi je tudi Prešernova nagrada.

Po 17 letih gradnje je splosna bolnišnica dr. Franca Derganca v **ŠEMPETRU** pri Novi Gorici nared. Je naj-sodobnejše opremljena, nanjo pa bodo vezani prebivalci tolminske, ajdovske in novogoriške občine. Celotna bolnišnica meri nekaj več kot 24.000 kvadratnih metrov. V novem objektu je 557 postelj, bolnišnica pa bo po načrtih zadovoljevala potrebe za regijo za prihodnjih 30 let.

V Sipu v **ŠEMPETRU** v Savinjski dolini odpirajo novo tovarno kmetijskih strojev. Nova tovarna je za 1300-članski kolektiv velika pridobitev, saj bodo povečali proizvodnjo kmetijskih strojev s sedanjih 30 tisoč na 40 tisoč. V novih proizvodnih prostorih so predvsem sodobni, numerično krmiljeni obdelovalni stroji, ki bodo še povečali že tako visoko produktivnost v tej tovarni. Večino strojev so v SIP razvili v njihovi lastni razvojni službi, kjer dela 76 inženirjev in tehnikov, in le 15 odstotkov proizvodnje temelji na licencah.

V **ŠENTILJU** so odprli nov mejni prehod za tovorna vozila in tako pred glavno turistično sezono omogočili hitrejši pretok vozil. Zdaj je v Sloveniji že več kot sto mejnih prehodov, od tega dobra četrtina mednarodnih. Čez šentiljski mejni prehod je samo letošnjega junija prešlo 537 tisoč potnikov; lani pa jih je bilo čez deset milijonov.

V Sloveniji so po zadnjem popisu našeli 27 tisoč ovac; od tega jih največja slovenska čreda, ki se pase na **Vremšiči**, šteje 4000. Primorska ima tudi sicer še velike možnosti za razvoj ovčereje, štirje sežanski kooperanti pa so ustanovili ovčarsko skupino, ki veliko obeta.

V **ŽALCU** so slavili 100-letnico tamkajšnjega gasilskega društva. V treh dneh, kolikor je trajalo slavlje, so razvili pionirski gasilski prapor, pripravili veliko gasilsko vajo v naselju Žalca, kjer so stanovanjski bloki, podpisali listino o pobratenju med gasilci Žalca in srbskega Kruševca, uredili v domu gasilski muzej, ob koncu pa pripravili veliko parado s slavnostnim zborovanjem.

šport

Slovenecem devet prvih

Subotica je bila dva dni prizorišče 37. posamičnega atletskega prvenstva. Na njem je nastopilo 372 atletov in

atletinj iz 45 jugoslovanskih klubov. Delež slovenskih atletov je bil skoraj na las podoben lanskemu v Splitu: devet prvih, pet drugih in trinajst tretjih mest je bilanca, ki razveseljuje, čeprav v Subotici ni bilo najboljšega slovenskega atleta Roka Kopitarja.

Večina naslovov ostala v Sloveniji

Okoli 140 tekmovalcev iz 22 plavalnih klubov Slovenije, Hrvaške, Srbije in Vojvodine je merilo svoje moči na ljubljanski Koleziji na državnem mladinskem prvenstvu. Že predtekmovanja so pokazala, da bodo slovenske plavalke in plavalci na tem prvenstvu premočen nasprotnik; slovenski plavalci so potrdili to domnevo na finalnih nastopih, saj so zmagali v vseh disciplinah razen 100 metrov prsno pri fantih in dekletih.

Jugoslovanski val

V prvi francoski nogometni ligi bo letos igralo 20 novih nogometašev iz tujine, izmed katerih je 10 Jugoslovancev, dva sta Danca, dva Islandca in dva Poljaka ter po en Švicar, Šved, Turek in Senegalec. Zanimivo je, da sta v nekaterih francoskih prvoligaških klubih kar po dva Jugoslovana.

Pet zlatih jugoslovanskih judoistov

Na 7. balkanskem prvenstvu v judu v bolgarskem mestu Perniku so jugoslovanski reprezentantje osvojili pet zlatih, tri srebrne in štiri bronaste kolajne. V ekipni konkurenci je jugoslovanska reprezentanca osvojila srebrno odličje.

Zlata Breda Pergar

Mariborčanka Breda Pergar, ki je sedaj članica beograjske Crvene zvezde, je osvojila zlato kolajno v teku na 3000 metrov na svetovnih študentskih igrah v Bukarešti; pri tem je postavila nov rekord iger in nov jugoslovanski rekord s časom 8:53,78. Rekord univerziade je bil doslej 8:54,09; imela ga je Romunka Natalia Marasescu, jugoslovanski rekord Pergarjeve pa je bil 8:59,07, ki ga je dosegla lani.

Pod Ratitovcem je dobra kuhinja

Pred kratkim so pod Ratitovcem odprli prenovljeni Lovski dom in že se je raznesel glas o tamkajšnji odlični kuhinji. Ob dobrem domačem vinu postreže oskrbnica in gospodinja Ajdnina Jakče z različnimi lovskimi jedmi pa z domačimi ajdovimi žganci s kislim mlekom, pehtranovo potico in še z drugimi domačimi specialitetami.

Lovski dom pod Ratitovcem nudi tudi lepe možnosti za prijetne izlete. Dom je v bližini idilične gorske vasice Prtovč, do katere vodi lepa asfaltirana pot iz Železnikov. Od tam je mogoče obiskati Ratitovec, Dražgoše, Savico ali Blegoš. Cilj izletnikov je seveda največkrat 1666 metrov visoki Ratitovec, od koder se v lepem in sončnem vremenu nudi lep razgled na vrhove, ki jih povezuje slovenska planinska transverzala.

Dom pod Ratitovcem je odprt do konca oktobra. Premore tudi 17 ležišč, nočitev z obilnim zajtrkom pa velja 150 dinarjev.

Moravci niso samo zdravilišče

Tam, kjer prehaja prekmurska ravnina v gričevje, je pred stoletji nastala vas Moravci. Prvič jo omenjajo leta 1587, takrat, ko so jo požgali Turki. Potem so leta 1960 našli toplo vodo na močvirnatem Bereku, kmalu postavili lesene hiše z desetimi lesenimi kadmi in vas je začela postajati zanimiva za številne izletnike.

Danes so Moravci tik pred tem, da postanejo naravno zdravilišče. Imajo 216 ležišč v značilnih lesenih in s slamo kritih bungalovih pa 200 pri zasebnikih, kmalu pa bodo skupaj z Iskro začeli zidati sodoben zdraviliški hotel, ki bo imel 252 postelj ali 336 s pomožnimi ležišči, prve goste pa naj bi sprejel že prihodnje leto. V Moravcih imajo danes 4 odprte in en pokrit bazen. Vstopnina za kopanje je 40 dinarjev, penzion pa 448 dinarjev. Poleg kopanja vam nudijo dobre domače jedi kot so prekmurske palačinke, moravska plošča, domačo šunko s hrenom in še kaj drugega enako slastnega. Kosilo stane od 110 do 120 dinarjev.

Če po dvajsetminutnem kopanju, toliko časa namreč priporočajo zdravniki dnevnega kopanja, ki zdravi predvsem revmatične in ginekološke bolezni, se lahko odpravite na številne izlete po razgibani prekmurski pokrajini. V sami vasi si lahko ogledate protestantsko cerkev. Kakšna dva kilometra od Moravec je vas Martjanci z dvema gostilnama. Tukajšnja župna cerkev sv. Martina je med najpomembnejšimi kulturnimi spomeniki

Prekmurja. Prejšnjo cerkev omenjajo že leta 1366, sedanjo pa je zgradil Janez Aquila iz Radgone 1392. Glavno vrednost predstavlja prezbiterij, poslikan s freskami.

Druga privlačna vas je Selo, kjer je cerkva sv. Nikolaja, edinstvena opečna romanska rotunda s svojimi gotskimi freskami. Prvič je omenjena leta 1366, zgrajena pa je bila nekaj let prej.

Ne pozabite zaiti v lónčarsko vas Filovce, kjer lahko kupite črno keramiko od 50 dinarjev naprej.

Zidanica »Janžev hram«

Gostinstvo Grozd iz Gornje Radgone je pred kratkim uredilo ob vinski cesti na Janeževem vrhu zanimiv in svojevrsten gostinski lokal. Oddaljen je 6 kilometrov od Gornje Radgone, približno enako pa tudi od zdravilišča Radenci. Poslopje je bilo zgrajeno leta 1837 kot letni dvorec bivših lastnikov radgonsko-kapelskih gor.

Zidanica Janžev hram, takšno ime nosi novo gostišče, je prvi poskus gostinsko-turističnih delavcev, da s posebno ponudbo v tem objektu postreže gosta na način kmečkega turizma v osrčju Slovenskih gor.

Ob lepem vremenu je od gostišča idiličen pogled na pomursko ravnico, goriške griče, na obronke avstrijskega Kleka in na Pohorje. V bližini je čudovit park s stoletnimi smrekami in je primeren za počitek in piknike. Enkratno doživetje občuti gost v »Janževi preši«, ob degustaciji radgonskih penečih in sortnih vin. Preša je urejena v etnografskem slogu z dvojnimi namenom: prvič kot muzej z razstavljenimi eksponati in kot degustacijski prostor vin iz bližnjih vinogradov. Prijetno se bo gost počutil tudi v »Janževi dvorani«, kjer lahko izbira med domačimi jedmi in izbere prekajeno ali pečeno svinjsko kračo, prekajena svinjska rebrca, prekajen jezik, prleško tünko, domačo smetanovo juho ali ocvirkovke pogačice.

Janžev hram obratuje od začetka maja vsak dan od 14. do 20. ure razen ponedeljka.

Novi turistični prospekti

Hotel Prebold v Preboldu je pred kratkim izdal svoj prospekt, v katerem najdemo poleg opisa in fotografij hotela navedene tudi možnosti za rekreacijo in izlete, ki jih nudi sam kraj in njegova bližnja okolica: kopališče, Rimska nekropola v Šempetru, jama Pekel, smučanje na Golteh itd.

Prospektu je priložen tudi list s ce-

Turistična Primorska obogatila svojo ponudbo

V ANKARANU so za letošnjo turistično sezono odprli nov aperitiv bar, preuredili kegljišče in razširili avtokamp, v IZOLI imajo novo teniško igrišče na Belvederu, preuredili pa so nekaj slaščičarn in zgradili gostišče pred Simonovim zalivom.

V PORTOROŽU so pokrili restavracijo Ljubljana, ki lahko sprejme odslej 1500 gostov. V tej restavraciji je zdaj »slovenska kuhinja«, v restavraciji Jadran italijanska, gostišče Valeta pa ponuja ribje in lovske kulinarne posebnosti.

V TRENTI so ponovno odprli restavracijo Planinski orel, na Mangartu pa koč. POSTOJNA ostaja pri svoji tradicionalni ponudbi podzemne lepote – jame in Predjamskega gradu, v LIPICI pa so uredili dve novi teniški igrišči, disko klub in upeljali 7-dnevne jahalne ture.

Turistična Primorska je torej nekoliko obogatila svojo ponudbo, tudi različnih prireditev, le spominkov še ni dovolj za vse, ki se zanimajo zanje, a turistični delavci obljublajo, da bo naslednje leto bistveno boljše.

Prva turistična kmetija v občini Kamnik

Konec julija so v kamniški občini na stežaj odprli vrata kmečkemu turizmu, in sicer na kmetiji Ane in Cirila Laniška v Lanišah 10, Tunjice.

Kmetija leži 6 kilometrov od Kamnika v smeri proti Kamniški Bistrici na nadmorski višini okoli 400 metrov. Na voljo je v njej pet dvoposteljnih sob s kopalnico, polni penzion pa velja 300 dinarjev.

Laniškovi imajo na Veliki planini lastno planšarijo, kamor organizirajo za svoje goste izlete in jim nudijo kisle mleko, maslo, ogled goveje živine itd., gostje pa lahko na planšariji tudi prespijo.

To jesen se vključuje v turizem še ena kmetija v občini Kamnik in sicer v vasi Sela v Tuhinjski dolini.

Hotel Prebold v Preboldu

nami za prenočevanje in penziona. Tako izvemo, da velja vse leto prenočišče z zajtrkom v enoposteljni sobi 360, v dvoposteljni (za dve osebi) pa 560 dinarjev. Polni penzion velja za eno osebo v enoposteljni sobi 410 dinarjev, za eno osebo v dvoposteljni sobi pa 380 dinarjev. Ostale informacije posreduje recepcija hotela Prebold (63312 Prebold, Slovenija), tel. (063) 722-000, 722-045, in 722-129.

Prospekt je izšel v slovenskem, srbohrvaškem, nemškem in angleškem jeziku.

Izletniški vodnik po Laškem pa je izdal Turistburo Laško. Avtorja Lojze in Edi Jelovšek na 18 straneh predstavitva s sliko in besedo Laško, njegovo zgodovino in krajevne znamenitosti ter predlagata nekaj izletov v okolico. Besedilu je dodana geografska skica s simboli turističnih posebnosti.

Izletniški vodnik po Laškem, tak je njegov naslov, lahko naročite pri Turističnem društvu 63270 Laško, Trg 2. julija 7, Slovenija.

Bilo je veselo

– julija v LAŠKEM, kjer so imeli ob tradicionalnem prazniku Pivo in cvetje številne prireditve, med njimi folklorne nastope, ognjemet in prikaz kmečkih običajev po laških ulicah;

– 1. in 2. avgusta v LJUBNEM OB SAVINJI, kjer so imeli že 21. tradicionalni flosarski bal. Ob tej priložnosti so imeli

številna športna tekmovanja, svečano povorko, osrednja prireditev pa je veljala udiranju flosa, flosarskemu krstu, plovljenju lesa in vožnji s flosom;

– 2. avgusta na STAREM VRHU NAD ŠKOFJO LOKO, kjer je bil že tradicionalen dan oglarjev.

– pa 8. in 9. avgusta v LUČAH, kjer je bil Lučki dan. Domačinke so ob tej priložnosti razstavile najlepša ročna dela, imeli so športna in šahovska tekmovanja, povorko pa prikaz gozdarskega dela in žanjic z malico.

Koledar prireditev

Oktobra bo na BLEDU, 15. mednarodni festival Bridge Bled 81, na KATARI NI polhograjska noč, v RADENCIH festival sodobne komorne glasbe, v PTUJU grajska noč in razstava v spomin Franu Levstiku, v MARIBORU mednarodni sejem mleka, v LIGU praznik kostanja, v POSTOJNI in RAKOVEM ŠKOCJANU polharska noč, v PIŠECAH pa kulinarčna razstava.

Slap Peričnik (foto: Miroslav Zajec)

slovenija v mojem objektivu

Foto:
Danilo Škofič

Domačija v Halozah

Na poti v šolo

V sadnem vrtu

konjem

Plečnik in njegov dom

»Veste, z nami je tako: Pisatelje, ki jih smatrajo za umetnike, berejo, ko še žive. Po smrti pa jih sunejo v rit in zaženejo njihove stvari v kot, v pozabljeneje.

Arhitekta pa brcajo vse življenje, po smrti pa občudujejo njegovo delo, seveda če je kaj dobrega naredil,« je Plečnikova misel, izrečena okrog 1937. leta. Kar zadeva arhitekture, ta misel nedvomno drži, vsaj v njenem zadnjem delu.

Plečnikovo delo žanje danes občudovanja mnogih, pa ne samo v Ljubljani, na Dunaju, v Pragi, tudi drugod v številnih krajih na Češkem, na Hrvaškem, v Srbiji, Bosni... Povsod, kjer je delal, je dal svoj pečat arhitekturi. Pečat, ki mu je prinesel naziv utemeljitelja slovenske moderne arhitekture, najuglednejšega med slovenskimi arhitekti s pridobljenim mednarodnim slovesom.

Jože Plečnik se je rodil 1872. leta v Ljubljani. Bil je mizarjev sin in si pri očetu, po rodu iz Hotedrščice, nabral prvega znanja o oblikovanju lesa. Oče je videl v njem naslednika svoje obrti, vendar je Jože ubral drugačno pot. Ko je prejel 1888. leta štipendijo Deželnega odbora, se je vpisal na graško obrtno šolo. Obiskoval jo je štiri leta. »Dota«, ki mu jo je na tej šoli dal profesor Leopold Theyer, mu je prišla v življenju sila prav. Mlademu Plečniku je namreč približal risarske odlike dunajske arhitekturne šole in mu privzgojil disciplino pri delu. Prav tako mu je preskrbel delo na Dunaju, kjer je Plečnik marljivo risal in snoval načrte za pohištvo. Pri podjetju K. K. Hof-Bau- und Kunsttischlerei J. W. Müller je ostal Plečnik dve leti, nato pa skušal nadaljevati študij na umetnoobrotni šoli. Tam pa so ga zavrnilo.

Pri Wagnerju

»Kadar vidim, da me stvar prime, jo znam. Svojestvo človekovo je snovanje,« je prav tako Plečnikova misel, ki se je potrdila v njegovem delu že zelo zgodaj. Očitno je, da ga je arhitektura

Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani – eno izmed znamenitih Plečnikovih del (foto: Marjan Smerke)

tedaj, ko so mu zaprli vrata na umetnoobrotno šolo, že držala. Veliko poguma je moral imeti, da je leta 1894 stopil s kupom skic in načrtov pred velikega arhitekta Ottona Wagnerja čigar načrti, razstavljeni v Künstlerhausu, so ga prevzeli in navdušili. Skice in načrti so se gotovo zdeli Wagnerju dovolj obetajoči, dovolj zgovorni, da je vzel Plečnika v svoj atelje. Še več, kmalu za tem je bil sprejet v prvi letnik arhitekturnega oddelka dunajske likovne akademije.

Vse pa le ni šlo tako gladko. Pomanjkljivo znanje je Plečniku ponagajalo, da je 1894 odstopil od študija. Odnehal pa ni. Že naslednje študijsko leto je ponovno poskusil z vpisom. In bil sprejet, saj je Akademijo »uradno« obiskoval v letih 1895 do 1897. Ves ta čas in tja do poletja 1900 pa je neutrudno delal v Wagnerjevem ate-

ljeju. Zanj je risal načrte in snoval dekoracije raznih hiš in postaj dunajske mestne železnice, kot zasledimo med številnimi drugimi podatki o Plečniku zapisano v drobnem katalogu z naslovom »Plečnikova zbirka«.

Plečnikova zbirka je ohranjena v njegovi hiši, nedaleč od trnovske cerkve v Ljubljani, v Karunovi 4. Tam deluje od 1972. leta Arhitekturni muzej, čigar naloga je tudi, da obdeluje novejšo slovensko arhitekturo, urbanizem, industrijsko in grafično oblikovanje ter druga mejna področja oblikovanja. V okviru tega muzeja pa deluje še mednarodni bienale industrijskega oblikovanja BIO.

Stopimo znova na Dunaj, k Wagnerju. Študij pri Wagnerju je pomenil Plečniku zagotovo najpomembnejše obdobje v njegovem življenju. Ne samo zato, ker si je pri Ottonu Wagner-

ju pridobil ogromno znanja, pač pa tudi zato, ker je sodil v prvo generacijo Wagnerjevih učencev, ki je (kot je zapisal v omenjenem katalogu avtor le-tega Damjan Prelovšek), najgloblje dojela probleme in potrebe po reformi v umetnosti in se trudila za uresničevanje novih umetnostnih idealov. Razen tega je Wagner skrbel za Plečnika naravnost očetovsko in mu priskočil na pomoč vselej tudi tedaj, ko je le-ta doživljal krize in dvome. Plečnika je često begala misel na slabo predizobrazbo, ki jo je imel, in jo je skušal z vsemi močmi nadoknaditi.

Odtod nemara tudi Plečnikova misel v zvezi z Wagnerjem. »Stari Wagner, ki je sam imel dobro podlago iz Italije, Pariza in Berlina, je lahko gledal vse v obilni meri, kakor bi bral časopise. To pa je bilo usodno za vse tiste, ki so delali isto brez vsake solidne podlage.«

Praga

Pomemben vpliv je na Jožeta Plečnika imelo tudi znanstvo s premožnim tovarnarjem Johannom Zacherlom. To je pripomoglo k preusmeritvi Plečnikovih idealov. Doglej se je namreč Plečnik trdno oklepal umetnosti. Pri Zacherlu pa se je spoprijateljil z znanim katoliškim pesnikom in teoretikom Richardom von Kralikom, dvornim kaplanom Swobodo, pisateljem Hermannom Bahrom, dunajskim županom Luegerjem in z benediktinskim slikarjem Willibrodom Verkade iz Beurona. Bolj kot za moderno profano stavbarstvo je začel poglobljati zanimanje za cerkveno umetnost.

Leta 1910 je zasnoval železobetonsko cerkev sv. Duha v Ottakringu in pri njej s »kraševsko« trmoglavostjo uveljavil nove konstrukcije in gradiva. Cerkev je bila namreč iz železobetona, ki mu tedaj niso pripisovali kdo ve kolikšne veljave. Pri tej cerkvi velja zlasti kripta za največjo mojstrovino moderne arhitekture. S svojo arhitekturo pa je Plečnik »zaznamoval« še prenekatero cerkev, tako cerkev sv. Srca Jezusovega v Pragi, cerkev sv. Frančiška v Šiški, cerkev sv. Antona v Beogradu, cerkev v Bogojini sredi Prekmurja... Njegov je tudi načrt za hram sv. Jožefa v Sarajevu, za Marijo Lurško v Zagrebu, za jezuitski kompleks v Osijeku...

Za dunajskega tovarnarja je Jože Plečnik zrisal načrte za hišo. Zacherlova hiša na Dunaju je zrasla med 1903 in 1905 letom, velja pa za veliko Plečnikovo delo, pri katerem izstopa fasada. »Fasada brez dekorja je kot človek, ki se nikdar ne zasmeji«, je dejal Plečnik 1923. leta. To je bilo že v času njegovega dela na Hradčanih, kjer je

izkazal vso svojo moč in dokazal kako velik arhitekt je bil. Kako velik pa je bil Plečnikov sloves, govori dejstvo, da je Plečniku zaupal prezidavo Hradčanov in letnega dvorca v Lanyh sam češkoslovaški predsednik Masaryk. Masaryk je Plečniku popolnoma zaupal in mu pri tem delu pustil »proste roke«.

Ureditev ljubljanskega gradu

Izjemen delež je Plečnik pridal tudi arhitekturi Ljubljane. Leta 1920 se je vrnil v svoje rodno mesto in se posvetil vzgoji študentov arhitekture. Vse do druge svetovne vojne je vodila Plečnika pot pogosto od Ljubljane do Prage in iz Prage v Ljubljano. Od 1920. leta naprej pa vse do smrti je bil Plečnik redni profesor na tehniški fakulteti univerze v Ljubljani. V letih 1920 do 1938 pa tudi dvorni arhitekt praškega gradu.

V Ljubljani je uredil Plečnik trg pred cerkvijo sv. Jakoba; Cojzove ceste se je »lotil« 1927. leta. To leto je prišel na vrsto tudi nekdanji Kongresni trg oziroma sedanji Trg osvoboditve. Plečnikova je zasnova Vegove ulice, Tivolija, pa načrti za Čevljarški most, Tromostovje, za ureditev Gradašnice... Kdo bi ne poznal svojevrstno zamišljene stavbe ob Ljubljani tržnice, ki je bila zgrajena po Plečnikovih načrtih tik pred vojno, 1939–1940 leta in seveda velikih Žal, ki danes nekam odrinjene čakajo nove pomembnosti, ter Narodne in univerzitetne knjižnice.

Načrtov, ki jih je imel Jože Plečnik v zvezi z Ljubljano, je bilo nebroj. Med najboljše so vsekakor sodili tisti za ureditev ljubljanskega gradu. Če bi tedaj mestni možje sprejeli njegove ideje o »slovenski akropoli«, bi nemara danes ne tarnali več nad neurejenim gradom, ki že lep čas za plotovi čaka na dokončno ureditev v poročni center, gostinske prostore, galerijo, turistično »postojanko« in kdo ve v kaj vse še.

Brez radia

Sprehod po Plečnikovi hiši v Karu-novi ulici 4 razkrije Plečnika kot svojevrstnega stanovalca te hiše, zasnovane v obliki kvadra in valja. Moderna zasnova pa se obiskovalcu ne razkrije tudi v notranjosti. Nasprotno, Plečnik se ni menil za udobje svojega časa. Umival se je iz lavorja, grel ob lončnih pečeh, za radio ni maral. Rad je imel preproste ljudi, na vrtnih gredi-cah pa je skrbno vzgajal številne okrasne rastline.

Na delovni mizi, za katero je Plečnik ustvarjal, ko je bil v Ljubljani, je

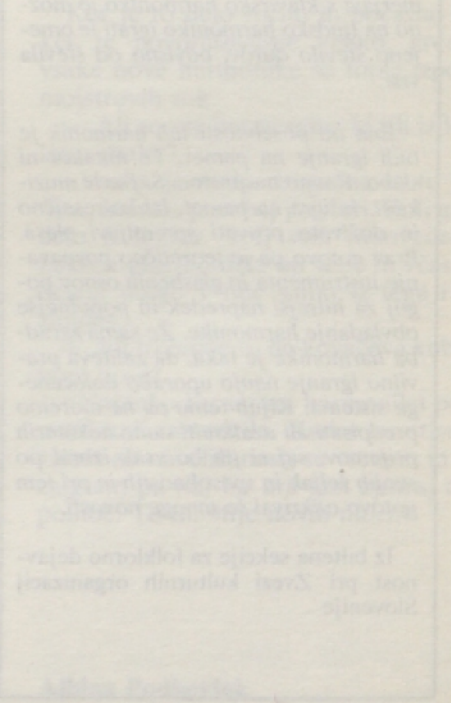
ostala vrsta drobnih reči – mojstrove risalne potrebščine, slovarji, priročniki. Pogled pade tudi na priljubljen Plečnikov klobuk s širokimi kraji. Potem se zaustavi še na številnih drugih predmetih, med katerimi je Plečnik živel. Na vrsto različnih svečnikov, javanski batik in šest japonskih lesorezov, ki jih je Plečnik hranil še iz študentovskih dni.

Majhna pravokotna soba v pritličju je bila namenjena za obiske. Lončena peč in lesene stene so ji ohranile domačnost. Tu je še ura s kukavico, pa kovinska plošča iz 17. stoletja s Poklonom kraljev in dve risbi s kreda. Zanimivi sta Sterneni skici nad kaminom, izdelani v fresko tehniki, pa Plečnikov portret, ki je verjetno delo Josefa Engelhardta.

Okrogla soba v prvem nadstropju je polna pohištva, knjig, na nenavadni trikotni omari in predalih pod okni je veliko drobnih glinastih umetnin. Številne so tod tudi makete. Svojevrstni sta maketi Prešernovega mavzoleja v Vrbi. Mnogo je še drobnih reči, ki vzbude zanimanje v Plečnikovi hiši, ki vtisnejo spomin delček iz Plečnikovega časa, življenja, ustvarjanja. Pa naj si bo to okrogla mizica z ljubljanskim zmajem ali pa postelja s premičnim vzglavjem, izdelana po arhitektovi zamisli, nemara kopija sv. Jožefa iz Crngroba, ki jo je dobil nekoč v dar...

Tisoči idej, tisoči skic, načrtov... vse to se je rojevalo tudi tu, v Plečnikovi hiši, v kateri je mojster umrl januarja 1957. leta. Njegova dediščina pa ni samo to, kar si obiskovalec lahko ogleda v Arhitekturnem muzeju. Je veliko, veliko več!

Darinka Kladnik

korenine

Slovenska ljudska harmonika

Ljudska harmonika spada v skupino instrumentov, pri katerih nastaja zvok zaradi nihanja prosto prenehajočega jezička, ki zaniha v zračnem toku. Takšni instrumenti so bili znani na Kitajskem že pred 3000 leti. Stare ustne harmonike so prispale v Evropo na še nepojasnen način. V začetku 19. stoletja že opazimo prve poizkusne izdelave instrumentov, ki delujejo na tem principu. Leta 1829 je dunajski izdelovalec glasbil, Demian, patentiral diatonično harmoniko z nazivom *Accordion*, iz katerega se je na Štajerskem okoli leta 1870 razvila štajerska harmonika (*Steierische Ziehharmonika*), ki se je kmalu razširila še po ostalem slovenskem prostoru. Pri nas so jo imenovali kar harmonika ali ramonike, orgle, mehi in še kako drugače. Najpogosteje se uporablja spakedrana tujka »frajtonarca«.

Glavna značilnost teh harmonik je, da se oglašajo različno, če meh vlečemo ali stiskamo. Druga značilnost so okrogli gumbi. Primerne so predvsem za igranje ljudskih viž, predvsem tistih v duru. Najbolj razširjene so trivrstne harmonike. Poznamo pa tudi štirivrstne in dvovrstne (zelo stari izdelki). V primerjavi s klaviško harmoniko je možno na ljudsko harmoniko igrati le omejeno število durov, odvisno od števila vrst.

Ena od posebnosti teh harmonik je tudi igranje na pamet. To nikakor ni slabo. Ravno nasprotno. Saj se le muzikant, ki igra na pamet, lahko resnično in doživeto posveti spremljavi plesa. Prav gotovo pa je teoretično poznavanje instrumenta in glasbenih osnov pogoj za hitrejši napredek in popolnejše obvladanje harmonike. Že sama zgradba harmonike je taka, da zahteva pravilno igranje nanjo uporabo določene sistema. Kljub temu pa ne moremo predpisati ali uzakoniti samo nekaterih prijemov, saj si jih bo vsak izbral po svojih željah in sposobnostih in pri tem gotovo odkrival še mnoge novosti.

Iz biltena sekcije za folklorno dejavnost pri Zvezi kulturnih organizacij Slovenije

Harmonika je prav gotovo najbolj priljubljeno glasbilo v Sloveniji, četudi ni našega izvora. Prišla je s severa konec prejšnjega stoletja in s svojimi poskočnimi zvoki osvojila slovenskega človeka, da ji je dal tudi svoje ime. Na Štajerskem so ji rekli šumele, na Dolenjskem mešiček, na Gorenjskem meh, v Prekmurju fude. Harmonika je pravzaprav instrument alpskih dežel srednje Evrope, a ni povsod enaka. Diatonična harmonika, imenovana »frajtonarica«, je slovenska posebnost, saj drugje poznajo le klaviške harmonike. Tudi pri nas je le-ta nekaj časa bila v modi, a so jo kmalu potisnili v ozadje, zlasti potem, ko je narodnozabavni ansambel Slak zaslovel prav s »frajtonarico«, tradicionalno okrašeno harmoniko izpod rok domačih mojstrov.

Iz Mengša gredo harmonike na vse strani sveta

Tovarna glasbil Melodija Mengeš posveča posebno pozornost diatonič-

nim harmonikam. Vseh skupaj s klaviškimi vred izdelata letno okrog 6000, od tega kar 2500 diatoničnih. Slednje so namenjene predvsem v tujino: Zvezno republiko Nemčijo, Avstrijo, Holandijo, Združene države Amerike. Malo jih ostane v Sloveniji, nekaj jih gre še v sosednjo Hrvaško. Te harmonike izdelujemo v Sloveniji, poleg nas pa le še Avstrijci in nihče drug v Evropi.

Po njih povprašuje domala pol sveta in Melodija Mengeš ne more ustreči vsem, ker nima dovolj prostora. Če bo zanimanje zanje še raslo, potem bodo v tej delovni organizaciji začeli resno razmišljati, ali jim ne bi kazalo zgraditi novo tovarno.

V tej tovarni so nekdaj izdelovali slamnike, takoj po vojni, že leta 1946, pa so prostore namenili izdelovanju glasbil. Pobudo za ustanovitev je dalo takratno ministrstvo za industrijo. Da so se lotili tudi »fraitonarie«, je bilo tudi zaradi tega, ker so le-te med vojno vlivale novo voljo in dvigovale moralno partizanom na vseh bojiščih po Jugoslaviji.

Bogomir Bradeško iz Preske pri Medvodah, eden izmed slovenskih zasebnih izdelovalcev diatoničnih harmonik

Pri aprilski javni televizijski oddaji »Naša srečanja« je sodelovalo okrog dvesto harmonikarjev različnih generacij. Na sliki: del udeležencev srečanja

Na začetku je bila preprosta delavnica. V njej se je zbralo nekaj mojstrov iz Ljubljane in okolice, ki so že prej izdelovali harmonike, zložili so skupaj orodje, ki so ga premogli, in rodila se je tovarna glasbil. Harmonikam so že takoj na začetku dali poudarek in tudi poskrbeli, da se je poklica izučilo več mladih ljudi.

Danes Melodija Mengeš slovi po kvaliteti, četudi gre za serijsko proizvodnjo glasbil.

Isti les, ista roka, a drugačen glas

Vendar harmonik ne izdelujejo le tovarniško, marveč imamo okrog Ljubljane še nekaj mojstrov, ki se ročno lotevajo tega inštrumenta. A jih je vedno manj, ker ta poklic izumira. Obiskali smo enega od njih: Bogomira Bradeška iz Preske pri Medvodah.

V kletnih prostorih svoje hiše Bogomir Bradeško samotno preživlja svoje dneve, da bi vlil življenja delom in delcem, ki sestavljajo diatonično harmoniko. Že petnajst let je samostojen mojster. V vseh teh letih ni bilo nikogar, ki bi se želel izučiti poklica pri njem.

»Če ne bi imel veselja do dela, bi se že zdavnaj poslovil od poklica, za katerega sem se takoj po vojni izučil v Mengšu,« nam je dejal na začetku pogovora in nam razkazal svojo delavnico, v kateri nastajajo harmonike.

»Povprečno potrebujem okrog 150 ur, da naredim eno glasbilo. Če je

naročilo zahtevnejše, mi vzame še več časa. Verjemite mi, da mi marsikatera ura steče v prazno, saj vsega ročnega dela nikoli ni mogoče preplačati. To ni le zaboj, ki ga zbiješ skupaj, in je gotov,« je navrgel in s tem hotel povedati, koliko posluha, koliko večšine je treba, da iz mrtvega materiala izviješ lep glas.

Bogomir Bradeško dela tako, kot so ga bili izučili stari mojstri in izpod njegovih rok prihajajo prav takšne harmonike, kakršne so izdelovali pred vojno.

»Delo sem si olajšal samo z vrtnalnim strojem, motorno žagico in z nekaj sodobnejšimi napravami za izdelovanje okrasnega kovinskega okovja,« je naštel.

– V čem je skrivnost glasov iz harmonike?

»V resonančni smreki, ki raste na Pokljuki in ponekod v Savinjski dolini. Gre za drevo z zelo gostimi letnicami, ker raste počasi zaradi dolge zime. Les si sam nabavljam pri kmetih na Pokljuki.«

Poleg lesa mojster potrebuje še meh, izdelan iz posebne lepenke, ki jo kupuje v tovarni papirja na Količevem, zatem platno, ki ga je težko dobiti in mora ponj nemalokrat čez mejo, pa razni kovinski deli in drugo, kar mojster ali izdelava sam ali kupi. Kupuje, na primer, tudi lesene intarzije, znane okraske na harmoniki. To so različni ornamenta iz gadove kite, stiliziranega cvetja ali kaj drugega. Navadno je to v barvah. Našemu sobese-

dniku jih dela Jože Oblak iz Godešiča pri Škofji Loki.

Delov je najbrž več sto, ki jih je treba sestaviti skupaj skrbno in natančno, kar se da. Bogomir Bradeško v glavnem dela troglasne harmonike. Koliko jih letno izdelava, bi težko zapisali, ker je to odvisno od števila naročnikov. Vnaprej jih mojster ne dela, saj hoče vsak nekaj svojega.

»To je tako, kakor da bi prišli h krojaču in si naročili obleko. Konfekcije pri meni ni. Seveda pa se ne ukvarjam le z novimi inštrumenti, veliko jih imam tudi v popravilu,« je povedal in se zasmel, ko se je spomnil, kako je popravil stare harmonike, ki so dolgo ležale na podstrešjih kot stara šara, pozabljene zaradi mode klavirskih harmonik.

»Potem so jih nenadoma začeli prinašati, prašne, umazane, da sem jih moral dva dni čistiti, preden sem se lotil popraviljanja, kajti v modo so prišli Slaki z diatonično harmoniko,« se je spomnil mojster.

Čez noč so ljudje pozabili na klavirske harmonike in tudi tiste diatonične, ki so bile oblečene v celuloid namesto klasičnih okraskov. Tradicionalna harmonika je tako doživela pravi preporod, ki še traja. Vsi hočejo tradicionalne harmonike, ki pa so, seveda, tudi drage. A mojstru ne zmanjka dela in pravi, da se bo s tem poklicem zlahka »pripeljal« do upokojitve.

– Kdo naroča harmonike?

»Večinoma so to kmečki fantje pa tudi delavci in seveda moški. Izjemoma je to tudi kako dekle. Zanimivo je, da to niso le takšni, ki bi bili že večji igranja, ampak tudi takšni, ki je še ne znajo prijati v roke in se je šele nameravajo učiti. Nekaj pa sem jih že izdelal tudi za naše ljudi v tujini: v Kanadi, Avstraliji.«

Ker je to delo ročno in počasno in ker je povpraševanje veliko, gredo vsake nove harmonike še tople izpod mojstrovih rok.

– Ali so vse harmonike, ki jih izdelate, enake?

»Vsaka je malo drugačna in to je tisto, kar me posebej privlači. Bolj gre delo h koncu, bolj sem radoveden, kakšen glas bo dala od sebe in včasih delam dolgo v noč samo iz tega razloga.«

– Ali to pomeni, da kovačeva kobila ni bosa?

»Natanko to, saj mi harmonika pomeni tudi razvedrilo. Kadar me stisne žalost ali naveličanost, se vsedem in si zaigram pa naj bo ura šest zjutraj ali polnoč. To mi vlije novih moči.«

Slovesnost v rue Filipič

Kakor vsako leto smo tudi letos v Sallauminesu proslavili dan zmage 8. maja, ko po navadi počastimo tudi žrtve fašizma. Da bi spomin na žrtve ostal še bolj živ, je občinski odbor že pred leti sklenil, da se v novem naselju, ki leži blizu Lensa, ulice poimenujejo po padlih žrtvah ne glede na narodnost. Ena izmed ulic nosi ime po Viktorju Filipiču, ki se je že mlad vključil v odporiško gibanje in padel ravno na svoj 20. rojstni dan. Na le-

sno nazadnje še zapeli in celo zaplesali.

Materinski dan smo pri sv. Barbari praznovali 23. maja. Ob tej priložnosti je prvič nastopil društveni ženski in mešani pevski zbor pod vodstvom Ivana Kodeha. Naj omenimo, da je rojak Kodeh pokazal izredno požrtvovalnost, saj hodi na vaje zbora iz oddaljenega Charleroi. Najlepša hvala! Zboru pa želimo veliko uspeha. Predsednik Gostiša se je zahvalil dosedanji voditeljici Fridi Čater, ki se je pred nedavnim poročila. Zaželel ji je tudi veliko sreče na novi življenjski poti ter izrazil željo, da bi bila tudi v prihodnje zvesta društvu. Zelo lepo so nastopili tudi otroci slovenske dopolnilne šole pod vodstvom učiteljice Milene Lukman.

Ob tej priložnosti nas je obiskala tudi prejšnja učiteljica Lucija Užmah. Kako smo jo imeli radi in jo spoštovali, se je videlo po navdušenem aplavzu v dvorani, ko je vstopila v dvorano. Lučka, obišči nas še!

Obveščamo vse rojake iz Maasmehelena, da sta se naš najstarejši član društva, 83-letni Jožef Krese in njegova žena Tončka za stalno preselila v sanatorij v Lanakenu. Vesela bosta vsakega obiska. Društvo pa jima želi še na mnoga leta!

Lojze Rak, tajnik društva Sv. Barbara, Eisdén

FRANCIJA

Delo »Jadran« pred poletjem

Tik pred poletnimi počitnicami je bilo izredno razgibano kulturno in družabno življenje slovenskega rudarskega, podpornega in pevskega društva »Jadran«. Pred nedavnim je zbor Jadran dobil tudi novega zborovodjo in na rednih pevskih vajah je spet zaživela slovenska pesem v vsej svoji barvitosti. Pevski zbor je s tremi slovenskimi narodnimi pesmimi najprej nastopil na proslavi v St. Avoldu, s katero so jugoslovanski klubi na področju Strassbourga počastili dan mladosti.

Teden dni pozneje se je v Freyming-Merlebachu začel kulturni teden pod pokroviteljstvom občine in dnevnega lista »Republicain Lorrain«, ki je trajal od 31. maja do 6. junija. Prvi dan je bil praznik cvetja. Ob tej priložnosti je bil trg sredi Freymina posejan s stojnicami, ki so vabile obiskovalce. Društvo Jadran je svojo stojnico pisano okrasilo s plakati raznih krajev Jugoslavije. Za obiskovalce je pripravilo odojka (ki ga vsako leto ves Freyming-Merlebach nestrpno čaka) ter kasete in plošče slovenske glasbe.

Osrednja prireditev je bila 4. junija v kulturnem domu. Sodelovali so vsi zbori iz Freyming-Merlebacha, med njimi zbor Jadran, ter mladi pianisti. Občinstvo je vse nastopajoče nagradilo z burnim ploskanjem. Take prireditve so redke priložnosti, ko lahko vse narodnostne skupine v mestu pokažejo, kaj znajo in zmorejo.

Društvo Jadran je ob koncu šolskega leta svoje najmlajše člane, ki obiskujejo slovenski dopolnilni pouk, nagradilo z izletom v živalski vrt v Saarbrücknu. Vsi člani pa so se pred odhodom na počitnice zbrali na pikniku 14. junija.

Olga Rebula, učiteljica slov. dop. pouka

Slovesnost ob dnevu zmage v Rue Viktor Filipič: poleg občinskih odbornikov tudi člani Združenja Jugoslovancev

tošnjo slovesnost v rue Filipič je bila poleg občinskega odbora tudi precej številna delegacija Združenja Jugoslovancev v severni Franciji.

Justin Čebul

BELGIJA

Novice iz društva Sv. Barbara, Eisdén

Konec marca 1981 je umrl slovenski rojak Konrad Oset. Kot rudar je dočakal kar lepo starost, saj je dopolnil 77 let. Bil je član društva sv. Barbare od ustanovitve. Dokler je bil še zdrav, ni manjkal na nobeni društveni prireditvi, njegova žena Elza pa je sodelovala pri skoraj vsaki dramski igri. Kako je bil spoštovan, je bilo moč videti tudi na pogrebu. Društvo se je od njega poslovilo z zastavo.

Malo bolj vesela novica pa je, da je 10. maja letos praznoval 80-letnico rojstva Alojz Korelc. Bil je že med ustanovitelji društva sv. Barbare in je eden izmed najstarejših članov. Na predvečer praznovanja so ga obiskali odborniki društva in mladina ter so se mu zahvalili za njegovo delo in podporo društvu, obenem pa so mu zaželeli še veliko srečnih let. Njegova skrbna žena Mila je vse lepo pogostila, da

ZR NEMČIJA

»Celje« predstavlja domovino

Slovensko društvo »Celje« iz Grevenbroicha se kljub temu, da je še mlado, na vse načine trudi, da bi doseglo čim boljše rezultate na področju slovenske kulture in prosvete. Lahko se pohvalimo, da pri našem delu dosežemo kar lepe uspehe. Lahko se pohvalimo, da pri našem delu dosežemo

Slovenci se predstavljajo na proslavi praznika mesta Grevenbroich

kar lepe uspehe. Navezali smo stike s kulturnimi in prosvetnimi organizacijami mesta Grevenbroich, kar nam še razširja področje našega delovanja.

Tukajšnje organizacije so 4. julija organizirale praznik mesta Grevenbroich. Kot predstavnik jugoslovanskih društev je bilo v ta praznovanja vključeno naše društvo, k sodelovanju pa smo povabili tudi slovensko folklorno skupino »Ljubljana« iz Essna, ki je vodi Jože Košar.

Na tej prireditvi smo predstavili našo domovino, jo opisali geografsko in kulturno, kar je imelo veliko odmeva med tukajšnjimi prebivalci. Imeli smo občutek, da je bilo veliko poslušalcev v mislih že na obisku v naši domovini, saj so se začenjali letni dopusti. Podobno so se počutili tudi naši rojaki. Vsak je bil po svoje že doma.

Mirko Umek, predsednik SD »Celje«

Pri slovenskem društvu »Celje« v Grevenbroichu, ZR Nemčija, so imeli pred nekaj meseci še poseben dogodek – pravo slovensko ohcet. Poročila sta se Feliks Felser, aktivni odbornik in sin rojaka Staneta, ki je ustanovitelj našega društva, in Mojca Umek, hčerka zdajšnjega predsednika društva. Mlademu paru želijo vsi člani društva veliko sreče na skupni življenjski poti. Čestitkam se pridružuje tudi naše uredništvo.

Dan mladosti v Berlinu

Jugoslovani, ki živijo v Zahodnem Berlinu, smo obeležili rojstni dan maršala Tita, praznik vseh mladih, podobno kakor mnogi zdomci v ostalih zahodnoevropskih mestih – z velikim shodom. Organizacija je bila enkratna. Ne bi se mogla opredeliti, kdo je prispeval več k uspešnosti te prireditve. Vsak je pomagal po svojih močeh: Združenje jugoslovanskih državljanov »Edvard Kardelj«, Jugoslovanska dopolnilna šola, kulturno-umetniško društvo (folklor), mladinska delovna brigada, športno društvo, centralni šolski odbor in slovenski šolski pododbor.

Vreme je bilo megleno, občasno je rosil tudi dež. Kljub vsem vremenskim

muham pa je na prireditve prišla velika množica – vsak, ki se je čutil otroka svoje domovine.

Program je bil pester. Ob zvokih raznih borbenih in revolucionarnih pesmi so v slavnostnem sprevodu prihajali na stadion: mladinska delovna brigada – v brigadirskih uniformah, športniki – v svojih dresih, člani folklorne KUD in JDŠ – v narodnih nošah, višji in nižji razredi jugoslovanskega dopolnilnega pouka – v belem, člani ritmične sekcije z rdečimi zastavami, otroci iz predšole v rumenem.

Menim, da je v programu nastopilo okrog 950 otrok in odraslih. Kot prva je nastopila ritmična sekcija, ki je zaplesala ob pesmi »Jugoslavija.«

Srce celotne prireditve pa je bila jugoslovanska dopolnilna šola. Okrog 800 učencev je ob pesmi »Druže Tito, mi ti se kunemo« zbrano in enotno izvedlo gibe, ki so morali ganiti vsakogar, ki so kazali, kaj pomeni tem otrokom beseda Tito. Morda bi lahko celo rekli, da je bilo to še kaj več – mogoče zaobljuba, želja, da bi ostali in postali otroci Titove Jugoslavije.

Otroci drugih razredov so z vso zbranostjo izoblikovali besedo TITO, besedo, ki kot marsikomu drugemu pomeni tudi njim geslo, svobodo, mir ali morda srečno domovino.

Še bi lahko naštevala točke, ki so sledile, še bi lahko govorila, govorila in govorila. Upam pa, da bom z besedami, ki od tistega dne naprej leže v meni, povedala vse:

VSAKDO JE ENKRAT POZABLJEN, TITO NE BO NIKOLI, KER ON JE NAŠA SVOBODA, LJUBENZEN, MIR, NAŠE SREČNO ŽIVLJENJE.

Marija Kuster Berlin

ŠVICA

Deset let uspešnega dela in razvoja

V vrsti naših društev, ki že dolga leta skrbe za to, da se naša beseda ohranja tudi na tujem, je nekaj onih, ki so ne le uspešno razvijala svoje dejavnosti, temveč so postala tudi dober vzgled drugim. Mednje šteje tudi Slovensko planinsko društvo Triglav v Švici, ki je bilo ustanovljeno leta 1971 v Meilenu ob Zuriškem jezeru in ki letos praznuje svojo desetletnico. Ta jubilej pa ni pomemben le za društvo samo, temveč za vse Slovence v Švici, kajti Triglav je njihovo najstarejše

društvo, ki je svoj čas združevalo Slovence s celotnega švicarskega področja. Tako so bili že tako rekoč v »starih časih« ustvarjeni pogoji za povezavo naših ljudi v tej deželi, ta pa se je ohranila vse do današnjih dni. To je ponovno potrdila tudi osrednja jubilejna prireditve SPD Triglava, ki se je odvijala v okviru Triglavovega desetega planinskega plesa in sicer 30. maja letos v veliki dvorani Albisriederhaus v Zürichu. Ne le da so se prireditve udeležili člani vseh društev, uspešno sodelovanje se je pokazalo tudi v programu. Poleg pevskega zbora društva Soča je sodelovala tudi Planika, kantavtor Mladen Rodella, kvartet iz Oltena pa je poskrbel za posebno pristno vzdušje, ko se je dvignil zastor in se je številnim obiskovalcem – dvorana je bila docela polna – predstavila Triglavova dramska skupina s svojim prvim odrskim delom, kmečko veseligr »Kje je meja«. Dolgi meseci intenzivnega dela in naporov so bili za njimi, dosledno in marljivo delo ter požrtvovalnost sta rodila bogat sad. Uprizoritev je vsestransko uspela, igralci – Majda Ipavec, Fanika Rodella, Lojze Žgavec, France Koljšek in Jože Kovač – ter njihov odrski mojster Guido Walder pa niso poželi le burnih aplavzov občinstva, temveč tudi javno priznanje, ki jim ga je izrekla članica Mestnega gledališča ljubljanskega igralka Vera Perova. Ne le ona, temveč tudi njen mož Janez Eržen, ki je sodeloval tudi v programu, sta Triglavovi mladi igralski skupini v času priprav zvesto stala ob strani z nasveti. Vsi sodelujoči pa so se še istega večera dogovorili, da bodo sestavili skupen program, s katerim bodo še letošnjo jesen gostovali v vseh večjih krajih, kjer žive in delajo naši ljudje v Švici, morda pa celo v sosednji Avstriji.

Jubileja pa niso proslavljali Slovenci v Švici sami, udeležili so se ga tudi njihovi prijatelji Švicarji in številni gostje iz domovine. Med gosti sta bila tudi jug. generalni konzul Gustav Kranjc in Sonja Ledinekova, pa pater Fidelis s Slovenske katoliške misije v Zürichu, katerega pomoč in sodelovanje s društvom že od prvih začetkov je splošno znano in cenjeno. Svoje zastopnike sta poslala tudi revija Naš delavec in radio Ljubljana, med gosti pa sta bila tudi Franci Novak, sekretar, in Alfred Golavšek, predsednik občinskega sveta občine Ljubljana – Center, s katero je društvo že pred leti podpisalo pogodbo o medsebojnem sodelovanju, ki je izredno uspešno. Kot posebno darilo za deseto obletnico je prav ta organizacija skupaj s številnimi organizacijami združenega dela v domovini posredovala gostovanje humorista Marjana Robleka in orkestra Ludvika Lesjaka, ki je zbrane zabaval do zgodnjih jutranjih ur.

Kot znak zahvale in pobudo za nadaljnje delo pa so nekateri prejeli tudi visoka priznanja iz domovine. Občina Ljubljana – Center jih je podelila vsem trem predsednikom društev, prvemu Gustlnu Teropšiču, Romanu Kranjcu in sedanjemu predsedniku Metodu Fikfaku. Planinska Zveza pa je pravtako podelila priznanja, vsem trem predsednikom, ter blagajničarki Cilki Bizjak, gospodarju Tonetu Maziju, ing. Ilar Francu in pa trem starim aktivistom, ki so se pripeljali v Švico prav posebej na to prireditev – Jožetu Jelovčanu, Janezu Peternelu in Francu Nečemerju. Pa tudi jugoslovanski klub v Zürichu jih je podelil – za dolgoletno članstvo in sicer Cilki Bizjak, Jožici Pintar in Daretu Košoroku.

Breda Stepič-Cechich

Društvo jugoslovanskih slikarjev v Švici

Leta 1977 je bilo v Švici ustanovljeno društvo jugoslovanskih slikarjev, ki naj bi združevalo in dalo možnosti razstavljanja marsikateremu našemu človeku, ki se v svojem prostem času ukvarja s slikarstvom. Že kmalu po ustanovitvi so imeli člani tega društva svojo prvo skupno razstavo v Zürichu, nosila je naslov »Majski susret 1977«, druga razstava je bila v Bruggu dve leti pozneje, letošnjo, tretjo pa so v Galerije zur Alten Bank v Niederzwilu odprli v soboto 25. aprila letos.

Otvoritve so se udeležili predstavniki švicarskega gospodarskega in kulturnega življenja, jugoslovanska konzula Borut Skrinjar in Sonja Ledinekova, ter novinarji in fotoreporterji lokalnih švicarskih časopisov. Otvoritev je bila izredno slovesna, odprl jo je Gemeindevorstand Siegfried Kobelt, članica društva pianistka Branka Grakalič-Paučić pa je s svojim koncertom iz del renesančnih in baročnih mojstrov na čembalu doprinesla k temu, da bo ta otvoritev ostala vsem, ki so se je udeležili, v nepozabnem spominu.

Vtis, ki sta ga zapustili prvi dve razstavi, da bo namreč poudarek predvsem na naivi, je letošnja razstava zanimala. Tokrat je bila paleta bogatejša, zastopane so bile različne stilske smeri, pa tudi izbor tehnike je bil bogatejši. Tudi zanimanje publike je bilo večje in, nekaj kupcev se je javilo že kar na otvoritvi.

Sedanja predsednica društva, akademska slikarka Jasna Krneta, pravi, da je zanimanje za društvo precejšnje, saj se je v samo preteklem letu prijavi- lo okrog deset novih članov in tako je sedaj včlanjenih že 27 slikarjev, katerim so tako dane večje možnosti za

razvoj, kot pa če bi nastopali samostojno. Kajti razen Jasne Krnete so vsi samouki. Vendar se mnogi od njih izpopolnjujejo, obiskujejo slikarske in risarske tečaje ter s tem skrbijo za to, da bo to društvo nekega dne doseglo stopnjo, ki bo dober vzgled mlajšim generacijam naših ljudi v tujini.

Breda Stepič-Cechich

ZDA

Prireditve ob tridesetletnici smrti Louisa Adamiča

Letos 4. septembra je minilo trideset let, odkar so na farmi v Milfordu v ameriški zvezni državi New Jersey našli na skrivnosten način umorjenega ameriškega pisatelja slovenskega rodu Louisa Adamiča. V počastitev te obletnice je bila v ZDA vrsta prireditev, začeni z znanstvenim simpozijem o Louisu Adamiču, ki je bil konec maja v St. Paulu, Minnesota. Dvodnevna prireditev, ki jo je organiziral Immigrant History Research Center ob sodelovanju Slovenske narodne podporne jednote iz Chicaga, je bila samo uvod v vrsto drugih spominskih prireditev, ki so v organizaciji SNPJ potekale v Clevelandu, Chicagu, Enon Valleyu in New Yorku (slednja ob sodelovanju United Church Board for Homeland Ministries). Medtem ko je bila večina prireditev spominskega značaja, je bil v Pittsburghu manjši znanstveni simpozij, ki ga je SNPJ organizirala v sodelovanju s pittsburško univerzo. Tako oba simpozija kot ostali spominski večeri so pokazali, da je med ameriški Slovenci in znanstveniki ameriških univerz (tudi neslovenskih) zanimanje za Adamiča še zelo živo, njegove ideje, zlasti s področja etnicizma, pa postajajo znova aktualne. Na vseh omenjenih prireditvah je sodelovala tudi slovenska delegacija, ki jo je vodil dr. Joža Vilfan, njeni člani pa so bili še dr. Janez Stanonik, dr. Tine Kurent, Matjaž Klemenčič in mag. Jerneja Petrič. Ameriška srečanja so ponovno opozorila na vsestranskost Louisa Adamiča in potrdila dejstvo, da Adamič ni toliko pomemben kot leposlovni ustvarjalec, ampak predvsem kot etnicist, zgodovinar, avtor naprednih političnih idej in predvsem kot velik humanist.

Vse omenjene prireditve v ZDA predstavljajo samo prvi del počastitve neke pomembne obletnice. Drugi del je bil septembra v Ljubljani, kjer bil

tridnevni simpozij o življenju in delu Louisa Adamiča, razen tega pa je bila tudi vrsta spominskih slavnosti.

Jerneja Petrič

AVSTRALIJA

Tamarin izreden uspeh

Koordinacijski odbor narodnostnih skupin iz Jugoslavije je pred nedavnim v Sydneyu organiziral prireditev pod naslovom »Mikrofon je vaš«, pri kateri so lahko sodelovali predstavniki vseh jugoslovanskih društev s po eno vokalno, instrumentalno ali plesno točko. Strokovna komisija naj bi potem izbrala najboljšo točko, ki naj bi predstavljala sydneyske Jugoslovane na skupnem avstralskem tekmovanju »Mikrofon je vaš«.

Slovensko društvo Sydney je na tem tekmovanju zastopala Tamara Rogelja s plesno točko »Svatovsko kolo« in je bila od vseh nastopajočih izbrana kot najboljša, kar hkrati pomeni, da bo zastopala vse jugoslovanske narodnosti iz Novega južnega Walesa na finalnem tekmovanju.

Tamara Rogelja s pomočjo staršev in folklornega učitelja že precej časa vadi slovenske ljudske plesne. Zanimivo je, da so ti plesi zares pravi biseri slovenske folklore, ki jih je moč najti le še v kakih oddaljenejših naseljih. Pohvaliti je treba prizadevnost staršev in seveda tudi otroka pri ohranjanju tovrstne slovenske kulture.

Tamara Rogelja pleše belokranjsko svatovsko kolo

Na finalnem tekmovanju, ki je bilo konec junija v veliki mestni dvorani v Sydneyu, je med številnimi tekmovalci ponovno zmagala Tamara. Zaslužni pokal ji je izročil sam premier Novega južnega Walesa Neville Wren.

Tako je ljubka Tamara postala ljubljanka in zvezda ne samo Slovenskega društva Sydney temveč tudi vseh jugoslovanskih društev in narodnosti v Sydneyu. Slovensko društvo ji bo tudi v prihodnje dalo vso podporo. Na njen uspeh pa so ponosni vsi člani društva in vsi slovenski rojaki v Sydneyu.

Jože Žohar

Alfred Milner je bil pred nekaj tedni z veliko večino ponovno izvoljen za voditelja slovenske radijske skupine v Brisbanu, Avstralija. Pri delu mu pomagajo tudi Marija Andreis, hčerka Jožeta Pluta, najstarejšega Slovenca v Avstraliji, ter njuni hčerki Dragica in Kristinca (vsi na sliki)

KANADA

Portret pevke Marije Ahačič-Pollak

»Deželi ljubim dve, srce mi to pove. Moj rodni kraj, goré, tja kliče me srce. Ko pridem v rojstni kraj, pa vleče me nazaj, dežela Kanada lasti si kos srca.«

Marija Ahačič-Pollak ni samo nekdanja Avsenikova pevka, je naša kanadsko-slovenska pevka

Mnogo nas je Slovencev širom po svetu, ki nam je tujina razdvojila srce. Pravzaprav lahko rečem, da ga ni »sina« ali »hčere« slovenske zemlje, ki se mu ne bi kdaj pa kdaj stožilo po rodni grudi. Včasih se tega niti ne zavedamo, saj nam je v tej novi deželi lepo. Pa vendar bi bilo naše življenje tu sila pusto brez dote, ki nam jo je dala na pot »mati domovina«. Skrito v svojem srcu smo prinesli slovensko besedo,

slovenske pesmi, spomine na domači kraj in na mladost, slovenske šege in navade, skratka vse, kar se da spraviti v srce in nam ob težkih trenutkih lajša domotožje.

Tudi Marija Ahačič-Polak je prinesla svoj slovenski zaklad v srcu, ko je pred sedemnajstimi leti za stalno prišla v Kanado. Ni bilo lahko, še zlasti prva leta, ko sta oba z možem študirala na univerzi McGill v Montrealu in se je bilo treba vsak dan spopadati z angleščino in francoščino... Pa otroci so bili majhni in so zahtevali ves njen čas in pozornost. Le kdaj pa kdaj je Marija našla čas, ko je pobrskala po svojem zakladu in zapela za rojake venček narodnih ali pa tiste lepe Avsenikove »Na mostu«, »Tam kjer murke cveto«, »Čujte me, čujte«...

Ko so se Pollakovi preselili v okolico Toronta, je Marija vse bolj pogosto delila z rojaki svoj glasbeni zaklad. Pela je na številnih prireditvah in njene pesmi so se hitro priljubile našim ljudem, kajti zapela jih je tako občuteno, »tako iz dna srca, da bi (po besedah slikarja Štritofa) še vragu dušo prebulila«.

Bolj ko je pela, bolj se je v njenem srcu polnil zaklad slovenskih pesmi. Še zlasti so ji priljubljene tiste stare slovenske narodne, ki so jih v glasbeni družini pri Ahačičevih v Trziču vsi radi prepevali. Preveč je bilo neizpetih pesmi, preveč je bilo neizraženih čustev – veselje, bolečina, ljubezen, domotožje – zato jih je Marija, kot glasbena umetnica, začela izpovedovati v svojih lastnih pesmih. Takole pravi:

»In večkrat ko v tujini življenje težko je, slovenska pesem celi odprte rane vse.«

Posebnost Marijinih pesmi, še zlasti za nas izseljence, je vsekakor v tem, da ne obsoja tujine kot »hude mačehé«, pač pa so njena čustva razpeta med dve domovini, ki si obe lastita kos njenega srca. To njeno razdvojenost opazimo skoraj v vseh njenih pesmih, ki jih je lani posnela na LP plošči pri Helidonu v Ljubljani. Vsebinsko so pesmi čudovita podoba našega izseljenskega življenja, saj večina izmed nas nosi v sebi ljubezen do dveh dežel... do dveh domovin. Čeprav marsikdaj niti sami sebi ne priznamo, da bi nas utegnilo mučiti domotožje, nam je ob poslušanju Marijinih pesmi vendar lažje.

Marija je svoje pesmi tudi sama uglasbila. »Komponirati sem začela že, ko sem bila čisto majhna,« mi je v šali dejala, »kar naprej sem si izmišljala pesmi in melodije.« Skoraj dve desetletji potem, ko je začela svojo uspešno glasbeno kariero kot pevka pri Avsenikovem ansamblu, so ji otro-

ške sanje spet privrele na dan. Tokrat niso šle neopazno mimo, ker jih pač ni narekovala otroška domišljija. Narekovalo jih je njeno srce.

Marija Ahačič-Pollak

Marija pesnikuje, komponira in poje... Pravzaprav najrajši poje. Nastopa povsod, kamor jo povabijo. Z velikim navdušenjem načrtuje bodočnost. Veseli se nastopov z Walterjem Ostanom na njegovih televizijskih oddajah, gostovanja v ZDA, predvsem pa upa, da bo v bližnji bodočnosti predstavila svoje pesmi tudi rojakom v drugih kanadskih provincah. Za njeno ploščo je veliko zanimanje, tako v Kanadi kakor tudi v domovini. Ni zgolj naključje, da je svoje pesmi posnela v Sloveniji. Hotela je domovini vrniti vsaj delček tistega, kar je v srcu prinesla seboj v tujino, hotela je rojakom doma povedati, da nam ni vselej v tujini hudo, saj vsak izmed nas nosi v sebi zaklad, ki nam ga je dala na pot domovina.

»Toronto, Toronto, danes je veselo vse, v Torontu, v Torontu zdaj je kos Slovenije...«

En sam delček tega zaklada – ljubezen do rodne grude – nam pomaga graditi »domovino na tujih tleh«. Marijine pesmi so kot otroci te »nove domovine«.

C. Kocjančič

Za kruhom v svet

Po odsluženi vojaščini se je Janez zaposlil v tekstilni tovarni na Gorenjskem. Bil je čeden in postaven fant, tako da se je marsikatero deklet oziralo za njim. Bolj kot dekleta je Janeza v tistih letih navduševal svet onkraj Karavank. Slišal je namreč, da se onkraj tistih visokih hribov odpirajo vrata v široki svet – celo v Ameriko. Tako se je neko noč skrivaj podal v Avstrijo. Kmalu je spoznal, da vrata le niso tako široko odprta. Imel je le dve možnosti: v Kanado ali v Avstralijo. Njegova usoda je bila v rokah uradnikov. Po treh mesecih je bilo konec njegovega nestrpnega čakanja in Janez se je z vsem navdušenjem začel pripravljati za pot preko velike luže.

Dan pred njegovim odhodom mu je eden izmed prijateljev posmehljivo dejal:

»Škoda, da že greš. Tako lepa Slovenka je včeraj prišla. Pa še tam nekje iz vašega konca je doma.«

Janeza je mučila radovednost. Ko mu je Tone končno le predstavil Micko, Janez skoraj ni mogel verjeti svojim očem.

»Saj to je vendar moja sosedka!« je vzkliknil od presenečenja.

Da bi se Micka, hči največjega kmeta v vasi, sama potikala po svetu, Janezu kar ni šlo v glavo. Saj ji doma ničesar ni manjkalo.

»Kaj pa ti počneš tu?« jo je začudeno vprašal.

»V Kanado bi šla rada, če me bodo sprejeli.«

Njen obraz, ki je bil še pred trenutkom vesel in nasmejan ob nepričakovanem srečanju, je ob njenih besedah pobledele in po licih ji je spolzela drobna solza, ko je bolj sama zase nadaljevala:

V Avstralijo pa ne grem za nič na svetu. Grem raje nazaj domov.«

Ni ga prosila pomoči, čeprav je vedela, da odhaja v Kanado. Njen pogled je razodeval bolečino, v njenem srcu... strah, da se bo morala po vsem tem, kar je pretrpela, vrniti domov, v posmeh vsej okolici.

Ko sta se poslovila, ji je Janez obljubil, da ji bo pisal, kakšno je življenje v Kanadi.

Naslednji dan se je Janez navsezgodaj odpeljal z vlakom do пристanišča, kjer se je vkrcal na prekoceanško.

Pred kratkim se je še veselil tega dogodka. Pogovor z Micko pa mu je odprl staro rano, ki mu jo je že v nekaj mesecih povzročilo domotožje. Prve dni na ladji mu je spomin vse pogostejše slikal podobo matere in očeta; v mislih je videval domačo vas, rojstno hišo... pa seveda žalosten Mickin obraz.

Ko se je ladja začela zibati na mogočnih valovih Atlantskega oceana, so znane podobe počasi izginile iz Janezovega spomina. Pet dni je bil močno bolan. Zaradi morske bolezni je vse dni preždel v kabini. Ni mogel spati. Jestiti tudi ne. Mislil je le na kopno. Le to si je želel, da bi spet začutil trdna tla pod nogami. Potem bo že kako. Vse pogostejše je mislil na Micko. Spomini na njuna otroška leta, ko ji je večkrat ponagajal v šolskih klopih, so mu dajali čudno zadovoljstvo. Takrat je bil noro zaljubljen vanjo. Seveda ji tega ni povedal, saj bi se vsa soseska smejala, če bi kdo zvedel za to. Pozneje je tudi sam spoznal, da je bilo to nesmiselno. Kakor hitro sta zapustila šolske klopi, je bila razlika med njima vse bolj opazna; ona je bila bogata, on reven. Ločil ju je nenapisan zakon: bogati z bogatimi, revni z revnimi.

Kmalu Janezovo bolno in oslabelelo telo ni več čutilo veselja ne žalosti, niti ne strahu pred neznanim širnim svetom. Spomini so izginili in le tu pa tam se je v prividih pokazala Mickina podoba.

Po desetih dneh je bilo konec te mučne poti. Skozi okroglo okence ladijske kabine je Janez zagledal mogočne pristaniške stavbe. Bil je v Halifaxu. Od tod so ga z vlakom prepeljali v Toronto.

Star Hrvat, ki je na imigracijskem uradu delal kot tolmač, je Janezu preskrbel stanovanje na Crawford ulici. Janez se je razveselil tudi te male sobice na podstrežju, po kateri so se ponoči svobodno sprehajale miške. Gospodinja, ki je bila po rodu Hrvatica, mu je za nekaj dodatnih dolarjev na teden kuhala tudi večerjo.

Za delo je bilo nekoliko težje, saj ni vedel, kam naj se obrne brez znanja angleščine. Začel je tako kot mnogo slovenskih priseljencev; pri slovenskem gradbenem podjetju. Tako še nikoli v življenju ni garal... vendar ni godrnjal. Srečen je bil, da je lahko delal.

Na delu si je počasi nabiral življenjskih modrosti, ki so mu služile za postopno vključevanje v kanadsko družbo.

»Delavec je plačan tedensko in sicer s čekom. Tega neseš na banko, kjer ti dajo gotovino. Tam si lahko naročiš osebne čeke, s katerimi boš plačeval stroške. Pa še to si dobro zapomni, da je delavec v Kanadi lahko odpuščen brez vsakega odpovednega roka!«

To mu je prvi teden povedal eden izmed sodelavcev.

Ko je nekega dne Janez videl pred tovarno gručo ljudi s plakati na hrbtih, mu je isti sodelavec razložil, da delavci stavkajo.

»To še ni nič,« mu je dejal, »drugi teden bodo začeli stavko poštarji. Nič ne ve, kako dolgo bo trajalo. če boš pisal domov, piši čimprej.«

Tisti večer je Janez napisal obširno pismo materi in očetu. Pisal jima je o ogromnem mestu Torontu, o rojakih, ki jih je srečal pred slovensko cerkvijo. Omenil je tudi, da je že dobil delo in da mu ničesar ne manjka.

Tudi Micki je pisal. Na dolgo in na široko ji je opisal velike samopostrežne trgovine, kjer si lahko človek kupi vse, kar mu srce poželi. Povedal ji je, da ima v Kanadi vsaka hiša televizijo, pralni stroj in razne druge gospodinjske pripomočke. Pisal ji je o letnem kinu, kjer lahko obiskovalci gledajo film kar iz avtomobila, o restavracijah, ki ti naročeno hrano pripeljejo kar na dom, pa o avtomobilih, ki so tako poceni, da si jih vsakdo lahko kupi. O sebi ji je bolj malo pisal – da je dobil delo in da se ima v redu.

Skoraj sedem tednov je minilo, ko je prejel njen odgovor, ki pa ni bil tak, kot je pričakoval. Pisala mu je, da je bila njena prošnja za sprejem v Kanado zavrnjena, ker nima tam nikogar svojega.

Ob prebiranju pisma se je Janez spomnil Mickinega žalostnega obraza ob njenem slovesu. Spreletela ga je čudna misel:

»Če rečem, da je moja zaročenka, bi ji mogoče jaz lahko pomagal, da pride v Kanado. Nihče nama nič ne more, če se ne poročiva, ko bo enkrat tu.«

Že v naslednjem pismu ji je razložil svoj načrt za rešitev položaja, hkrati pa se je pozanimal na imigracijskem uradu, kjer so zahtevali, da pokaže bančno knjižico in tri ljubezenska pisma, ki naj bi služila kot dokaz, da je Micka res njegova zaročenka.

Zaradi denarja ni bilo problema, saj je Janez skrbno hranil vsak dolar in je imel na hranilni knjižici še več, kot je bilo nujno potrebno kot dokaz, da lahko krije stroške ob prihodu zaročenke. Zataknilo pa se je pri ljubezenskih pismih. Mickina pisma je res skrbno hranil, vendar v njih ni bilo ničesar takšnega, kar bi ustrezalo zahtevam imigracijskega uradnika. Janeza tudi to ni ustavilo. Napisal jih je kar sam. Takole je začel:

Preljubi moj Janez!

Odkar si odšel, me vedno srce boli, ko hrepenim po tebi. Kar peš bi šla za tabo, če ne bi bilo te velike vode. V tolažbo so mi tvoje obljube, da se vzameva, ko pridem v Kanado. Zvesta ti bom do takrat. Komaj čakam, da bova spet kmalu skupaj. Čez hribočke in dolince ti pošilja poljubčke in pozdrave

tvoja ljubeča Micka

Ko je pismo prebral, se je smejal sam svojim umetnijam. Drugo in tretje pismo je bilo še bolj prepričljivo, tako da na imigracijskem uradu niti malo niso podvomili v Mickino in Janezovo ljubezen. Seveda je trajalo še precej časa, preden je končno Micka le prišla v Kanado.

Janez jo je pričakal na železniški postaji. Z lahkoto jo je prepoznal, ko je stopila iz vagona. Njena obleka in neurejena frizura sta kazali sledi dolge in naporene poti. Kljub temu se je Janezu v tistem trenutku zdela najlepše dekle na svetu. Njen pogled je izžareval več ljubezni, kot jo je mogel Janez opisati v treh ljubezenskih pismih, za katera Micka še dolgo po njuni poroki ni izvedela.

Prva leta v tujini so Janezu zelo hitro minevala. Po štirih letih bivanja v Kanadi sta se Janez in Micka s prvim sinčkom preselila iz najetega stanovanja v lastno hišo na Pape Avenue. To je bila velika dvostanovanjska hiša z nekaj dodatnimi sobami na podstrešju, z verando in z majhno zelenico pred hišo.

Za plačilo hiše je Janez odštél vse svoje prihranke. Ostalo vsoto, ki je

predstavljala nekako štiri petine celotne vrednosti hiše, si je sposodil na banki. Najemnina, ki jo je prejemal od zgornjega stanovanja in podstrešnih sob, je skoraj krila mesečne obresti.

Tudi z zaposlitvijo je imel Janez precej sreče. Še vedno je delal pri istem slovenskem podjetju. Z leti se je izuril v gradbeni stroki, tako da ga je gospodar postavil celo za predelavca. Tudi angleščina mu ni delala več posebnih težav, zlasti kadar je šlo za pogovor z drugimi priseljenci. Res, da je od časa do časa naletel na zagrizenega Angleža, ki se je posmehoval Janezovi slabi izgovorjavi in slovničnim napakam, vendar je tudi take kaj hitro ugnal.

»Excuse me, sir! Tudi vam bi se lomil jezik, če bi hoteli pravilno izgovarjati tuje besede. Kar poskusite: Janez Jančar. Kar tako me kličite od zdaj naprej! Ne John!«

Tako se je Janez opravičeval tistim, ki so zviška gledali na priseljence. Zavedal se je, da s svojimi žuljavimi rokami pomaga graditi Kanado in da zato ni nič manj vreden kot Anglež, katerega rod sega v daljno zgodovino kanadskih pionirjev.

Odkar je Janez kupil hiši, se je še bolj zagnal za delom. Delal je pozno v noč, pa tudi ob sobotah. Gospodar ga sicer ni priganjal, saj je vedel, da ga tudi žena in otrok potrebujeta, pač pa je Janeza priganjal k delu dolg za hišo. Priganjala ga je nenehna bojazen, da se mu lahko to pravljico razkošje poruši, če je le nekaj tednov brez dela. Hvaležen je bil rojaku za stalno delo. Če bi delal pri Angležu, bi mu dajal le najtežja in najslabša dela... priganjali bi ga in brez milosti odpuščali... tako pa je imel priložnost, da se je med delom učil in napredoval. Z dobrim delom je vračal gospodarjevo dobroto.

Ko se je pri Jančarjevih rodil drugi sin, je Janez vse pogosteje razmišljal o hišici zunaj mesta, z veliko trato in vrtom, o hišici, kjer bi živel sam s svojo družino in se mu ne bi bilo treba ogibati najemnikom.

S prodajo hiše v središču Toronta je zaslužil več, kot je pričakoval, saj so se cene hiš v treh letih kar podvojile. Hišica na obrobju mesta je postala realnost. Še več, kupil si je hišo, o kateri si prej niti sanjati ni upal. Hiša je bila skoraj nova. Imela je prostorno kuhinjo, dnevno sobo in jedilnico, dvojno garažo, nad njo pa tri spalnice. Kletni prostori sicer niso bili do kraja izdelani, vendar si je Janez že ob nakupu zamišljal, kje bo uredil rekreacijsko sobo s šankom, pralnico in pa seveda vinsko klet. Tudi zunanost hiše je bila izredno lepo urejena. Pred hišo je bila asfaltirana dovozna pot, ki so jo na obeh straneh krasile grede

cvetlic; zelenica pred hišo je bila gosta in mehka kot mah. Zadaj za hišo je bilo pet mladih drevesc in Janezu se je razveselilo srce, ko je opazoval vso to lepoto v soju pomladnega sonca. Zelenjavni vrt mu je pričaral vonj sveže preoranih njiv, po katerih se mu je sicer večkrat stožilo, še zlasti ponoči, ko ni mogel spati, in sam sebi ni hotel priznati, da bi to utegnilo biti domotožje.

Jančarjevi so bili presrečni, ko so se sredi pomladi selili v svoj novi dom v vzhodnem delu Toronta. Mnogo veseljih trenutkov so delili tu s svojimi prijatelji: doma so delali koline, kisali zelje in repo, pripravljali vino – ne toliko iz potrebe kot »for old times sake«. Veliko lepih spominov so obudili ob takih opravilih. Sentimentalnost, ki so jo vsiljevali taki spomini, ni potešila Janezovega in Mickinega domotožja. Še bolj sta čutila potrebo po stiku z rojaki. Aktivno sta začela delovati pri različnih slovenskih društvih. Tudi sina sta uvajala v slovensko družbo, še zlasti poletni so se vsi veselili piknikov na društvenih farmah.

Po osmih letih si je Janez prvič privoščil mesec dni dopusta. Z družino je obiskal stari kraj. Bilo je to izredno doživetje za vse – otroka sta bila vesela pustolovščin na Kovačevi kmetiji, Janez in Micka pa sta bila presrečna spet med svojimi dragimi. Obiskala sta vse bližnje in daljne sorodnike, pa nekdanje sošolce in prijatelje, o katerih sta večkrat razmišljala v tujini. Ti obiski so jima prinesli prav toliko bolečine kot zadovoljstva. Kot tujci so strmeli drug v drugega in le s težavo so našli temo za pogovor.

Z novimi spoznanji sta se Janez in Micka vrnila po nekaj tednih nazaj v tujino. Ugotovila sta, da gre tudi doma življenje svojo pot – kmečka idila se umika tehniki; vedno večja težnja po boljšem življenju izpodriva nostalgijo in sentimentalnost. Čas pa povsod preganja ljudi, iz dežele v mesta, iz domovine v tujino – za boljšim kosom kruha.

Cvetka Kocjančič, Toronto, Kanada

Orel in korenine

23. marca 1898 v Blatu pri Grosupljem rojeni LOUIS ADAMIČ se je izselil v Združene države. Leta 1916 je stopil v armado ZDA in leta 1917 dobil ameriško državljanstvo. 1923. leta je bil častno odpuščen iz armadne službe, pričel iskati nadaljevanje smisla svojega življenja in se leta 1925 odločil za pot poklicnega pisatelja.

S svojimi deli je Louis Adamič hotel povedati Američanom, kako napačno je njihovo stališče, da nekaj veljajo le »čisti« Američani. Hotel je dokazati, kako so ZDA dežela priseljencev in vsak narod da je s seboj prinesel tudi svojo kulturno dediščino.

Louis Adamič je umrl 4. septembra 1951 na še do danes nepojasnen način: našli so ga ustreljenega na njegovi farmi v Milfordu in v vseh poslopih je bil podtaknjen ogenj. Njegov zadnji obisk v domovini leta 1949 je bil eno samo mrzlično beganje iz kraja v kraj. Kot da bi bil vedel, zakaj hiti...

Verjel je v svojo Ameriko in bil fanatik v najboljšem pomenu besede, v celoti pa se je tudi razdal za delo v korist medvojne in povojne Jugoslavije.

Adamičovo najpomembnejše in najbolj zrelo delo OREL IN KORENINE je edinstvena listina tega ameriškega pisatelja slovenskega porekla o srcu jugoslovske revolucije. Delo je končal nekaj mesecev pred svojo tragično smrtjo in prav ob njeni tridesetletnici so ga ponatisnili pri Državni založbi Slovenije v Ljubljani.

Iz tega ponatisa objavljamo avtorju v spomin odlomek iz 2. poglavja knjige, poglavja, ki govori o novi vrnitvi v rodni kraj in prvih vtisih, ki si jih je nabral – kot pravi – »slučajno.«

Približno opoldne sva se s Francetom vzpela pet nadstropij visoko v tesno, pičlo opremljeno stanovanje njegovega svaka Staneta Valentinčiča in njegove žene. Stane je Slovenec, komunist, blizu štiridesetega leta, izobražen človek z odlično partizansko preteklostjo, podpolkovnik je v oddelku generalnega nadzorstva jugoslovske vojske ter stalno potuje po vsej deželi. Davi se je vrnil s potovanja po Makedoniji.

France je omenil svojemu svaku, kako osupljen sem in kako me bode v oči, ko vidim vsepovsod v mestu Titovo ime.

Stane me je pogledal in se zamislil.

Skozi okno brez zavese, ki je gledalo na zasneženo streho sosednje hiše, sem videl

T
I
T
O

na stranici dimnika. »Tole, na primer,« sem dejal. »Kaj je nagnilo nekoga, da je napisal te štiri črke prav tjale?«

Stane je pogledal ven. »Tega nisem opazil. In ti?« je vprašal ženo. Zmajala je z glavo. »Teh napisov smo tako vajeni, da jih ne beremo več in jih komaj še vidimo.«

»Ne,« je prestregel misel, ki se je skrivala za mojim smehljajem, »napisi ne zgrešijo svojega namena, ker jih je toliko. Kdorkoli je to napisal na dimnik, je to storil, da bi sam sebe politično izrazil, ne zato, da bi s propagando pridobival druge, zakaj na tej ulici je nemara komaj ducat ljudi, ki stanujejo tako visoko, da to lahko vidijo. Čeprav je bilo tisto, kar je imel v mislih, izraženo že nešteto krat okrog in okrog njega in po vsej deželi, je moral to spet storiti, in sicer sam. Zakaj? Iz istega vzroka, kot pišejo ljudje poezijo in knjige. Napisal je 'Tito', ker ga nekaj tare.«

»Kaj ga tare?«

»Ista stvar, ki tare nas vse – mojo ženo, mene, družino, ki stanuje poleg nas.«

Zastavil sem mu še druga vprašanja.

»Kje naj pričnem?« Stane je pogledal ženo, nato Franceta, nato še mene.

»Pred zadnjo vojno je bila Jugoslavija ena izmed večjega števila na pol kolonialnih držav na Balkanu, žoga za velesile, da so si jo podajale po mili volji, kakor je ustrezalo spremenljivi igri. Naša poglavitna sredstva so bila pod nadzorstvom tujega kapitala, medtem ko so naši domači izkoriščevalci – s kraljem, ki je bil njihov voditelj in vzor – goljufali vlado in kradli ljudstvu z leve in z desne, odlagajoč svoj plen v švicarskih, angleških, francoskih, ameriških in brazilijanskih bankah. Ta dejstva odkrivajo naši preiskovalci, ki zdaj brskajo po arhi-

vih stare Jugoslavije. Neki ministrski predsednik je v tesnem družabništvu s tujim imperialističnim kapitalom v nekaj letih 'zaslužil' osemsto milijonov dolarjev in verjetno ni videl v tem nič nečastnega.«

»Razen morda, v najskrivnejšem kotičku svoje duše,« je rekla Stanetova žena.

»Morda,« je rekel Stane. »Med vso življenjsko dobo stare Jugoslavije od začetka 1920 do 1941 ni bilo nobenih javnih del, o katerih bi bilo vredno govoriti, nobenih poštenih prizadevanj, da bi razmere v deželi izboljšali, vzdignili življenjsko raven in uredili prosveto tako, da bi bila vredna tega imena. Politiki vladajoče srbske klike (ne srbskega naroda) so se trudili, da bi obogatili kliko in zatirali druge narodnosti, zlasti Hrvate in Makedonce.

V mednarodni politiki ni imela stara Jugoslavija nobene besede. Ljudje, ki so se imeli za intelektualce in so bili bolj ali manj nezadovoljni s tem, so to pojasnjevali tudi tako, da smo majhna država in, kar je še hujše, Balkanci in, kar je še hujše, Jugoslovani – heterogena, neuravnovešena mešanica, sami sebi najhujši sovražniki. 'Kaj pa že morete pričakovati? To je bila večno ista lajna. Ves čas so jo navijali tisk, cerkev in politiki. Francoski in angleški upravitelji naših rudnikov so spodbujali to jadikovanje, dodajali nove poteze stari temi in kuhali nove variacije. To so bili seveda preoblečeni diplomatski in vojaški obveščevalci.

Sinovi naših 'najboljših družin' so se vračali z univerz v Bernu, Parizu in Londonu kot njihovi priučeni sodelavci. Tolpa samih snobov. Jugoslavija je bila zanje, jojme! zbirka samih pomanjkljivosti, ki jih je bilo mogoče premostiti. Vendar si lahko pomagal sam sebi, svojim bratom in svakom in bratrancem in bližnjemu in daljnemu svaštvu, če si sprejel položaj ministra v kraljevi vladi, kadar se je zdelo kralju primerno, da premeče kabinet. Minister je lahko v nekaj letih zaslužil deset milijonov. Prav tako poslanik, če je bil dovolj srečen, da so ga poslali v Švico, Francijo ali na Angleško, v Brazilijo ali Združene države, kjer je tudi zastopal kraljeve zasebne koristi, in prav tako sta si lahko opomogla ministrski predsednik in zunanji minister. To je bila idealna pot, po kateri si se lahko pridružil podjetjem francoskih in angleških investicijskih sindikatov. Nato si kot Jugoslovan, čeprav Balkanec, lahko živel tako znosno, kakor bi moral živeti vsak kulturni posameznik ali družina. Pozimi si hodil na Riviero ali v Egipt, da si občudoval sfingo in piramide, poleti si hlipal od navdušenja v norveških fjordih.

Da, bile so izjeme, mnogo izjem. Mnogi sinovi in hčere 'najboljših družin' so se zasukali na levo, ker jih je

vloga buržoazije odbijala, in korak za korakom so postajali komunisti. Do leta 1941 so bile nekatere izmed najodličnejših hiš v Beogradu in tudi v drugih mestih glavni stan najpomembnejše komunistične dejavnosti in osebna skrivališča tovariša Tita...

Povprečni Jugoslovan je nekako vedel ali občutil, kaj se dogaja, in kadar je to premleval v mislih, mu ni ugajalo. Ugajalo pa mu je biti Srb, Hrvat, Slovenec, Dalmatinec, Bosanec, Makedonec, in sicer tako zelo, da se je zdelo to čudno celo tistemu neprizadetu opazovalcu, ki je gledal s simpatijo nanj. Sovražnemu opazovalcu, ki je videl v vsakem nacionalizmu, razen v lastnem, samo zlo, pa se je zdel Jugoslovan zoprni nacionalist in nevarni šovinist. In bilo je norce, ki so živeli od sovraštva, ali zvitoropcev, ki so podžigali sovraštvo med narodnostmi, da so politično napredovali. Povprečni Jugoslovan pa je grešil samo tako, da je bil navezan na svoje običaje, izročila in vrednosti. Ti so bili edino, kar je poznal, in menil je, da so v redu. Svoboda. Pravičnost. Resnica. Poznal je svojo narodno zgodovino in je bil v mnogih primerih ponosen nanjo: na osvobodilne vojne, ki so jih bojevali njegovi predniki in jih ali izgubili ali deloma zmagali v njih, in na razna gibanja med vojnami, ki so nastala, da bi koristila ljudstvu. Malo po malo se mu je začelo svitati, da tuji in domači kapitalisti državo izjemajo, da se narodnostno vprašanje in življenjska raven z vsakim letom slabša, da slabe gospodarske razmere leta 1932 niso nastale samo zaradi gospodarske krize v Ameriki, kakor so jim hoteli dopovedati kralj in njegovi politikaši, in da sta njegov narodnostni ponos in osebna čast precej obrabljena.

V takšna tla je Josip Broz Tito zasal seme revolucije. Kot generalni sekretar komunistične partije Jugoslavije je predstavil marksistično leninistično pot kot edini možni izhod iz tedanjega stanja in pot v prihodnost za Jugoslavijo. Leta 1941 je poklical ljudstvo v borbo.

Kaj se je zgodilo potem, kaj se je dogajalo med borbo, presega besede – vsaj moje, ker sem preveč tega videl in je moja govorica prerевна. Nekega dne bomo imeli svojega Tolstoja, ki nam bo napisal našo Vojno in mir. Pod neposrednim vodstvom Tita, ki ga je centralni komite komunistične partije Jugoslavije imenoval za vrhovnega poveljnika revolucionarnih sil dežele, je ljudstvo hkrati dobilo vojno proti vpadniku, državljansko vojno proti domači reakciji in družbeno revolucijo. V novembrskih volitvah 1945 je ljudstvo odpravilo monarhijo, ki je rabila kot ščit korupciji in zatiranju v stari Jugoslaviji in proglasilo Jugoslavijo za republiko. Odvrglo je jarem

tujega kapitala in domačih izkoriščevalcev. Vzelo je naravne vire in proizvodna sredstva dežele v lastne roke. In izjavilo, da je delo pogoj za članstvo v novi družbi.

Pod razdobju obnove, med katerim nam je zelo pomagala UNRA, smo vložili svoje sile v preobrazbo Jugoslavije iz zaostale kmečke dežele v napredno kmetijsko industrijsko – in uspehi se že kažejo. Imamo na stotine novih tovarn, majhnih in velikih. Zdaj že deluje na dvajsetine hidroelektrarn, na dvajsetine drugih pa dograjujemo ali bodo zdaj zdaj začele obratovati. Na tisoče predmetov, ki smo jih prej uvažali ali jih sploh nismo poznali, zdaj izdelujemo sami ali bomo kmalu začeli izdelovati, nekatere s stroji, ki smo jih izdelali doma. Splošni življenjski standard je videti nizek obiskovalcu iz tehnično napredne dežele, vendar je že za osemindvajset od sto višji, kot je bil pred vojno. Obeh starih razdorov med Srbi in Hrvati in Makedonci in Srbi ni več, s ceste zgodovine sta se zvrnila v jarek. Brezposelnost je samo neprijeten spomin – starejši ljudje ga še omenjajo. Jugoslavija je neodvisna, suverena država, s katero morajo druge države, tudi velesile, računati. Imamo čudovito novo vojsko.

Povprečni državljani danes to ve. Kakor je reven in utrujen, dojema, kaj vse to pomeni zanj, kaj mu daje naša nova družba že zdaj ali kakšne možnosti mu odpira za prihodnost. On to doživlja in to veliko silno doživetje živi v njem. Strašno trdo dela, včasih je pasje utrujen, godrnja, preklinja, ampak dokler je buden, ne pozablja več kot samo za minuto na uro, da tudi njemu velja nova obljuba dobrega življenja, in ponoči sanja o tem.

Človeku iz Amerike se res utegnejo zdeti naši ljudje revni, vendar čutijo in nekateri tudi zavestno in razumsko vedo, da nas je potegnilo v ustvarjalno življenje, posameznike in narod, v zaokroženo kulturno dejavnost. Gotovi smo, da nas čaka boljše življenje, ker so nam sredstva za to dosegljiva. Ta sredstva so zelo velika. Naša dežela je bogata in šele zdaj smo pričeli odkrivati, kako bogata.

Pod vodstvom Tita je Jugoslavija stopila v vrste naprednih dežel. Da bi šli nazaj, ni mogoče misliti. V nas gorijo ponos, vnema, odločnost, borbenost in vse te lastnosti so tesno povezane s 'Titom'. Tito ni toliko človek kot simbol, in še bolj kot simbol je to neka vstajajoča ideja. Večina izmed nas ne zna tega izraziti drugače, torej pravimo 'Tito' ali napišemo besedo na dimnik, na brzojavni drog ali na mešalec cementa.

Lahko bi dejali, da sta ljudstvo in dežela rodila Tita, da bi nas povedel v boljše prihodnost in da nas ni razočaral. Če napišemo *Tito je naš in mi smo*

Titovi, smo napisali resnico. Napasti Tita pomeni napasti Jugoslavijo, klevetati naše bistvo. Kdor poskuša uničiti njega, poskuša uničiti našo državo, kakršno hočemo imeti. Zlahka razumemo laži o Titu in naši borbi, ki nastajajo na Zahodu. Seveda jih zamerimo, vendar nismo začudeni. Kaj pa morete pričakovati drugega? Toda če prihajajo od kominforma, se nam zde pošastne.

Ljudje, ki so zunaj partije, doslej še ne vedo veliko o krizi. Ampak nešteto jih občuti, za kaj gre. Niso še terjali vse resnice, kakor bi slutili, da je zelo huda, tako huda, da je najbolje, če ne govorimo o nji naravnost. Ljudje čutijo, da *drug* Tito ve, kako mora to premostiti, ampak užaljeni so in začudeni in seveda v skrbeh. V skrbeh so za Tita. Je dobro zaščiten? Je zdrav? Kakor vem, dobiva z vsakim dnevom na stotine pisem od ljudi, ki mislijo, da mu bo pomagalo, če bo vedel, da drži jo v tej krizi z njim, da si tudi oni delajo skrbi.

Naši kritiki – naši nasprotniki v Sovjetski zvezi – to vedo ali vsaj sumijo. Postaja jim jasno, kaj pomeni 'Tito'. Nočejo Titove vrste Jugoslavijo. Ne morejo je brcati naokrog, kakor bi radi, pri svoji igri z Ameriko in Anglijo. Torej se kominform snide in izda dolgo resolucijo, ki pomeni »Razženimo to! Tito je središče Jugoslavije. 'Tito' pomeni Jugoslavijo, torej ga je treba odstraniti – zanj je kroglja ali izgnanstvo. Ampak mi pravimo *Ne!*

Precej potujem naokrog. Komunist sem in častnik, torej bi me lahko imeli v sumu, da vidim stvari, ki jih ni ali ki niso takšne, kakor jih vidim. Ne glede na to pa je to tisto, kar mislim. Od šestnajstih milijonov državljanov nove Jugoslavije nas je vsaj osem milijonov pripravljenih umreti, da bi podprli tisti *Ne!* in dali močnejši pomen silovitemu *Da!* v naših srcih in glavah. To je, kar pomeni 'Tito' na dimniku. Zelo dobro poznam na stotine naših častnikov in mnogo navadnih vojakov, ki obžalujejo, da imajo samo eno življenje, ki ga lahko darujejo.«

Vprašal sem Staneta Valentinčiča, ali je kdaj slišal o Nathanu Halu. Dejal je, da ne, pa tudi njegova žena in France nista nič vedela o tem. Z veseljem sem jima povedal njegovo zgodbo.

France je ponovil, kar sem mu povedal o Gertrudi Stein, in kako bi ona po mojem s kratkimi besedami povedala vso sedanjo jugoslovansko zgodovino.

»Tito je 'Tito' je Tito,« je ponovil Stane. »Da, to je izvrstno.«

za mlade

po sreči

Predstavljamo vam pesnika DANETA ZAJCA

Pesnik Dane Zajc se je rodil 26. oktobra 1929 v Zgornji Javorščici pri Moravčah. Med vojno mu je umrl oče, v partizanih pa sta mu padla dva brata. Gimnazijo je končal v Ljubljani, sedaj pa je zaposlen kot višji knjižničar v ljubljanski pionirski knjižnici. Pesmi za otroke je pričel pisati že zelo zgodaj in kot pravi sam, »že kar na hruški pred njihovo domačijo«. Za svoje pesniško delo za odrasle je prejel najvišje jugoslovansko književno priznanje – Goranov venec. Doslej je za mlade bralce napisal naslednja dela: Bela mačica, Abecedarija, Na papirnatih letalih, Živali na dvorišču in prozno delo Mlada Breda. Zlasti znani sta njegovi lutkovni igri Kralj Matjaž in Alencica ter Petelin se sestavi.

Za vas pa smo tokrat izbrali pesem Aro, ki nam duhovito predstavi majhnega psa, kaj vse počenja in kakšno je njegovo življenje. Morda pa imate takšnega štirinožnega prijatelja tudi vi, zato vam bo pesem še posebno všeč.

ARO

*Aro živi sam v veliki hiši.
Sam pere in kuha.
Njegova najboljša jed je kostna juha.
Aro vsako jutro z repom prah pobriše.*

*Aro spomladi vrt obdeluje.
Sadi hrenovke in klobase
in takšno rahlo kost, ki zelo hitro rase.
Tu in tam pritakne cvetlico,
da mu polepša gredico.*

*Aro poleti preganja škodljivce,
roparje, rokomavhe in mačje vsiljivce.*

*Aro jeseni drva žaga,
z žago smrčalnico stegnjen čez dva
praga.*

*Aro pozimi v hiši na varnem prezimuje,
stegnjen ob peči pasje modrosti črkuje.*

Basen

ČEBELA IN GOLOB

Čebela je padla v vodo. To vidi golobček, s kljunom hitro odtrga peresce od vejice in ga spusti v vodo. Čebela srečno doseže peresce, se ga varno oprime in z njim prileze iz vode. Rešena je bila gotove smrti.

Golobček spet sede na drevo. Mimo pride lovec, in ko zagleda golobčka na drevesu, pomeri puško vanj in hoče sprožiti. Vtem pa pribrenči čebela in ga piči v roko. Lovec si mane roko, medtem pa se puška sproži sama od sebe in vse zrnje odleti daleč proč od goloba, golob pa zdrav in vesel zleti z drevesa.

Zapisal A. Praprotnik

Anton Ingolič

DEDEK SE JE IZGUBIL

Dedek in Maša sta odšla na živilski trg, dedek s cekarjem, Maša s cekarčkom, saj ne gre, da bi dedek nosil sam, kar bosta nakupila. Čeprav bi bila Maša tako velika kot dedek in bi kot on nosila naočnike, ne bi mogla pregledati, kaj šele kupiti in odnesti, kar je bilo naprodaj. Njen cekarček se je kar prehitro napolnil.

»Dovolj bo za danes,« reče dedek, ko je tudi njegov cekar zvrhano poln.

»Pridi, Maša!« še reče in prime Mašo za roko.

Toda Maša si brž osvobodi levico in iz dedkovega cekarja vzame najlepši korenček. Kot zajček ga gloda in se ob dedku preriva skozi množico kupcev in prodajalcev. Tudi dedek seže v svoj cekar, a ne po korenček, pač pa po slivo. Naj mu tekne!

Toda kot spet seže po svoj priljubljeni sadež, opazi, da Maše ni pri njem. Naglo pogleda na vse strani. Okoli njega vrvež kupcev in klici prodajalcev in prodajalk, Maše pa nikjer. Hudo zaskrbljen se začne prerivati nazaj k stojnicam in mizam. Sreča, da ima krepke komolce. Vendar šele pred zadnjo stojnico zagleda temnolaso glavico, ki se zaskrbljeno ozira naokoli in kliče na ves glas: »Dedek, dedek!«

»Maša, Maša!« se dedek brž odzove njenim klicem.

S polnim cekarčkom v desnici in obglodanim korenčkom v levici Maša priteče k dedku. Najprej se stisne k njemu, potem pa ga nagajivo pokara: »Izgubil si se, dedek!«

»Ne jaz, ti si se skoraj izgubila!« dedek zavrne vnučko.

»Ti si se izgubil!« vztraja Maša, vendar spusti obglodani korenček v cekarček in prime dedka za roko.

»Če je tako, potem pa le trdno drži dedka, da se ti spet ne izgubi!« reče dedek dobrovoljno in začne delati sebi in vnučki pot skozi sejmarski vrvež in direndaj.

Basen

LISJAK IN ZAJEC

Lisjak je postal star in tako slab, da si ni mogel več iskati živeža. Sklenil je torej, da se bo zadovoljil z vsako hra-

no, če treba tudi s travo. Ravno tedaj je prišel blizu mlad zajec in lisjak mu je rekel:

»Usmili se me, zajček, in prinesi mi malo trave, da se nasitim.«

Zajček pa mu odgovori:

»Bi ti že prinesel trave, a s travo vred bi pohrustal tudi mene,« in 'je odšel.

Goljufu nihče ne verjame, četudi resnico govori.

Zvonimir Balog

ZELNATA GLAVA

*Le kaj naj stori zelje,
kadar ga boli glava,
kadar se ga poloti
kaka krava,
kadar mu zajec gloda
čelo ali brado,
kadar mu glavo v mestu
na trgu prodajo?*

*Nekoč sem gledal
zelnate glave,
ko so jih branjevke tehtale,
zdelo se mi je,
da bi rade nekaj povedale.*

*A kaj naj storijo
uboge zelnate glave,
ko so brez rok in nog,
brez pameti prave?*

TA ČUDEŽNI SVET NARAVE

Jazbec je gozdni prebivalec in znan samotar. Ker je ponočnjak, prileze iz svojega brloga šele, ko se znoči. Takrat gre na lov. Pravzaprav ni preveč izbirčen. V slast mu gredo žabe, ptičja jajca, miši, polži, deževniki, pa tudi hrošči in gosenice. Čeprav je zver, izkoplje tudi korenje ali repo, pobere jabolka in se spravi nad koruzo. Kadar

v gozdnih tleh stakne osje gnezdo, ga izkoplje in se posladka s satjem.

Ponočnjaki jazbeci se razpoznajo med seboj po značilnem vonju in po belih progah na temni glavi.

V stiski se zna jazbec silovito braniti. Lisic ne mara v svoji bližini, in če se te naselijo v njegovem brlogu, se jim raje umakne.

Jazbec, ki se je v jeseni dobro najedel, bo imel debelo plast tolšče pod kožo. Ta ga bo varovala pred mrazom in z njo bo prebil zimo tudi brez hrane.

Črtomir Šinkovec

UGANKE

Srček ima iz grafita
in životek iz dreves;
polja bela lesovita
prepotuje vse počez.

svinčnik

Ni padalo,
samo krov,
ko v dežju greš
z njim domov.

dežnik

Zvrhana skrinjica,
škatlic in žic,
iz nje prepevata
tetka in stric.

radar

Od vekov v veke dragocen
se zdi ljudem dokaj cenen,
a zamujen, za ves denar,
ne dá kupiti se nikdar.

čas

Do noči se skrije,
ko se zazori,
svetla spet posije
v črni čas noči.

luna

skozi ameriško džunglo

156. V vseh ameriških mestih so trume brezposelnih oblegale posredovalnice za delo, se gnetle pred dobrodelnimi ustanovami, kjer so delili listke za brezplačen obrok v ljudskih kuhinjah. Na stotine moških in žensk je spalo po klopeh v parkih, na železniških postajah, v vežah. Na ulicah so siromaki prosili vbogajme. V New Yorku je gospodinja, pri kateri je stanoval, dala v časopis oglas, da potrebuje moža, ki bi čistil peči. Naslednjega dne zjutraj je stala pred hišo množica ljudi.

Medtem pa so družbene kronike v časopisih prinašale vesti o razkošnih zabavah in

pojedinah bogatašev, ki se niso hoteli zavedati revščine okrog sebe.

Ob vseh teh nasprotjih se je Louis Adamič porodila misel na knjigo, ki bi pripovedovala o delavcih in njihovem življenju v ZDA. Vendar se ni zadovoljil samo s tem, da bi podpisal razmere, v katerih živijo, ampak je segel v zgodovino in začel preučevati boj delavstva proti kapitalistom. Svoji knjigi je dal naslov »Dinamit«. Adamič se je zavedal, da bo tedanja kriza dolgotrajna in da čaka delavstvo dolga doba preizkušenj.

157. Zdaj se je lahko ponovno lotil svoje avtobiografske knjige »Smeh v džungli«. Doživel je prvo priznanje: Guggenheimov sklad mu je podelil štipendijo za leto dni ustvarjalnega dela v Evropi.

Pred kratkim se je oženil z ameriškim dekletom – Stello. Ko ji je pripovedoval o svojem otroštvu, o svojih starših, o svoji vasi, skoraj verjeti ni mogla. Vse se ji je zdelo tako pravljico. Louis je bil zanjo Američan od glave do pete.

158. Malo preden sta odšla na pot, je rekla Stella: »Seveda bova obiskala tudi tvojo družino na Kranjskem.«

»Seveda,« je tiho odgovoril Louis, »obisk bo kratek, mogoče bova ostala kakšno popoldne.«

Pisal je domačim, da se bosta z ženo, ki je Američanka in ne zna govoriti slovensko, oglasila doma sredi maja. Svojo novo knjigo je nameraval pisati v gorskih predelih Italije in Avstrije. Zavedal se je, da ga je Evropa doslej zanimala samo posredno. Govoril, pisal in bral je samo angleško. Bal se je stika z domačimi.

159. Tri tedne kasneje je sredi Atlantika rekel Stelli: »Malo strah me je tega obiska doma.«

»Zdelo se mi je, da te nekaj muči,« je rekla. »Zakaj?«

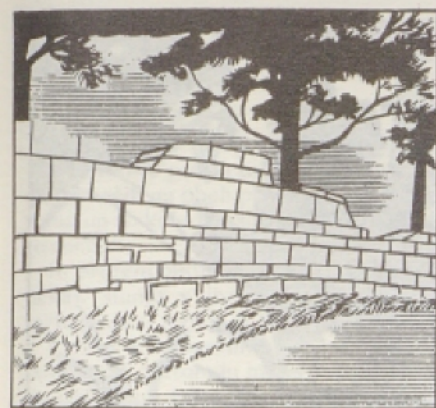
»V teh dolgih letih sem se spremenil,« ji je začel pojasnjevati. »Doma imam poleg staršev še štiri brate in štiri sestre. Dva sta se rodila, ko sem jaz že odšel. Tujci smo si. Oni ne vedo ničesar o meni, kot sam ne vem ničesar o njih. Včasih je bil moj oče premožen kmet, toda kriza je prizadela tudi Evropo. Kdove kako se jim godi?«

»Mogoče se tvoji prav tako bojijo tebe in tistega, kar je iz tebe napravila Amerika,« je ugovarjala Stella.

160. Ladja, s katero sta priplula iz Amerike, se je ustavljala v velikih evropskih pristaniščih – v Lizboni, Neaplju, Palermu – in povsod sta lahko videla množice razcapancev, ki so oblegali turiste. Louis se je bal, da bo v Jugoslaviji še slabše. Toda v Dubrovniku sta bila prijetno presenečena. Dalmatinci so se jim zdeli lepi, ponosni ljudje.

Ko je ladja priplula v Trst, ju je na krovu obiskal predstavnik dravske banovine, kakor se je takrat imenovala Slovenija, in jima pokazal šop časopisov, ki so Louisu Adamiču izrekli dobrodoščilo.

161. Vožnja z vlakom od Trsta do Ljubljane je bila čudovito doživetje. Bila je pomlad. Kmetje so delali na poljih. Bil je vesel, da je v Sloveniji. Ljubljana, ki se mu je nekdanj zdela veliko mesto, je bila videti majhna. Ne vojna ne čas se je nista bistveno dotaknila.

Zvečer, ko je Stella utrujena legla, se je odpravil iz hotela na potep po mestu. Uličice so bile temne in samotne. Stari rimski zid je bil videti nekoliko bolj razdrapan, nad mestom je kraljeval še vedno enak stari grad. Edina opazna sprememba – sredi mesta so postavljali dvanajstnadstropni nebotičnik.

162. Louis je iskal sledi svoje mladosti. Vznemirjen se je vrnil v hotel in dolgo ni mogel zaspati. Zjutraj, ko sta s Stello prišla v hotelsko vežo, sta zagledala dva mlada moža, ki sta živčno stopala sem in tja.

Bila sta Louisova brata France in Jože, gimnazijca. Mati ju je poslala ponj.

»Vsa vas – pravzaprav vsa dolina – govori samo o tebi. Mati in sestre že nekaj dni ne spiyo. Vsi te nestrno pričakujejo.«

In Louis se je nenadoma zavedel, da je svojim domačim v vseh teh letih pomenil veliko več, kot so oni njemu.

163. Na železniški postaji v Grosupljem je stala množica ljudi, starejši kmetje, ženske, mladi fantje in dekleta, vsi v praznih oblekah, nekatera dekleta v narodnih nošah. Stali so molče. Pisatelj ni poznal nikogar, samo nekateri obrazi so ga spominjali na obraze iz njegove mladosti.

Bil je veličasten, sladek in boleč trenutek.

Obkrožili so ga v spoštljivi razdalji, tu pa tam je kateri iztegnil roko. Potem sta stopila predenj mlada fanta. Bila sta njegova brata Stane in Ante.

164. Krenili so preko travnikov proti domu. V Blatu jih je prav tako čakala množica. Med njimi je Adamič prepoznal nekaj svojih tet, bratrancev in sestričen. Nihče ni rekel ničesar. Pustili so ga, da je pohitel domov.

Mati ga je čakala pred hišo. Pogled nanjo ga je rezko sunil v srce. Postarala se je. Včasih je bila krepka, še mlada žena. Zdaj so njeni lasje osiveli, lica so ji upadla.

Objela ga je in žal mu je bilo, da ji ni večkrat pisal.

165. Pristopil je oče. Bil je siv in shujšan. Pomolil je svojo tresočo, nagubano roko. Nasmehnil se je in rekel: »Slednjič si le prišel. Pozdravljen sin.«

Ob hišno steno so se naslanjala štiri dekleta. Bile so Tončka, Pavla, Poldka in Anica. Zadnja ga je pozdravila sestra Mimi, zdaj nuna Manuela.

Stopili so v hišo. Nekoliko so jo popravili, vendar se bistveno ni spremenila. Miza je bila pogrnjena in bogato obložena. Posedli so okrog nje. Nihče ni mogel ne piti ne jesti, toliko čustev se je nakopičilo v vsakem izmed njih. Vsem je bilo nerodno zaradi Stelle, ki ni razumela slovenščine. Toda kmalu jih je s svojo preprostostjo osvojila.

166. Na dvorišču in v sadovnjaku so se pričeli zbirati ljudje – sovaščani in ljudje iz bližnjih vasi, sorodniki in prijatelji. Adamič, njegovi bratje, Stella in ena izmed sestra so stopili ven. Sprva so se kmetje obnašali zadržano, kot se menda spodobi pred tako slavnim možem, kmalu pa so začela deževati vprašanja. Pristopilo je tudi nekaj Amerikancev, ki jih je predvsem zanimalo, kako huda je kriza v Ameriki.

Zvečer, ko so vsi odšli, je pisatelj še malo posedel z materjo.

Odpravil se je spat. Rjuhe so bile iz grobega, domačega platna. Na isti postelji je prijokal na svet in za hip se mu je zazdelo, da je priplul v varen, domač pristan.

skozi ameriško džunglo

167. Pisatelj in njegova žena bi rada ostala v Blatu še nekaj tednov, toda kmalu so začeli prihajati časnikarji, ki so spraševali Louisa Adamiča o življenju v Ameriki, o prvih vtisih na Slovenskem, prihajala so pisma in brzobjavke in ju vabila na vse strani. Da bi se lahko odzvala vsaj nekaterim vabilom, sta se preselila v Ljubljano.

Družba mladih časnikarjev in pesnikov ju je najprej odpeljala na Bled, sledili so si družabni večeri, obiski koncertov, opere in gledaliških predstav. Tako se je Adamič seznanil z vodilnimi slovenskimi književniki – z Župančičem, Jušem Kozakom in drugimi.

168. Ko je katerega od svojih novih znancev srečal na ulici ali je stopil z njim v kavarno, ga je presenetilo, da vsi šepetajo. Vedel je, da vlada v Jugoslaviji diktatura, da bedi nad državljanima stroga cenzura, vendar se ni zavedal, kaj to pomeni.

»Natakar, ki nama je postregel, je lahko policijski agent. In prodajalka rož, ki je prej vstopila, je prav lahko v službi policije,« so mu razlagali. »Biti morate previdni.«

»Američan sem,« se je zasmel Adamič.

»Res je, po zakonu vam nič ne morejo, toda lahko bi se vam zgodila nesreča,« so ga posvarili.

169. Med novimi znanci sta bila tudi Boris Kidrič in Edvard Kardelj. Pripovedovala sta mu o nasilju, s katerim skuša oblast zatreti vsako nasprotno misel. Ječe so polne ljudi, ki jih mučijo, da bi jih prisilili k izdajstvu. Veliko političnih jetnikov ubijejo, ne da bi jim sodili.

Adamič je poslušal, zapisoval. »Napišite zgodbo, kako so vas aretirali in mučili,« je naročil takrat dvajsetletnemu študentu Edvardu Kardelju. Zdaj ni več pomislil, da bi odpotoval v Italijo, potoval bo po Jugoslaviji.

»Napišite knjigo o Jugoslaviji, o nasilju, o izkoriščanju delavcev, o propadanju kmetov,« so mu govorili. »Vi to lahko storite. Svet mora izvedeti.«

Z ženo Stello sta se odpravila najprej v Črno goro in živela nekaj časa v Galičniku, obiskala sta Dalmacijo, se ustavila v Splitu in Dubrovniku, pohitela v Sarajevo. Pot ju je vodila naprej v Makedonijo, od koder sta potovala preko Kosova v Beograd in se ustavila v Zagrebu. Povsod so ju lepo sprejeli, pridobila sta si veliko znancev in tudi prijateljev. Med njimi je bilo veliko takih, ki so jih mučili in preganjali.

170. Beograjski režim je postajal vse bolj zaskrbljen, kakšno knjigo bo napisal Adamič o Jugoslaviji. Vladni funkcionar je ponudil pisatelju izdatno pomoč, ki bi lahko znašala tudi do dva tisoč dolarjev, če bi v svoji knjigi napisal, kako so ljudje v Jugoslaviji navdušeni za vlado. Ko je odklonil tako pomoč, so mu ponudili odlikovanje belega orla. Tudi tega je odklonil. Segli so po drugačni metodi.

V beograjskem časniku »Vreme« so objavili lažen razgovor s pisateljem, v katerem Adamič hvali razmere v Jugoslaviji.

171. Kljub ogorčenju, ki je tlelo v njem, je zaprosil za sprejem pri kralju. Končno je bil eden izmed treh diktatorjev v Evropi. V Italiji se je šopiril Mussolini, v Nemčiji so zapirali in pobijali na Hitlerjev ukaz.

Srečanje ni bilo prijetno.

Čeprav še ni poteklo leto, se je pisatelj hotel vrniti v Ameriko. Obiskal je še svojce v Blatu in se poslovil od njih. Mlad kmet, ki ga je obiskal, mu je rekel: »Napišite vso resnico, čeprav bi zaradi tega ne mogli priti domov, dokler so ti ljudje na oblasti.«

In tako je tudi storil.

Razhajanja

Redek je že naš rojak na tujem, ki si ne bi privoščil nekaj obiskov v domovini. Nekaterim je prešlo to ne le v prijetno, praznično navado, temveč v dolžnost do sebe in do domačih na obeh straneh luže. In oboji štejejo leta in merijo čas tudi po teh obiskih. Ta romanja so koledar, so mejniki, so ustni časopis, ob katerem se uskladijo novice na obeh straneh.

In pri tem oboji ob vsakokratnem obisku – zavestno in podzavestno – ugotovljamo še nekaj: stanje v jeziku. Še posebej pri bolj redkih obiskih hitro začutimo razlike, razhajanja v jeziku, o katerih bi najmanj pričakovali.

Dobro se še spominjam obiska starejše družine iz Amerike. Nismo se videli že celo večnost. Z očetom in materjo je prišel tudi sin, prvič v staro domovino, saj je bil rojen že na oni strani luže. Vsi trije so govorili prijetno pojoče domače. Tudi sin. Nič ni bil v zadregi za oblikovanje stavkov. Na prvi pogled smo imeli vsi isti jezik in smo se čudovito razumeli.

Šele počasi smo postali pozorni na nekatere nove stvari. »Se ti ne zdi, da tudi Ivanka po tržaško poje?« mi je zvečer omenila žena. Sam tega poprej skoraj nisem opazil, bolje rečeno, tega nisem občutil kot posebnost, saj sem bil že od prej vajen njenega primorskega naglasa. Zdaj sem ugotovil, da ima žena prav. Za Ivankino govornico je bilo zdaj petje posebno značilno, prav odmikalo se je od govorjenja moje žene, čeprav sta obe doma iz istega kraja.

»Jaz pa Jožeta težko razumem,« mi je drugi dan rekel moj sin. »Kako neki težko! Saj vendar govori tako domače,« sem ugovarjal. »Pa ne po moje! Uporablja besede, ki jih nisem še nikoli slišal. Na primer 'elfar', ko sva govorila o nogometu. Šele čez nekaj časa sem spoznal, da gre za enajstmetrovko.«

Tedaj se mi je odprlo. Seveda, tu gre vendar za celo večnost, kar se nismo videli. V tem času se je tudi v jeziku marsikaj zgodilo. Meni je beseda »elfar« še znana. Bolj iz spomina kakor iz resnične rabe. Včasih, ko sva z Jožetovim očetom nabijala žogo, sva kajpak sreljalo »elfarje«, zdaj sreljajo enajstmetrovke. Tone je odšel v Ameriko, kjer nimajo čisto našega nogometa, zato je ohranil domač izraz iz mladosti in ga prenesel tudi na sina. In sin ga je sprejel kot povsem razumljivo stvar in sestavni del svojega izrazja. Ravno tako, kakor je po očetu in materi povzel tržaški in primorski naglas.

Tedaj sem sprevidel, da je bilo za Toneta in Ivanko nujno, da sta se oklenila svoje materinščine, svoje dediščine, kakor sta jo vsrkala v mladosti, saj sta bila posled postavljena v čisto drugačno jezikovno okolje. Za njuno slovensko izrazje z melodijo vred se je čas nekako ustavil. Ko da imata vse skupaj posneto na magnetofonski trak in se ne spreminja več. Kvečjemu se kaj obrabi ali pozabi, kvečjemu kaj še izraziteje poudarita in zapojeta, da je še bolj svojevrstno in značilno sredi povsem drugačnega jezikovnega okolja.

Kaj pa mi? V stari domovini je šlo precej drugače. Nam ni bilo treba jezikovno okrepeneti, celo še bolj smo se sprostiti, ko se je stari, zgodovinski, državni, pokroviteljski jezik med vojno osramotil in se priskutil kot jezik okupatorja, tako da se je zavestno in podzavestno začelo čiščenje, tudi iz kljubovalnosti, iz odpora, zato se je celo v vsakdanji govorici marsikaj spremenilo. Celo »elfarji« so se spremenili v enajstmetrovke, čeprav so se nam, prvemu rodu po prvi svetovni vojni, mogoče prvi trenutek zdele še predolge in prenerodne.

Tak je bil naravni razvoj. Izraziti razvoj, ne okrepenelost, saj smo kot svobodna, matična dežela čutili prešerno samozavest, da smo močan in samostojen jezikovni organizem, ki je zmožen ne le življenja, temveč tudi rasti, tudi poglobljanja, tudi vsestranskega razmaha, saj se je tudi slovenščina kakor toliko drugih jezikov znašla enakovredno sredi silovitega duhovnega in tehničnega napona, ko nam dan za dnevom prinese ne samo veliko novih besed in pojmov, zlasti zaradi novih dognanj, izumov in iznajdb, temveč tudi toliko in še več novih pojmov in besed zaradi pogloblitve, razširitve in specializacije že znanih strokovnih področij, na katerih posledje tudi slovenski strokovnjaki delajo doma in po svetu kakor enakovredni partnerji in se pri tem izražajo v svojem jeziku.

Ko so se naši očetje in dedi pod tujo državno upravo in pogosto pod tujim šolstvom ob prehodu iz hlapcev in kmetov učili obrti, so pogosto z ukom in stroko vred sprejemali tudi »jezik«. Od tod toliko germanizmov v našem prejšnjem rodu, deloma tudi še v mojem in Tonetovem, ne pa več v jeziku mojih sinov in vnukov, saj so lahko jezikovno veliko samostojneje sprejeli prehod iz obrti v industrijo in razumništvo.

V tem so torej med Jožetom in mojim sinom vendarle razhajanja, ki izhajajo samo iz živega stika z matico na eni strani in iz odrezanosti od nje na drugi, zato je naša domovinska dolžnost misliti tudi na take objektivne težave in jih po svojih močeh premoščati. Kolikor pogostejši so torej obiski naših rojakov v domovini, toliko bolj je tudi jezikovna povezava živa in strnjena z matico, toliko manj je razhajanj.

Mladinska knjiga v Ljubljani in Jugoslovanski leksikografski zavod v Zagrebu sta podpisala dogovor o tiskanju druge izdaje **ENCIKLOPEDIJE JUGOSLAVIJE** v cirilici in izdaje v makedonščini in slovenščini. Izdajo v cirilici bodo v Mladinski knjigi natisnili v 20.000 izvodih, slovensko izdajo v 10.000 izvodih, makedonsko pa v 7.500 izvodih. Prva knjiga izdaje v cirilici bo dokončana še letos, slovenska in makedonska pa naslednje leto.

Dela **FRANA LEVSTIKA** so po slovenskih knjigarnah že pred časom pošla, zato se je večina založb v jubilejnem letu, ob 150-letnici pisateljevega rojstva, odločila za ponatise ali nova dela o Levstiku.

Mladinska knjiga bo izdala Martina Krpana z Vrha, Državna založba Slovenije bo izdala še zadnji zvezek Levstikovih zbranih del in Levstik-Kreftovo dramo Tugomer, za Partizansko knjigo pa je prof. dr. Matjaž Kmecl pripravil monografijo o Levstiku, ki bo vsak čas izšla. Pri mariborski založbi Obzorja je v tisku literarnokulturni vodnik Janeza Debeljaka z naslovom Popotovanje k Levstiku, koprška založba Lipa pa bo letos ponatisnila eno od Levstikovih del, ki ju je izdala pred dvema letoma.

Dr. ALEŠ BEBLER: ČEZ DRN IN STRN, založba Lipa, Koper. V tem delu nam partizanski general, španski borec, diplomat, soudeleženec konference miru v Parizu leta 1946 in stalni predstavnik v Združenih narodih razkrije velikih dogodkov polno življenje. Njegovi spomini segajo vse do rodne Idrije pa prek Ljubljane in Pariza, kjer je opravil doktorat iz prava, do Moskve in spet Pariza, kjer je bil po vojni naš veleposlanik. Pomembno je tudi Beblerjevo predsednikovanje v Svetovni zvezi društev za Združene narode, ko je začel z akcijo za rešitev vojne v Vietnamu, zaradi česar se je sestal tudi s predsednikom ZDA Johnsonom.

DIONIZIJ AMFORA: VINSKI TABERNAKELJ, založba Obzorja, Maribor. Knjigo je napisal ljubitelj, skoroda pobožen častilec vina, seveda le v dobrem pomenu besede, in to se delu pozna. Pisec ne pozna suhoparnega naštevanja dejstev, pač pa ga nadomešča s prijetnim kramljanjem, nasveti, ljudsko modrostjo, predvsem pa s svojo dolgoletno ljubiteljsko izkušnjo. Dionizij Amfora je psevdonim za urednika založbe Obzorja Branka Avsenaka, ki nam z Vinskim tabernakljem nudi koristne nasvete, pripoveduje o zgodovini in zemljepisju sort vinske trte, navsvetuje ustrezno zaščito – in modro, torej ne pretirano pitje.

mislino na glas

Dober človek

Biti dober človek ni lahko. Če spadate k tako imenovanim dobrim ljudem, ste to najbrž že spoznali in izkusili. Srečaš znanca. Že od daleč se ti reži na vsa usta. Od vljudne prijaznosti je ves pocukran, da ti kar dih zastaja in s strahom pričakuješ, kdaj pride tisto »glavno«, ki je vzrok te njegove prijaznosti. In ne čakaš dolgo. Kar bruhne iz njega: »Prišel si kakor naročen, kakor da si slutil, da že nekaj dni mislim nate. Dober človek si in vem, da mi ne boš odrekel majhne usluge, za katero te bom prosil. Sin se mi ženi, pa hišo gradimo. Stroški, sami stroški. Vzeti moram posojilo, drugače ne gre. In potrebujem poroka. Saj boš podpisal, kajne? Dobro me poznaš in veš, da si lahko brez skrbi. Sama formalnost, zame pa velika usluga in rešitev iz zagate...« Tako sili vate, da ne veš ne kod ne kam. Vsak tvoj pomislek in izgovor že vnaprej izpodbije in ker si dober človek, se končno vdaš in mu ustrežeš. Zatem pa slede skrbi, negotovost, strah – ali bo v redu odplačeval dolg? Ob srečanjih se znanec izmika. Ko dobiš prvi opomin za njegov dolg in ga potem iščeš po telefonu, ga ni nikoli doma. In spet opomin in zate noči brez spanja. V tiski se izpoveš prijatelju, a dobiš slabo tolažbo. »Nasedel si, dragi moj. To je pravi lump. Čez glavo zadolžen. Ničesar mu ne moreš vzeti, ker ni nič več njegovega. Res, nasedel si, ker si predober.«

Dobrota je sirota, pravi pregovor, ki je dostikrat bridko resničen. A dobri ljudje so pač dobri ljudje in ne morejo iz svoje kože. Sredi mrzle zimske noči sem se nekoč vračala s kolodvora proti domu. Visok sneg je ležal na cestah, ki so bile tihe in prazne. Kar zagledam sredi ceste nekaj črnega. Bila je zajeta na aktovko. Pobralla sem jo. Malo naprej je v snegu ležal njen lastnik – lepo oblečen starejši možak. Prestrašila sem se, da se mu je kaj zgodilo. No, kmalu pa sem ugotovila, da je samo opit. Dolgo sem se mučila, da sem ga spravila na noge. Podpirala sem ga, da bi ga spravila do ceste, kjer je bil doma in nosila njegovo aktovko. Ne nadoma pa se je pijanec ustavil in začel kričati name: »Kdo pa si ti, pravzaprav, ki me ne pustiš pri miru? In

kaj imaš z mojo aktovko. Če si mi kaj ukradla, boš že videla. Legitimiraj se, jaz sem gospod, gospood...« To me je hudo razkurilo. Prav nič več se mi ni smilil. Spustila sem ga, da je telebnil nazaj v sneg in mu vrgla k nogam aktovko, zatem pa sem v telefonski celici opozorila milico nanj, da ne bi zmrznil v snegu.

Helen in Jack sta prišla pogledat stari kraj, od koder je Jackov ded nekoč odšel v Ameriko. Oba sta bila otroka že v Ameriki rojenih slovenskih staršev in prvokrat sta obiskala Slovenijo. Ker je Jack zvedel, da dedov rojstni dom še stoji, čeprav v njem žive tuji ljudje, sta ga prišla pogledat, da bi ga posnela za njihov družinski album. Vozila sta se po belih cestah med polji in travniki in občudovala lepe nove hišice, ki so bile med zelenjem raztresene vsepovsod. Za dedovo staro hišico sta sicer vedela, da mora biti stara in revna, vendar pa je bila še bolj žalostna in revnejša, kakor sta pričakovala. Majhna okna so bila brez rož in nekatera celo brez šip. V izbi, kamor so ju pospremili sedanji lastniki, je bila samo vegasta miza in klop, ob steni pa stara napol podrta kmečka peč, na kateri so čepele kure. »Oh, to je pa žalostno,« je zaklicala Helen, stara kmetica pa je posmrknila in zamrmrala: »Kaj hočemo, ko smo pa revni.« Mlajša zraven nje je zavzdihnila in prikimala, možak je zakašljajal, otroci pa so preganjali kokoši, ki so se neprestano motale med nogami.

Helen je zavzdihnila od sočutja in segla v torbico po bankovec in ga stisnila kmetici, Jack je pa nagradil kmeta. Potem sta zunaj hišico fotografirala in se hitro poslovila. Ko sta se pripeljala na klanec, sta se ustavila pri krčmi in Helen je še enkrat fotografirala dedov rojstni kraj. Jack pa se je medtem pri krčmarici pozanimal, kako to, da so prav ti ljudje, ki žive v stari hišici njegovega deda, tako zelo siromašni, ko je okrog toliko lepih novih hiš.

Gostilničarka se je zasmejala. »Saj imajo tudi oni lepo novo hišo, poglejte, tistole tam,« je iztegnila roko in pokazala precej veliko enonadstropnico z velikimi okni in sončno teraso. In je potem še pristavila: »O, saj čisto dobro žive, zet in hči delata v tovarni, stara dva pa redita kure za oddajo. V ta stari hiši imajo samo kurnike...«

Hm, vsaka medalja ima dve strani, kajne?

Ina

tiskovni sklad

J. AFRIKA: Adolf Rozman 210.- din.

ANGLIJA: Franc Gantar 300.- din.

ARGENTINA: Ivan Berginc 100.- US\$

AVSTRALIJA: Janez Škrjanc 190.- din in 7.- L, Marica Vogrničič 2,31 L, Ivanka Škof 2,37 L, Stanislav Tehovnik 1,18 L, Zdenka Novak 1.- L, Anita Barwa 1,89 L, Slov. avstral. društvo Bled, Hobart 330.- din, Slavko Princ 6.- US\$, Frank, Vida Koncina 140.- din, Franc Mramor 8.- a\$, Vinko Ovijac 5.- a\$, Karlo Pelcar 390.- din in 5.- US\$, Sonja Petek 6.- a\$, Bratje Plesničar 5,88 L, Frank Kostrin 6.- a\$, Peter Strah 1.- a\$, John Marinček 6.- a\$, Alojz Kirn 4,42 L, Angela Schatter 2,96 L, Darinko Hafner 1,75 L, Rudolf Varga 240. din, Bert Pribac 2,99 L, Hermina Volk 8.- a\$, Slava Samsa 2.- a\$, Rozika Pless 4.- a\$, Tončka Slana 4.- a\$, Marija Kromar 1.- L, Ivan Kranjc 1.- L, Slovenski klub Hindmarsh 43,51 US\$, Jože, Andreja Težak 2.- a\$, Mihael Matkovič 2.- L, Ivanka Škof 50.- a\$, Vid Stariha 8.- US\$, Maria Stare 6.- US\$, Franc Klemens 1,70 a\$, Valentin Lenko 1.- L, Borut Jurancic 1,89 L, Jožef Horvat 3,50 L.

AVSTRILIJA: Vida Gruber 10.- Sch, Marija Copek 20.- Sch.

BELGIJA: Antonija, Jozef Krese 240.- Bfr, Marija Virant 10.- Bfr, Louisa Zornik 40.- Bfr, Kristina Rosulnik 70.- Bfr, Jožefa Globevnik 120.- din, Francka Kovše-Kalan 160.- Bfr, Franc Miska 40.- Bfr, Friderik Jošt 294.- Bfr.

FRANCIJA: Matija Pučko 15.- FF, Ivan Gradišnik 16.- FF, Marija Sotošek-Chaigne 10.- FF, Rozali Brenkovič 15.- FF, Stanislav Južnič 10.- FF, Franc Pavlič 10.- FF, Elizabeta Turnšek 15.- FF, Eliza Leban 40.- din, Andre Pislar 5.- FF, Jean Tolmajner 15.- FF, Therese Kastelic 15. FF, Štefan Kogej 30.- FF, Ani Martinčič 5.- FF, Angela Ziegler 5.- FF, Cecilija Strmšek 5.- FF, Martin Blatnik 10.- FF, Ferdinand Pinter 15.- FF, Anton Škruba 10.- FF, Jean Pribošek 10.- FF, Joseph Fon 80. din.

ITALIJA: Cecilija Nizza 2.000.- Lit, Giovanna Pečenko 3.000.- Lit.

JUGOSLAVIJA: Frank Milavec 5.- US\$ in 50.- din, Jelka, Janez Senegačnik 200.- din, Tone Drobnič 20.- din

KANADA: Katarina Kozlevcar 2.- US\$, Viki Čadonič 8.- c\$, Peter Habjan 3.- US\$, Marija Maučec 3.- c\$, Julie Hrup 3.- c\$, Franc Hajdinjak 7.- c\$, John Sporar 8.- c\$, Victor Benko 5.- c\$, Marija Breg 5.- c\$, Alojz Anderlič 6.- c\$, Cvetka Čemas 3.- c\$, Rudi Milavec 2.- c\$, Jože Ivančič 2.- c\$, Ani Leskovec 1.- c\$, Karl, Mimi Albani 3.- c\$, Miroslav, Vida Puc 4.- c\$, Mary Gerden v spomin na pok. moža Johna 15.- c\$, Ana Peroš 16.- c\$, Štefan Lesic 3.- c\$, Ivanka Jovanovič 2.- c\$, Franc Kastelic 1. c\$, Slavko Zupet 5.- c\$, Ivan Krosel 6.- c\$, Josef Gregori 1.- c\$, Andrej, Milena Zupančič 8.- c\$, Joe Vojska 140.- din, Mirko Kump 3.- c\$, Albert Mlekuz 3.- c\$, Frank Gregoric, 2.- c\$, Olga Bukovec 4.- c\$, Cvetka Kocjančič 2.- c\$, družina Čemas, Toronto 10.- c\$, Karoline Šinko 14.- c\$, Jože Maznik 9.- c\$, Vinko Babnik 19.- c\$, L. M. Yugoslav Pensioners Club, Vancouver 5.- c\$, Nick Perushek 2.- c\$, Ivanka Bremšak 7.- c\$, Jakob Levstek 5.- c\$, Anton, Vida Skok 2.- c\$, Slavko Steinbacher 5. c\$, Jože Grubič 2.- c\$, Joseph Svoljšak 1.- c\$, Ivan Zizek 10.- c\$, Ani Urbanic 1.- c\$, Rose Praprost 2. c\$, Anthony Krasovec 10.- c\$, Tone Dolinar 5.- c\$, Anton Petovar 5.- c\$, Amalia Sustarsic 5.- c\$, Ivan

Nemanič 5.- eŠ, Alojz Ivane 4.- eŠ, Joe Sajin 2.- eŠ, Ivan Bračko 3.- eŠ, Frank Vrhovšek 3.- eŠ, Vinko Butala 2.- eŠ, Ken Ivan 3.- eŠ.

LUXEMBURG: Benjamin Medvešek 28,35 Sfr.

ZR NEMČIJA: Vladimir Schafaritsch 2.- DM, Anton Vute 6.- DM, Alojzija Alter 6.- DM, Olga Volf 3.- DM, Alojzija Bayt 4.- DM, Felix Kapun 4.- DM, Gotfried Mihelitsch 260.- din, Jože Budna 4.- DM, Max Frölich 8.- DM, Milan Šauperl 4.- DM, Martin Konda 4.- DM, Vinzenz Mugerle 4.- DM, Ernest Jamšek 40.- din, Celestina Bauer 4.- DM, Karoline Vinter 100.- din, Bernarda Kurent 2.- DM, Daniel Jereb 8.DM, Alojz Zupan 40.- din, Vinko Marinko 4.- DM, Maria Černigoj 4.- DM, Emil Herga 2.- DM, Jozef Kacijan 4.- DM, Stanislav Pepelnik 3.- DM, Fanika Persoh 2.- DM, Martin Herceg 8.- DM, Hasan Silahič 8.- DM, Anton Žekš 12.- DM, Marija Schnell 120.- din, Franc Mlinarič 8.- DM, B. A. Weinberger 4.- DM, Anica Komatar 2.- DM, Anton Strakl 4.- DM, Angela Beil 3.- DM, Helena Stular 9.- DM, Josef Kantuscher 3.- DM, Emil A. Zorzut 3.- DM, Franc JEROVŠEK 4.- DM, Marjanca Muhič 2.- DM, Ciril Klemenčič 20.din.

ŠVEDSKA: Benedikt Konkut 5.- Skr, Jože Ciglar 5.- Skr, Ciril Kral 10.- Skr, Martin Hozjan 10.- Skr, Mirko Lukačič 10.- Skr, Ivan Pucko 10.- Skr, Antonia Neubauer 5.- Skr, Amalia Penko 5.- Skr, Elizabeta Stamcar 15.- Skr, Franjo Breznik 5.- Skr, Marjeta Berglez 5.- Skr, Franc Gomilek 10.- Skr, Janez Stražar 70.- din, Frank Thurk 180.- din, Lojze Hribar 20.- Skr, Anton Bremetz 5.- Skr, Franc Indof 20.- Skr.

ŠVICA: Klara Bertoncelj 5.- Sfr, Dr. P. Zupan 10.Sfr, Marko Urbas 5.- Sfr, Stane Planko 5.- Sfr, Stanislav Horjak 5.- Sfr, Ladka Gasser 5.- Sfr, Marta Jochum-Zalar 5.- Sfr, Ana Kadenšek 5.- Sfr, Roman Kranjc 5.- Sfr.

USA: Joseph Trebec 2.- US\$, John Cech 6.- US\$, Rozi, Charlie Demchek 3.- US\$, Frances Kavcich 2.- US\$, Jennie Jesenovc 7.- US\$, Ferdinand Požek 1.- US\$, Theresa Gerkmann 2.- US\$, Lydia Platt 2.- US\$, Ludmila Poznic 2.- US\$, Mary Gorenc 2.- US\$, Peter, Rose Verderber 2.- US\$, Rose Krajnik 1.- US\$, Frank Lovsen 2.- US\$, Henry Sternisha 2.- US\$, Josie Mezgetz v spomin na družini Medvešek in Lovše 6.- US\$, Angela Zaitz v spomin na pok. nečaka Josepha D. Vrechka 11.- US\$, August P. Čepon 2.- US\$, Jennie Rehar 2.- US\$, Anita Bakalic 3.- US\$, Martin Matjan v spomin na pok. starša Simona in Marjeto iz Raven v Tuhinju 20.- US\$, Frank Šetina 1.- US\$, Frank, Vida Mikec 6.- US\$, Louise Močnik 2.- US\$, Angela Bischof 5.- US\$, Slavica Fischer 4.- US\$, Louise Sacher 2.- US\$, Milka Zalar 4.- US\$, Marija Adam 1.- US\$, Marie Dolynka 6.- US\$, Josephine Vogrin 2.- US\$, Gabriela Pressler 4.- US\$, Jos., Ann Klarič 3.- US\$, Steve Mohorko 1.- US\$, Joe Mlakar 1.- US\$, Charlie Zele 2.- US\$, George Bole 5.- US\$, Mike Pavsek 5.US\$, Leo Štolfa 2.- US\$, Jennie Gorjanc 6.- US\$, Alice Azman 1.- US\$, Jennie Brumen 2.- US\$, Frances Klein 6.US\$, Marija Skušek 4.- US\$, Frances Arko 2.- US\$, Marica Lokar 4.- US\$, Mary Kobal 4.- US\$, Danica Hrvatina 4.- US\$, Violet Ruparsich 2.US\$, Theresa Veber 1.- US\$, Daniel Posega 4.- US\$, Anna Pachak v spomin na pok. sina Williama 5.- US\$, Joseph Ovnik 3.- US\$, Agnes Malencik 2.- US\$, Cecilia Šubel 4.- US\$, Katie Kral 2.- US\$, Tončka Opeka 2.- US\$, Martin Savor 2.- US\$, Mary Robas 2.- US\$, Frank, Helen Gumsey 2.- US\$, Stanley Rogers 12.- US\$, Mary Kovacic 2.- US\$, Frances Smrdel 2.US\$, Ann Brunski 2.- US\$, Vincent H. Lauter 2.- US\$, Stanley Lauter 2.US\$, Vera Mencigar 2.- US\$, Anton Knific 8.- US\$, Dominik Hocevar 2.- US\$, Frances Yuretic 2.- US\$, Frances Arch 2.- US\$.

Vsi prispevki so bili vplačani do 25. julija 1981. Uredništvo in uprava Rodne grude se vsem darovalcem iskreno zahvaljujeta.

filatelija

28. maja je Skupnost jugoslovanskih PTT dala v prodajo 4 znamke tradicionalne serije »Flora«, na katerih so upodobljene naslednje njivske rastline:

3,50 din – sončnica ali sončna roža (*Helianthus annuus*),

5,60 din – hmelj (*Humulus lupulus*),

8,00 din – koroza (*Zea Mays*) in

13,00 din – navadna pšenica (*Triticum vulgare*).

Osnutke za znamke je narisal akademski slikar Andreja Milenković iz Beograda. Znamke je natisnila tiskarna »Helio Courvoisier, S.A.«, La Chaux-de-Fonds, Švica, v večbarvni heliogravuri v polah po 25 kosov.

16. junija je SJPTT izdala večbarvno znamko za 3,50 din v počastitev 3. kongresa samoupravljalcev Jugoslavije, ki je bil od 16. do 18. junija v Beogradu. Pri delu kongresa je sodelovalo nad 1.800 delegatov in gostov, od tega 1.400 delegatov iz združenega dela.

Osnutek za znamko je naredil akademski slikar Dušan Lučić iz Beograda. Znamke pa je natisnil v večbarvnem ofsetnem tisku beograjski Zavod za izdelavo bankovcev v prodajnih polah po 25 kosov.

Ob 60-letnici smrti makedonskega revolucionarja Dječca Petrova pa je SJPTT 22. junija izdala znamko za 3,50 din s slavljenčevim doprtnim portretom.

Dječce Petrov (Varoš pri Prilepu 1864 – Sofija 22.6.1921) je bil učitelj v Štipu, Skopju, Bitoli in Solunu. Leta 1885 je postal član centralnega komiteja VMRO (Notranja makedonske revolucionarne organizacije in njen prvi predstavnik v Bolgariji). Vodil je brezkompromisni boj za ohranitev samostojnosti makedonskega nacionalno revolucionarnega gibanja pred vsemi zunanji vplivi. Sodeloval je v Ilin-

denski vstaji na pilepskem področju kot vodja čete. Po I. svetovni vojni se je boril za ohranitev enotnosti in neodvisnosti Makedonije. Dječce Petrov je bil čudovit publicist, govornik, sociolog in avtor izrednega dela »Gradivo za proučevanje Makedonije«.

Osnutek za znamko je narisal akademski slikar Andreja Milenković iz Beograda. Dvobarvni ofsetni tisk je tudi to pot oskrbel Zavod za izdelavo bankovcev v Beogradu v polah po 25 znamk.

Kot običajno je ob vseh izdajah dala Jugomarka v prodajo ovitke prvega dne.

vaš kotichek

Resno

Spoznati želim žensko, razočarano v življenju, staro od 30 do 45 let, višina 165 do 170 cm, vitko, okrog 60 kg. Po poklicu sem izučen mizar, star 45 let. Oglasite se mi na naslov: **Vince K., 8 Grand, Brantford, Ont., Canada**

Poizvedba za bratom

Iščem brata Jakoba Rupnika, ki živi nekje v Argentini. Zaposlen je bil v Kludo delo. Javil se mi ni že več let. Lepo prosim vsakogar, ki bi karkoli vedel o njem, ali ga morda osebno poznal, naj mi sporoči na naslov:

Laurenc Rupnik, Champlain Sud 53, Rue Alexandre 1ere, St. Max 54.130 Nancy, France

Prodajam

Prodajam zemljišče z vinogradom, primerno za vikend v Kučju ob Kolpi. Hkrati prodajam gozd. (30 arov) in 2 steljnika.

Naslov v uredništvu RG, **Slovenska izseljenska matica, Cankarjeva 1/II, Ljubljana, Jugoslavija**

Prodajam dvoipolsobno stanovanje v Ljubljani. Cena 160 milijonov st. dinarjev. Naslov: **ŽLAJPAH Oswald, Kvedrova 7, Ljubljana, tel 061-443-102**

Prodajam novo hišo z ograjenim vrtom na lepem sončnem kraju v bližini Kranja na Gorenjskem.

Naslov: **Alojz LEVIČAR, Jul. Leberstr. 27, 7212 DEISSLINGEN, Nemčija, tel. 07420-1516**

JUGOBANKA

KO BOSTE POTREBOVALI STROKOVEN BANČNI NASVET
KO BOSTE ŽELELI NAJETI POSOJILO
KO SE BOSTE ODLOČALI ZA VARČEVANJE

POKLIČITE ALI OBIŠČITE
JUGOBANKO

LJUBLJANA, Titova 32, tel.: 310-388
LJUBLJANA, Celovška 106, tel.: 557-679
LJUBLJANA, Titova 64, tel.: 327-066
LJUBLJANA, Pražakova 14, tel.: 311-926
CELJE, Titov trg 7, tel.: 23-438
CELJE, Miklošičeva 1, tel.: 23-715
JESENICE, Maršala Tita 20, tel.: 81-576
KRANJ, Cesta JLA 14, tel.: 28-271
MARIBOR, Razlagova 11, tel.: 27-551
MARIBOR, Svetozarevska, tel.: 24-190
MARIBOR, Cankarjeva, tel.: 27-172
MURSKA SOBOTA, Staneta Rozmana 5, tel.: 21-833
NOVA GORICA, Kidričeva 7, tel.: 23-520
NOVO MESTO, Kom. Staneta 38, tel.: 24-209
PTUJ, Prešernova 1, tel.: 711-781
SEŽANA, Partizanska cesta 7, tel.: 73-139

A-1040 WIEN, Argentinierstr. 22/II/4-11, tel.: 656-440
SYDNEY N. S. W. 2000, St. Martins Tower, 31 Market Street
PRAHA 1, Elišky Kransohorske 9, tel.: 61926
LONDON EC 2 Y 5 ET, Moor House, London Wall, tel.: 01628 908 1/3
75116 PARIS, 25, Rue Lauriston, tel.: 500-83-73
AMSTERDAM C, Singel 512, tel.: 249-274
20121 MILANO, Via Fatebenefratelli 15/IV, tel.: 632-005
TORONTO, 401 Bay st., tel.: 362-2605
6 FRANKFURT / Main 1, Göthe Strasse 2, 285-958
4 DÜSSELDORF, Klosterstrasse 34, tel.: 356-434
1000 BERLIN, C/O BFG-Bank, Am Schillertheater 2-4, tel.: 311-42-85
8 MÜNCHEN, Friedrichsring 28, tel.: 595-087
NEW YORK, N. Y. 10036, 500 Fifth Avenue, tel.: 9445200
CHICAGO, 60611, 875 North Michigan Avenue, tel.: 337-024
111 22 STOCKHOLM, Kungsgatan 55/3, tel.: 08-21 33 08
8001 ZÜRICH, Lowenstrasse 14/I, tel.: 01/211 77 67

DOBRODOŠLI!

JUGOBANKA

trgovsko podjetje

Istra-Benz

koper, vojково nabrežje 10

prodaja vseh vrst naftnih derivatov in avtomateriala. Na naših bencinskih servisih v Sloveniji in v hrvaški Istri boste hitro in solidno postreženi.

Trgovsko podjetje
ISTRA-BENZ p. o. Koper
Vojkovo nabrežje 10

Program oken in balkonskih vrat Jelobor 80
s termoizolacijskim steklom

TERMOTON

Aluminijasti profil

Specialno 4 mm debelo steklo

Zanesljiva površinska zaščita
z globinsko delujočimi
lazurnimi premazi

Prikrito kvalitetno
enoročno okovje

Permanentni silikonski
kit za zasteklitev

Sušilno sredstvo

Akustični podložni trak
omogoča, da je TERMOTON
steklo elastično vloženo

Specialni aluminijasti
odkapni profil

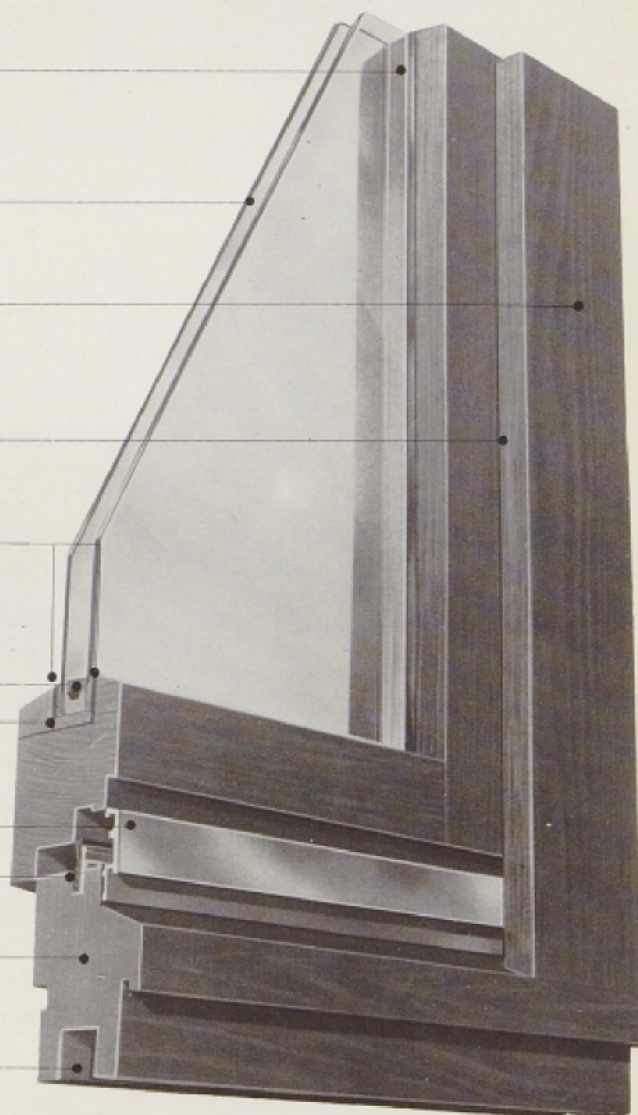
Tesnilni profil

Izbran les (smreka/jelka)

posušen na optimalno lesno
vlago 12% 2%

Optimalno profiliran zunanji
del okvirja, ki omogoča

vgraditev zunanje in notranje
okenske police

$a = 0,3 \text{ m}^3/\text{h m mm VS}$
 $K = 2,28 \text{ W/m}^2 \text{ K}$
zvočna izolacija 30 dB

 JELOVICA

LESNA INDUSTRIJA, ŠKOFJA LOKA, KIDRIČEVA 58, TELEFON: (064) 61-361

NOVO!

SLOVENSKI KOLEDAR ZA LETO 1982 IZIDE V OKTOBRU 1981!

Knjiga, ki smo jo letos pripravili, bo bogat zbornik člankov in razprav, ki zanimajo slehernega Slovenca. Naj vam naštejemo nekaj naslovov:

- Louis Adamič – spomin za bodočnost (članek je napisala Vida Tomšič, članica predsedstva SR Slovenije),
- Dosledni v Titovi zunanji politiki (napisal Jože Smole),
- Koliko jugoslovansko gospodarstvo prispeva za razvoj nerazvitih območij v naši državi?
- Razgovor z dr. Bogdanom Brecljem, nekdanjim Titovim in Kardeljevim zdravnikom,
- Napeta zgodba o eni od najredkejših slovenskih knjig, Trubarjevi »Cerkovni ordningi«,
- Žvegla, oprekelj, trstenke, drumelca – to so slovenska ljudska glasbila – ali jih res poznate?
- Kdo je moj prapraperded? Tako se sprašuje marsikateri izseljenec. Kako boste raziskovali svoje poreklo?
- Ali res ni dobrih gostiln, kot poje slovenski pevec? Gotovo so še, vendar nekdam so bile še boljše.
- Kako je sploh nastal koledar? In seveda veliko več o starih slovenskih šegah in navadah ob prelomu časa.
- Predstavljajo se mojstri slovenske karikature!

To je le nekaj naslovov iz prvega dela letošnjega koledarja. Poleg tega smo vam pripravili dovolj zanimivega branja v književnem delu, PRVI-KRAT v koledarju pa bo tudi poseben del – **namenjen mladim Slovencem na tujem**, bogato ilustriran z izvirnimi ilustracijami. V zadnjem delu knjige pa je bogata kronika o Slovencih po svetu.

Posebej vas opozarjamo tudi na **bogato barvno prilogo**, kjer je objavljeno 32 fotografij slovenskih krajev!

Cena Slovenskega koledarja ne priznava inflacije! Enaka je kot lani: 150.– dinarjev, za prekmorske države 5.– dolarjev!

Naročajte ga na naslov naše revije oziroma na naslov:

Slovenska izseljenska matica

Cankarjeva 1, p. p. 169

61001 Ljubljana

Slovenija – Jugoslavija

rodna
gruda
slovenija

english section

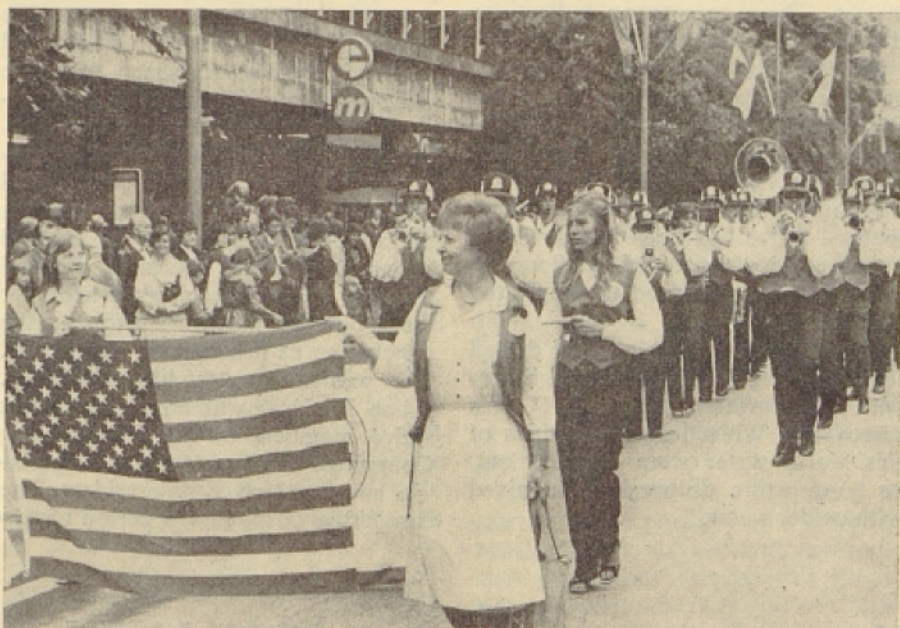
RODNA GRUDA, Magazine
for Slovenes Abroad, Cankarjeva
1/III, 61001 Ljubljana, Slovenija-
Yugoslavia Tel. 061/23 102

Published by Slovenska
izseljenska matica, Ljubljana
Editors: Jože Prešeren
(Editor-in-Chief)
and Jagoda Vigele.

English translations: Milena
Milojević-Sheppard, M. A.

RODNA GRUDA is published
monthly. Numbers 8 and 9 are
published together as a
double issue.

Yearly subscription for overseas
countries is 8.— U. S., 10.—
Canadian or 7.— Australian
dollars. Payment can be made
direct to our Account, No.
50100-620-010-32002-2818/5 at
Ljubljanska banka, or by
international money order, or
by check — payable to
»Slovenska izseljenska matica«
— in a registered letter.

The United Slovenian Society Band of Cleveland, Ohio, was last summer on its first tour in Slovenia. This Band is the only of its kind in America and Canada. The Band is under the direction of Norman Novak, a third generation American Slovene. Their tour through Slovenia began at the great tourist event "The Wedding in Ljubljana" (Ljubljanska ohcet).

News

Meeting of the World council for food

NOVI SAD: The knowledge, technology and means needed to solve the hunger problems of the world are available. If it were not to direct its efforts towards this aim then the international community would be showing its weakness. With these words the President of the Praesidium of S.F.R. Yugoslavia, Sergej Kraigher, greeted the participants of the conference of the World Council for Food (FAO), which began on May 25th in Novi Sad.

Taking part in the conference were members of the delegations of 32 member-countries, as well as of dele-

gations of another 32 countries with observer status. Also taking part were the delegations of 28 international organizations.

Container traffic with the U.S.A.

KARDELJEVO: An agreement was recently signed here about the introduction of a new route for container traffic between the Port of Kardeljevo and the Great Lakes in Canada and the U.S.A. This route will be maintained by "Jadroplov" of Split, which will use special ships for the transport of containers. At the time of signing of the agreement the ship "Este", with 7415 b.r.t., sailed from Kardeljevo for the Great Lakes. Thi ship's route will take her to Montreal, Toronto, Chicago and Milwaukee.

BLED: Everything indicates that tourism at Bled is going to return to its original source — health-spa tourism, for which it was well-known in its earlier days as a tourist centre. In recent years the thermal waters, for which the top-class Grand Hotel Toplice became famous, have been pushed into the background by new modern hotels.

Recently Bled hoteliers have been discussing how to assemble the financial means needed to continue geological investigations at a depth of 300 metres. There are strong indications that thermal water may be found.

A start to the systematic investigation of the hot-water springs at Bled has already been made by "Geološki zavod Ljubljana". By 1979 thirteen bore-holes had been drilled south of the Hotel Park, and in eight of them thermal water had been found with a temperature of 16 to 19° C. Some of this warm water is used to supply the Hotel Golf.

Later three bore-holes were drilled to a depth of 45 to 60 metres. Water with a temperature of 20 to 22° C was discovered. When larger quantities of this warm water were pumped out, its temperature dropped, as it mixed with colder water.

Monument to the Nobel-prize winner Friderik Pregelj

LJUBLJANA: A commemorative plaque and bust of the great chemist and first Slovene Nobel-prize winner, Friderik Rajmund Pregelj, were recently unveiled at the house where the latter scientist was born, on Gosposka Street, No. 19. On this occasion the Dean of the Biotechnical Faculty, dr. Savo Lapajne, spoke of the life and work of this chemist, who was awarded the prize of the Swedish Academy of Science for his invention of the microanalysis of compounds in the year 1923. The bust of the Slovene chemist is the work of the academic sculptor, Boštjan Putrih.

"On this and that side of the ocean": A new book by France Kurinčič

Recently an interesting book was published by the "Borec" Publishing House of Ljubljana, containing the memoirs of the returned Slovene emigrant, Franc Kurinčič, and entitled "On this and that side of the ocean". Franc Kurinčič was born in the year 1900 at Idrsko near Kobarid, where already as a youth he had to undergo many difficult experiences. He took part in the First World War, and experienced Fascism, which wanted to destroy the Primorsko Slovenes. The largest part of his memoirs is devoted to his richest life experience, which he underwent in Argentina as an emigrant. Among our emigrants in Argentina Franc Kurinčič was an active society worker. During the Second World War he directed all his efforts towards the struggle for the truth to be told about our national liberation war and for the organizing of assistance for the Yugoslav partisans and for the annexation of Primorje to Yugoslavia. This was his greatest life experience. Franc Kurinčič was among the most active members of the Coordinating Committee for Assistance to Yugoslavia, and was elected its president. The committee worked for a period of two

years, and spread its network among not only emigrants in Argentina but also those in Uruguay and Brazil, particularly among emigrants from the Primorje region. In the course of its work the Committee collected a total of 10,000 signatures of Primorsko Slovenes demanding the annexation of Primorje to Yugoslavia. These signatures were sent to the conference of the United Nations Organization in London.

Kurinčič's book covers all the periods of his life. The first chapter is entitled "Home and School", and describes among other things the funeral of the poet Simon Gregorčič. The second chapter relates about the First World War and refugees, whereas the third chapter describes the pressure applied by the Fascists to Primorsko Slovenes and of the illegal organization TIGR. The central part of the book is concerned with the author's experiences as an emigrant in Argentina. The concluding chapter describes the important events which occurred after the author's return to his native land in 1948, when Franc Kurinčič returned with a larger group of Yugoslav emigrants.

Seventieth birthday of the famous Slovene sculptor Zdenko Kalin

It was seventy years ago in early April of this year, in the picturesque village of Solkan near Gorica, that Zdenko Kalin, the sculptor, was born, whose name has been carried by his works from his little Slovene homeland to all the countries of Europe, and to the continents of America and Australia. He grew up in the family of a senior accountant and a post-woman, from which one other famous Slovene sculptor grew up, his brother Boris. When the progressive Kalin family had, due to the well-known reasons of nationality, to leave Primorsko, it moved to Ljubljana. Here young Zdenko finished high-school and underwent technical training with the master-sculptor Alojz Repič. Later, like many of the other gifted young artists of that time, he went to the Academy of Art in Zagreb, where he gained valuable knowledge from the famous professors of art, Kršinić, Frangeš and Babić.

After completing his diploma he set off for studies to Italy and Paris in

order to broaden his knowledge and horizons. Here he became enthusiastic about the works of sculptors who still today hold an important place in the history of European and world sculpture.

Then he returned to his native land, and, for the last fortyfive years, has been creating and enriching the Slovene artistic heritage.

Early recognition

Experts consider that Zdenko Kalin was, with his works, the first to bring the new trends of Western European sculpture into Yugoslav sculptural endeavours, which had been strongly under the influence of the world-famous Ivan Meštrović, and that he helped to break with tradition and to set up new foundations in Slovene sculpture.

He soon became a professor at the Academy of Art in Ljubljana, where for thirty years he taught talented young Slovene sculptors. Thus he has

carried out meritorious service in providing an excellent education for these young Slovene artists, who work honestly and at a high standard, and also love their work.

During all these years he had exhibited his works on many occasions, independently and, even more frequently, in the company of other well-known Slovene artists. His works have been admired by art-lovers at independent exhibitions in Trieste, Gorica and Paris. Together with other Yugoslav artists he has been a visitor to numerous cities of West Europe, and, most importantly, at the famous Biennial at Venice, where the product of the paintbrush or chisel of a Slovene artist appears only infrequently and then all the more justified. His works are kept by the numerous owners of private collections and collections open to the public, in Slovenia and elsewhere.

And what is exceptionally important for us in Yugoslavia and for you, our fellow-countrymen living in far-off continents, is that Zdenko Kalin has always been glad to accept invitations to make sculptures of famous Slovenes for our emigrants' societies.

Thus our emigrants in Melbourne, Australia possess a sculpture by Zdenko Kalin of Oton Župančič, whereas in Sydney there are sculptures of Ivan Cankar and France Prešeren. In Toronto, Canada there is a sculpture of Simon Gregorčič, and in Pittsburgh in the U.S.A. there is a sculpture of the writer of Slovene origin, Louis Adamič. The same bust of Louis Adamič has been erected in the village where Adamič was born, Blato near Grosuplje. The second bronze cast of Ivan Cankar is in the entrance hall of Cankar's high-school in Ljubljana, and the bust of Oton Župančič is, like the one in Melbourne, in the entrance hall of Ljubljanska Drama.

Zdenko Kalin has not yet seen his "American" and "Canadian" sculptures in the surroundings in which they stand, but he was in Australia when the bust of Oton Župančič was unveiled in Melbourne. On this occasion he visited his "Australian" Prešeren and Cankar.

And how did he feel when visiting this country, the second homeland of many of our Slovene fellow-countrymen.

"I've never had such a kind and cordial welcome anywhere", Zdenko Kalin recalls. "At the place where I was staying they treated me as though I was a member of the family. And I met a lot of Slovenes from Primorje, my nearer fellow-countrymen, in Australia. They still speak the local Slovene dialect, as though they had never left Primorje, whereas from liv-

ing in Ljubljana so long I've lost my Primorje dialect unnoticed."

The artist's works earned early recognition. The most important were the following: the Prešeren prize, the top Slovene prize for artistic achievement, in 1955, the award of the insurrection of the Slovene nation in 1966 and, eleven years later, the top Yugoslav award, the AVNOJ prize. Thus it's no surprise to learn that he was elected a corresponding member of the Slovene Academy of Science and Art on March 25th, 1966.

Portraits in bronze are his best and favourite sculptures

An extensive and well-illustrated monograph about Zdenko Kalin, his life and work, has been written by the director of the Modern Art Gallery in Ljubljana, Zoran Kržišnik. The monograph contains many pictures which witness how Kalin's work is spread throughout all Slovenia, which places a high value on them and is proud of them.

Zdenko Kalin particularly likes to accept the invitations of his fellow-Primorje Slovenes. Thus together with the architect Boris Kobe he made the monument to the Bazovica victims, which stands in the St. Ana Cemetery in Trieste. The monuments of Vilhar, Valenčič and Tomšič in Knežak are also his work; they were erected with the collaboration of the lady architect Živa Barago, who designed the surroundings of the monuments. Kalin has also made busts of many famous Slovenes: that of Simon Gregorčič in Nova Gorica and Branik, that of Alojz Gradnik and Ludvik Zorzut in Medana, that of Anton Žnidaršič in Ilirska Bistrica that of Igo Gruden in Šempolaj and that of Ivan Grbec in Škedenj. Zdenko Kalin has presented his bust of the musician Marij Kogoj to the new and intimately arranged Pilon's Gallery in Ajdovščina. His monumental bronze male torso fits in very well with the setting of the fairytale Zemono Court near Vipava.

Kalin's monument to the victims of the National Liberation War at Urh near Ljubljana is one of his most impressive monumental sculptures, as is also the monument in Ljubljana's main cemetery, Zale.

Kalin's well-known sculpture of a young shepherd boy, a slender figure with a pipe, was born in 1942. This sculpture has stood since May 1st, 1942 in the southern part of Ljubljana's Tivoli Park. He appears, and has done for many years, at the beginning and end of Ljubljana Television's daily programme, inviting sweet me-

lodies from his pipe to a background of clouds, so common in Ljubljana.

"I modelled the shepherd-boy soon after the occupation, in 1942, for a small exhibition. It was bought by the conservator of the Museum of Ljubljana at that time, Ivan Messesnel. The time had come that when the figure had been cast in bronze it was already necessary to hide it", explained Zdenko Kalin.

Why?

"With the boy's figure I had created a symbol of freedom, youth, and victory, a symbol of things which didn't suit the occupying forces." Thus it's not surprising that RTV Ljubljana chose his shepherd-boy as the start and end of each day's programmes. Because of its originality and symbolism, the sculpture of the shepherd-boy won a first European prize. The music which accompanies the appearance of the shepherd-boy was written by the well-known Slovene composer, Uroš Krek. It only took him two days, so strongly did the figure impress him. Still today, we living in Slovenia are warmed in our hearts when Kalin's Shepherd-Boy with his pipe bids us goodnight at the end of the day's television programmes.

The shepherd-boy signified the start of a new period of the sculptor's artistic career, a period of gentleness and sensitivity. During this period Kalin created one of his finest works, "Children at Play". Slender children are playing and making friends together. It's difficult to tear your eyes away from them.

Master sculptor Kalin's portraits in bronze are his best works, and he likes them best, too. He can entice out the best and most nobles qualities in a man or woman, whose sculpture he is making, and can express this discovery by means of his fingers, in clay.

"I've too little time to devote to my own ideas", says Zdenko Kalin, as there are a lot of orders, which permit no rest.

Recently he completed a portrait in bronze of Pepca Kardelj, the wife of the late revolutionary Edvard Kardelj, and he's working in clay on a sculpture of the national hero Albert Gruden-Blisk, his fellow Primorje Slovene from Šempolaj, who has recently been living in Sežana. Other clients are waiting, too.

Seventy years, which have brought satisfaction and success, but not without troubles and afflictions, haven't tired out the master sculptor at all.

J. Vigele

Louis Adamic and World War II

Before we can fully appreciate Adamic's role during World War II and his activities among the South Slavic Americans, particularly the Slovenians, we must remember that Adamic was at this time already a very popular and successful American writer; he was a member of one of the Commissions of the National Security Council through his membership on the Common Council for American Unity; and he served in the struggle for the unification of all Americans, regardless of background, against the forces of Nazi fascism. Moreover, to illuminate Adamic's important place in the activities of the Slovenian Americans during World War II, a history of the events connected with them must also be considered.

Adamic's work during World War II may be divided into two periods. The first period includes the outbreak of the War until the end of 1942, the time in which Adamic supported the Yugoslav nations against the Axis through correspondence with important world leaders, members of the Yugoslav regime, and later its representatives in exile. The second period of Adamic's activity as the official representative of the Slovenian Americans began in December 1942, after he had been elected honorary president of the Slovenian American National Council.

Before the Axis invasion of Yugoslavia, Adamic sent a letter on March 19, 1941 to the Vice-President of the Belgrade Government Vladko Maček, asking him to counter the Nazis with weapons. The Belgrade Government ignored Adamic's appeal and signed a collaboration pact with the Axis powers. The Yugoslav people resisted the decision and took to the streets, shouting "BETTER WAR THAN THE PACT". Such events led to a coup which brought Simović to power and prompted Hitler's attack on Yugoslavia April 6th, 1941. Along with a group of Yugoslav immigrants, Adamic sent a wire to General Simović, encouraging his fight against the Nazis.

From its conception on April 19, 1941 the Yugoslav Relief Committee, Slovenian Section was concerned with helping the divided homeland politically as well as materially. There was, for instance, the question of to what extent, if any, the Yugoslav Government in exile and its Slovenian members would be involved in organizing the political activities of the Slovenian Americans with respect to the homeland. The Yugoslav Govern-

ment in exile sent Franc Snoj and Boris Furlan (who headed ministerial posts in the exiled government) to sway support towards the government in exile among American Slovenes.

At this time, the Slovenian Americans organized also other relief activities connected with the Slovenian parish communities. These activities were organized under the leadership of Reverend Ambrožič who escaped from Yugoslavia, before Hitler's attack. Reverend Ambrožič organized the relief activities of the Union of Slovenian Parishes with the help of Slovenian priests or priests of Slovenian descent. This activity was carried on under the slogan of "Immediate Aid" and practically meant that the American Slovenians raised funds and sent them through the Vatican Bank, that is, through Bishop Rožman, to the homeland. In his office in Ljubljana Bishop Rožman organized relief action for the Slovenians who became victims of the Fascist terror, and was thus able to gain the support of the citizens of the U.S. which by then was at war with the Nazis, while at the same time he leaned towards the Axis occupation forces. Through this program the Slovenian Americans gathered together \$ 40,000, donated in good faith and the hope that it would be used to counter the Nazi forces.

Louis Adamic called a meeting at the Willard Hotel in Cleveland, January 4, 1942, to which he summoned all representatives of the Slovenian American organizations, to discuss the attitude of the American Government to the Slovenian American National Congress after Pearl Harbor, and at that meeting Mr. Snoj was also to have provided some news about the homeland. This meeting was attended by Kazimir Zakrajšek, who also escaped from Nazi occupied Slovenia in 1941, Etbin Kristan, and the presidents of the fraternal organizations. Adamic first talked about the attitude of the American Government toward the so-called "free movements" of the American citizens in reaction to the events in the old country. He considered that the American Government was, after the Japanese attack on Pearl Harbor, acting in favour of organizing the Congresses of American Ethnic Groups. Mr. Snoj furnished misleading information on the situation in Slovenia. At this meeting, Janko Rogel, who had access to Snoj's documents proved to Adamic that Snoj had presented misleading information at this meeting.

On January 13, 1942, Adamic attended a dinner at the White House. There he met President Roosevelt and the British Prime Minister, Sir Winston Churchill. They discussed Adamic's "Two-Way Passage" idea. He asked Roosevelt and Churchill to support the struggle of the Yugoslav nations against the Axis. Of course, for Adamic, as for most Americans in the second-half of 1942, the leader of the liberation movement in Yugoslavia was Draža Mihailović. When we examine the question of how much the American Slovenians knew about the events in the Old Country, we must not overlook some articles appearing in ethnic newspapers referring to the attacks of "Communists Against the Axis in Yugoslavia". Adamic wrote a letter to President Roosevelt in February 1942 which conveyed his knowledge about the current situation in Slovenia.

At Etbin Kristan's 75th anniversary where all the important leaders of the Slovenian American Organizations gathered, new ideas for political activities in connection with the old homeland appeared. The need for political activities among the Slovenian Americans arose especially after a professor of geography at Columbia University in New York, George T. Renner, published a map with the boundaries of Europe after World War II in Collier's magazine. According to this map, the whole Slovenian ethnic territory was divided among Italy, Austria and Hungary, and Dalmatia, Istria and Montenegro, for instance, belonged to Italy.

President of SNPJ, Vincent Cainkar called a meeting of Slovenian American leaders at the Slovenian National Hall in Cleveland. He told the audience that he had called the meeting to provide an opportunity for the Slovenian Americans to talk about political action which would make the American and world public in general aware of the necessity for a united Slovenia, and oppose articles and views like Renner's. Louis Adamic proposed to send protest telegrams in rebuttal to Renner's articles to many different addresses and recommended also that the Slovenian Americans start to send telegrams and resolutions, inform others who the Slovenian Americans are, how many are engaged in defense activities, and how many Slovenian Americans are in the U.S.A. Army. From the meeting a protest telegram was sent to the Secretary of State, Cordell Hull, regarding the question of registration of the coastland Slovenians who were U.S. residents but were, as citizens of Italy, registered as enemy aligned.

At the meeting of September 12, 1942, the Slovenian section of the Yugoslav Relief Committee, decided to call upon American Slovenians and Slovenian newspapers to a Slovenian American National Congress. In September 1942 Louis Adamic who was engaged in two political actions which were of Yugoslav American significance was involved a split between American Serbians and Croats, the other involved FDR's use of Serbia instead of Yugoslavia in a speech.

On December 5, 1942, in the Slovenian National Hall in Cleveland the Slovenian National Congress began. At this Congress 528 delegates of all Slovenian American fraternal, cultural, and political organizations participated. Among the delegates there were representatives of all political factions in the American Slovenian ethnic and political movements.

The Congress discussed and received resolutions on Slovenian Americans and the War, on the Situation of Slovenians in Yugoslavia and Her Bordering Countries, and Her Future, and about the Political Action of the Slovenian Americans. The writer of the first resolution was Adamic who emphasized the contribution of the American Slovenians to America in the War effort, as well as the wish of the Slovenian Americans that America support the aspirations of the Slovenian nation for a United Slovenia. The Congress adopted a special resolution against the attempts of Otto Habsburg to establish a Federation of Danube Countries in Central Europe, in connection with the establishing of the Austrian battalion of the American Army, in which immigrants from the Habsburg monarchy and their descendants were to serve. At the Congress the Slovenian American National Council was elected, with Etbin Kristan and Adamic as honorary president.

In connection with the question of the establishing of the Austrian battalion, which had offended not only the Slovenians but also the representatives of other ethnic groups who came from the lands of the ex-Habsburg monarchy, Adamic sent some letters to President Roosevelt in December 1942. The result of his protest, as well as the protest of the other leaders of ethnic groups who came from the ex-Habsburg monarchy and the soldiers conscripted arbitrarily to the battalion was that in March 1943 it was finally abolished.

After very long discussions with the representatives of the Office of Strategic Services Adamic published an article in the December 19, 1942 issue of THE SATURDAY EVENING

POST in which he explained the truth about Tito and his partisans.

Adamic organized a reception in Washington DC for the representatives of the Slovenian American National Council at the office of the Director of the Office of Strategic Services to De Witt Poll, and the Under-Secretary of State Sumner Welles. The memorandum which this group of Slovenian Americans presented to both officials first of all described the conditions in Slovenia during World War II, then the needs for a United Slovenia with a large degree of autonomy and a free federated and democratic Yugoslavia.

Adamic was not only conscious of Slovenian American politics but also keenly aware of political developments in Yugoslavia. Already on January 16th a group of American Yugoslavs under the leadership of Louis Adamic sent a greeting telegram to the President of the Anti-Fascist Council of National Liberation of Yugoslavia Ivan Ribar.

Louis Adamic and Etbin Kristan soon began to unify other Yugoslav immigrants. Kristan attended the Croatian American National Congress of February 20—21, 1943 in Chicago. Adamic wanted to make a united organization of the American Serbians, Croats and Slovenians to support the aims of the Yugoslav nations at the eventual Peace Conference, of this, and to make this organization possible called a meeting together with Zlatko Baloković for the representatives of the American Yugoslavs May 18, 1943 in New York. From this meeting Kristan, Baloković and Bunčick sent a joint letter to all three American Yugoslav organizations, in which they asked them to come to a meeting in Pittsburg June 19, 1943 in order to establish the United Committee of the American Yugoslavs.

From this Committee's meeting a telegram was sent to Louis Adamic greeting him as the President of the United Committee of the American Serbians, Croats and Slovenians. In July 1943 American Bulgarians and Macedonians established a Bulgarian-Macedonian American National Congress at a meeting in Detroit. Adamic asked Kristan to represent the United Committee at this Congress and authorized him to invite the American Bulgarians and Macedonians to join the United Committee, which they accepted. They elected two representatives: one Bulgarian and one Macedonian. It was after this that the Committee changed its name to the United Committee of South Slavic Americans. Following the Congress Adamic called a meeting of UCSSA August 7, 1943 in the Cleveland Slo-

venian National Hall. A declaration of ten points on the function of the United Committee was submitted. Point seven was the following: "To give moral and as soon as possible material support to the National Liberation Army and Partisans of Yugoslavia and to the Peoples Guerrillas in other Balkan countries who for more than two years have fought the Axis and sacrificed so much."

At the end of the year 1943 Adamic's *My Native Land* was published. This book was in reality a romanticized history and an analysis of the events in the homeland, of the national liberation struggle, its causes and in part also its consequences. Furthermore this book clearly states that Mihailović and his Chetniks were the bearers of the old ideas, and Tito and the Partisans were the bearers of the new.

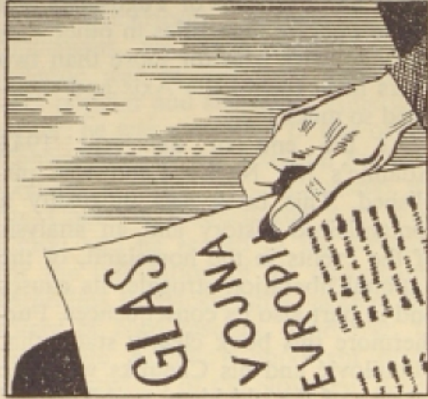
In April 1944 Adamic was forced to resign as the president of UCSSA due to his health. During eight months of his presidency he was working sixteen hours a day, as he was working on his own writings and for the UCSSA simultaneously. The doctors ordered him to have complete rest and he became honorary president of the UCSSA. Together with Baloković Adamic instigated yet another action, that is relief activity, that was inspired by an announcement of a rescue ship supposed to have arrived in New York in 1944 which was to ship goods to Yugoslavia. By 1949 the so-called Yugoslav Relief Committee that changed its name frequently gathered about twenty million dollars support for Yugoslavia.

At the end of 1944 and in the first half of 1945 Adamic directed his activities toward resolving the question of Trieste, the coastland and Carinthia. And he continued his work in this field also after World War II. He succeeded in drawing the attention of the State Legislatures and the Congress to the Trieste question through his friends who were members of the Congress.

Before we can fully appreciate Adamic's role during World War II and his activities among the South Slavic Americans, particularly the Slovenians, we must remember that Adamic was at this time already a very popular and successful American writer; he was a member of one of the Commissions of the National Security Council through his membership on the Common Council for American Unity; and he served in the struggle for the unification of all Americans, regardless of background, against the forces of Nazi fascism.

Matjaž Klemenčič

Through the American jungle

97. War had broken out in Europe. The standpoints of the European countries had become so widely separated that conflict was unavoidable. After the assassination of Archduke Franz Ferdinand Austro-Hungary declared war on Serbia. Montenegro, Russia, England, France and Belgium took up arms on the side of this small Balkan country. The opposing forces consisted of Austria and Germany, and Italy, who deserted her two allies and didn't join in at the start of the war.

Lojze read the newspapers fervently. Sometimes he thought of his home and family, but only briefly and indistinctly.

98. The news about the arms race in Europe had already before the outbreak of war worried Americans, but Europe was far away, and at home there were a lot of unsolved problems. At the start of the conflict the United States of America had declared their neutrality. But soon differing opinions started to clash, some being for war and some against it. The majority of them were left-wingers.

In poorer towns popular speakers lectured on the streets every evening. Their opponents hired young brawlers, who challenged the speakers on purpose and made it possible for the police to arrest the speaker.

99. Štefan, in his desire to become as American as possible, had given up his regular employment. As he had had some success as a wrestler, Štefan thought that he could live without work.

One evening he invited Lojze along with him. The speaker, who was thundering against the war on the Williamsburg bridge, was a stocky, determined gentleman. Every evening a crowd of dockers and sailors gathered round him.

Suddenly someone threw a tomato at him, in the middle of his speech, which hit him in the face. "Who threw that?" his bull-like voice thundered.

"I threw it", shouted Štefan, even though it wasn't true.

100., 102. The man got down from the box he was standing on, and hit Štefan a heavy blow. Štefan hit him back, but the speaker didn't even twinge. He pulled a pamphlet out of his pocket and told Štefan to read it.

Štefan read the pamphlet and changed from being a wrestler and good-for-nothing to being a left-winger. The words in the pamphlet about the exploitation of the workers shook him. Soon he himself started to talk to other people. Later he even organized a strike in a factory where he was employed. The workers succeeded in their demands but Štefan was thrown out of his job. Then he turned his back on the left wing.

Lojze carefully recorded all he heard, saw and learnt, like the stones in a big mosaic.

When he had learnt so much English that he could translate English newspaper articles into Slovene without any great difficulty, he was appointed, at the start of the year 1916, as Mr. Zemljár's assistant. He was only 17 years old at the time. Like most of the newspapers for emigrants, "Narodni glas", too, had trouble in selling enough copies. Lojze suggested that they send him on a trip round the country in order to describe the conditions in which Slovenes were living and to get new readers.

His first journey was to Peter Molek, in Forest City, Pennsylvania. "Well, do you still remember what I told you", he started, "America's O. K. for people like you".

Peter gave him the addresses of acquaintances in the neighbouring mining-towns. There Lojze got acquainted with the dismal life of the emigrants who worked for a living underground. They lived in tumbledown houses. Everything was covered with coal dust and grime. Piles of coke lay between the houses, with stinking rubbish-tips, where children were playing.

Lojze was glad when his trip was over.

103. In spite of new readers the "Narodni glas" newspaper stopped being published. Mr. Zemljar had gone to Chicago, to a newspaper firm there. He had tried to organize a job for Lojze there, but hadn't succeeded. Thus Lojze remained alone, without a job. He wrote to Peter Molek, asking him whether he could get employment in Forest City. But Molek warned him not to try and get a job in Forest City. If he wanted to stay in America permanently, then he should mix with real Americans.

Lojze took Molek's advice. For two months he tasted the difficulties facing the majority of American workers.

104. He could only do the lowest-paid kind of work. For a time he dug up the pavements in New York. His fellow-workers were mainly foreigners, illiterate Italians and Frenchmen from Canada, few of whom spoke English. They were dull and without spirit. At first Lojze felt sorry for them, and then he started to hate them. They submitted to their employers, and would have worked for even lower wages. They knew nothing of the world in which they were living. They worked like animals driven by a human master without mercy.

105. When he lost that job, for a time Lojze loaded goods onto carriages, and then for a time he swept the floors of the silkfactories in Paterson, New Jersey. The women workers in the silk factory filled him with torturesome and nightmarish feelings. They worked from 7 in the morning until 6 in the evening. Sometimes they had to work the whole night for the same pay. Among the noisy machines, the sweat and the sharp, biting dust these women workers seemed to have grown old prematurely.

Lojze left his job in the silk-factory. He didn't want to be a poor, unimportant cogwheel in a huge industrial machine.

106. The future was uncertain. The war in Europe was raging on. In the United States volunteers were being assembled, who would be prepared to go and join the war in Europe. At the start of the year 1917, German submarines had sunk some American ships, and the U. S. A. had broken off all relations with Germany.

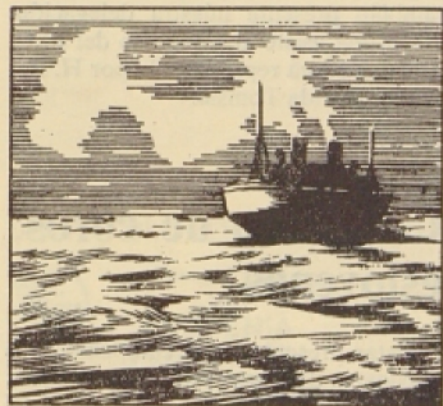
On that February day Lojze had been wandering about the streets of New York and had met a sergeant who was trying to convince young men to enlist in the Army.

"Can you speak English?" the sergeant asked him. Lojze nodded in confirmation and told the sergeant that he had been employed at a newspaper.

107. Lojze listened to him in amusement. The sergeant's promises were too good to be true. But he had only a few dollars in his pocket, so he stepped forward and asked the sergeant to show him the way to the enlistment office for recruits.

He was sent to Fort Slocum, where he had a medical check-up and had to sign a paper that he would serve in the U. S. Army for three years. He then underwent two months of military training. In April President Wilson announced that the U. S. A. was entering the war against Germany to the defence of democracy and the protection of the rights of small nations. Lojze expected that they would be setting off for Europe.

108. More and more recruits arrived at the training camp. Some of them had joined the Army as a means of escape from unemployment and hunger, whereas others had joined out of enthusiasm. When they found out that Lojze came from Austria they attacked him. He had to defend himself with his fists. In this way he met the young American Lonnie Burton, whose home was in Milford, Pennsylvania. They taked together a lot, and Lonnie advised Lojze which American writers he should read.

Thus the weeks passed by, and both of them expected that they would be setting off for Europe. However they boarded a boat bound for Panama.

Hace poco tiempo atrás se abrió una exposición de armas en el Museo «25 de Mayo» de Belgrado. Esta exposición reúne un gran número de armas. Es una colección bastante completa y pertenecía en vida al Mariscal Tito. La exposición estará abierta hasta el mes de septiembre. Cada día la visitan más y más. Esta colección tiene su origen a partir de la segunda guerra mundial hasta el año 1979. Por el sentido que tiene ésta es sin duda la única en su género en el mundo entero. La colección es un gran número de todo tipo de armas, escudos, etc. que fueron regalados al mariscal con amor y respeto. Los mismos fueron dados por nuestros hombres, organizaciones sociopolíticas, gobernantes, jefes, presidentes y militares de todas partes del mundo. En las vitrinas podemos ver cuatro regalos de incalculable valor histórico y arqueológico. Espada y casco de la época primaria de hierro (donación del Museo de Zadar) que fueron encontradas cerca de Kamnik. El rey de Grecia Paulo, en el año 1954 donó al mariscal un casco corintio que es originario entre los siglos VII y VI antes de Cristo. Las tres piezas son de bronce fundido. El último de los más antiguos regalos es el mosaico de Gamzigrad (donación del museo de Zaječar), representa acontecimientos relacionados con la caza.

También podemos ver garrotes de la antigua cultura Sudán (África). Arco, carcaj y flechas de Etiopía, Rep. Central Africana e India. Además lanzas de Etiopía y Rep. Central Africana. Especial atención presenta la colección con sus 15 espadas, 27 sables, 14 cimitarras, 41 puñales y cuchillos. Las espadas son regalos de Sudán, Burma, Indonesia y Argel, mientras que Japón está representada por tres espadas cortas (samurai) del siglo 14. También están expuestos 7 sables de la época contemporánea que están relacionados con personalidades de renombre mundial.

Hay además un gran número de armas de caza. Regalos de todo tipo y forma coronan esta magnífica colección. Vale la pena verla.

canto y a la tradición coral, ésta como bien sabemos participa y está ligada a todo lo que sea la cultura nacional. Y lo hicieron justamente a través del canto y la canción.

El desfile oficial frente a la tribuna en sí, en el cual estaba también el presidente de la presidencia de Yugoslavia Sergej Kraigher, manifestó y demostró abiertamente el amor del pueblo esloveno hacia el canto y las canciones corales. Los coros que asistieron a este gran evento cultural, entre ellos varios desde más allá de nuestras y unirá a todos los hombres de buena patria, demostraron en Šentvid su amor hacia el canto coral y fortificaron la idea de que el canto une, unió y unirá a todos los hombres de buena voluntad.

Si hojeamos el compendio o publicación oficial del duodécimo encuentro de coros eslovenos podemos ver la colaboración del presidente de la presidencia de Yugoslavia S. Kraigher. Entre otras cosas leemos «... los coros o agrupaciones corales son seguramente la más representativa aseveración de las posibilidades de desarrollo que tienen las actividades aficionadas dentro de la sociedad autogestora socialista.» Con palabras similares saludó a los participantes del encuentro en Šentvid durante la función de clausura el conocido y célebre retórico Matej Bor. Este poeta habló así a todos después de entonarse el himno de la cual es autora de la letra del mismo Mari Vozlič, miembro del conjunto coral Griže, el arreglo y adaptación la hizo Radovan Gobec. Durante la ceremonia de clausura del 12. encuentro de coros eslovenos, todos los coros cantaron al unísono la canción de Lipar-Bor, «Partizansko slovo» («La despedida del guerrillero»). Además cantaron las canciones Pričakovanje (Espera), Gorjanska, Kresnice y otras.

Resumiendo podemos decir que una vez más Šentvid unió por intermedio de la canción a gente de todas partes de Eslovenia y fuera de ella.

Pintura eslovena en Madrid

En Madrid está abierta al público la exposición de pintura eslovena que ha enviado la Galería Nacional de Ljubljana intitulada «La pintura eslovena desde el romanticismo hasta el impresionismo». La representan cerca de cien obras de renombrados artistas. Entre ellos pinturas de LANGUS, TOMINEC, STROJ, Hermanos ŠUBIC, JAMA, GROHAR y otros. Ha exposición ha despertado un gran interés. En especial entre al público artístico español. En Madrid estará abierta la misma durante 30 días, después será trasladada a Barcelona. La exposición fue preparada en marco al intercambio cultural y educativo entre España y Yugoslavia. En la inauguración estuvo también presente nuestra delegación. Ha misma asiste al Congreso del P. C. español y está representada por H. Požderac y Vida Tomšič.

Concierto de coros eslovenos

Estar presente en el campamento o encuentro de Coros eslovenos en Šentvid pri Stični significa vivir un gran número de impresiones que se vienen acumulando durante el transcurso de doce años. Desde el principio hasta hoy dejan en cada uno de aquellos que aman el canto coral en Eslovenia gratos impresiones y recuerdos. Miles de cantores se reunieron el 21 junio en los montes de Šentvid. Los organizadores aseveran que estuvieron presentes en número de 7.000. Los mismos desfilaron a través de esta idílica ciudad de Dolenjska. Con su presencia no hicieron nada más que afirmar su amor al canto y su participación en todo lo referente a las canciones eslovenas y al canto coral. A través del canto demostraron su dedicación al